

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ 5 YAŞ ÇOCUKLARININ
DAVRANIŞ PROBLEMLERİYLE ANNE-BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMER ÖZDEMİR

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ Z. GÜLDEN BİLAL

ANKARA

2019

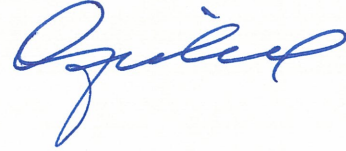
KABUL VE ONAY

[Kamer ÖZDEMİR] tarafından hazırlanan "[Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Problemleriyle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi]" başlıklı bu çalışma, [14/06/2019] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[Prof Dr. Feride BACANLI] –Başkan

[Dr. Öğretim Üyesi Z. Gülden BİLAL]- Danışman

[Dr. Öğretim Üyesi Başak KARATEKE]- Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

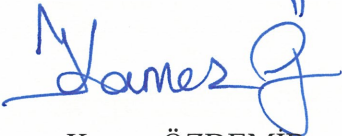

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

14.06.2019

Kamer ÖZDEMİR

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki 5 yaş grubu çocuklarının davranış sorunlarına olan etkisi incelenmiştir. Araştırma ile okulöncesi çocuklarında görülen davranış sorunlarından kavgacı/saldırgan olma, aşırı hareketli/dikkatsiz olma ile endişeli ağlamaklı olma davranışlarını en aza indirmek için anne ve babaların çocuklarına karşı uyguladıkları baskıcı/otoriter, ilgisiz/kaygısız ve koruyucu tutum yerine demokratik tutum geliştirmeleri ve uygulamaları yönünde bilgi ve beceri düzeyini artırmak ve sağlıklı nesillerin yetişmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Öncelikle çalışmanın hazırlık aşamasından çalışmanın bitimine kadar bana olan desteğini esirgemeyen, engin bilgileri ile beni aydınlatan, her zaman başaracağıma inanan ve çalışmalarım konusunda beni cesaretlendiren çok değerli danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Z. Gülden BİLAL' e teşekkür ederim.

Tezimin verilerinin istatistiksel olarak değerlendirilmesi kısmında bana özverili bir şekilde destek sağlayan arkadaşım Dr. Ayfer SAYIN'a teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemi sağlayan sadece tez çalışmam sürecinde değil hayatımın her aşamasında beni destekleyen, bana karşı sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi her zaman yanımda olan, hayatımın en değerli parçaları babam Ahmet ÖZDEMİR'e ve annem Sıdıka ÖZDEMİR'e sonsuz teşekkür ederim.

Uygulanan anketlerin, SPSS programına aktarılmasında, analiz aşamasına gelmesinde bana destek sağlayan Makine Mühendisliği öğrencisi olan sevgili oğlum Ahmet'e çok teşekkür ederim.

Varlığı ile bana güç veren, çalışmalarımda beni sabırla bekleyen Tıp Fakültesi öğrencisi sevgili kızım Dilara'ya teşekkür ederim.

Son olarak daha sayamadığım ama her zaman yanımda olduklarını bildiğim tüm dostlarıma çok teşekkür ederim.

Kamer ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	viii
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	7
1.3.ARAŞTIRMANIN P PROBLEMLERİ VE ALT PROBLEMLERİ	7
1.3.ARAŞTIRMNIN SINIRLILIKLARI.....	9
1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	9
1.5.TANIMLAR	10
BÖLÜM II	11
2.KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1.OKULÖNCESİ DÖNEMDE DUYGUSAL GELİŞİM.....	11
2.2.OKULÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL GELİŞİM	13
2.3.BEŞ YAŞ ÇOCUĞUNUN ÖZELLİKLERİ	17
2.4.ANNE BABA TUTUMLARI	18
2.4.1.Baskıcı-Otoriter Ana-Baba Tutumu	21
2.4.2.Koruyucu Ana-Baba Tutumu	22
2.4.3.İlgisiz-Kaygısız Ana-Baba Tutumu	24
2.4.4. Demokratik Ana-Baba Tutumu.....	25
2.5.ANNE BABA TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	26
2.6.DAVRANIŞ PROBLEMLERİ	29
2.7.OKULÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA GÖRÜLEN DAVRANIŞ PROBLEMLERİ	30
2.7.1.Kavgacı ve Saldırgan Davranışlar.....	30
2.7.2. Endişeli ve Ağlamaklı Olma Davranışı.....	32
2.7.3. Dikkatsizlik ve Aşırı Hareketlilik	33
2.8.DAVRANIŞ SORUNLARINA NEDEN OLAN ETMENLER	33
2.8.1.Biyolojik Etmenler	33
2.8.2.Çevresel Etmenler	34
2.9..KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	35

2.9.1.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	35
2.9.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	40
BÖLÜM III.....	44
3. YÖNTEM.....	44
3.1. ARAşTIRMANIN MODELİ	44
3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM	44
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	49
3.4.1.Kişisel Bilgi Formu	49
3.4.2. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ).....	49
3.4.3.Anne Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği ..	51
3.5.Verilerin Analizi.....	52
BÖLÜM IV	54
4.BULGULAR VE YORUM.....	54
4.1.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Anne Baba Tutumları Bu Çocukların Davranış Sorunlarını Yordamakta Mıdır?.....	54
4.2. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Ne Düzeydedir?.....	56
4.3.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Gösterme Düzeylerinin Çocukların ve Ailesinin Demografik Özelliklerine Göre Anlamli Olarak Farklılık Göstermekte Mıdır?.....	57
4.3.1.Çocukların Davranış Sorunları İkamet Ettiği İlçeye Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	57
4.3.2. Çocukların Davranış Sorunları Çocukların Cinsiyetine Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	58
4.3.3. Çocukların Davranış Sorunları Çocukların Kardeş Sayısına Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	59
4.3.4. Çocukların Davranış Sorunları Ailenin Aylık Gelirine Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	60
4.3.5. Çocukların Davranış Sorunları Annenin Yaşına Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	61
4.3.6.Çocukların Davranış Sorunları Babanın Yaşına Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	62
4.3.7.Çocukların Davranış Sorunları Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	63
4.3.8.Çocukların Davranış Sorunları Babaların Eğitim Düzeyine Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Mıdır?.....	64
4.4.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Annelerinin Tutum Düzeyleri Ne Düzeydedir.....	65
4.5.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Anne Tutumları Çocukların ve Ailesinin Demografik Özelliklerine Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte Mıdır?.....	66

4.5.1. Anne Tutumları, Çocuğun İkamet Ettiği İlçeye Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	66
4.5.2. Anne Tutumları, Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?..	67
4.5.3. Anne Tutumları, Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	67
4.5.4. Anne Tutumları, Ailenin Aylık Gelirine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	68
4.5.5. Anne Tutumları, Annenin Yaşına Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	69
4.5.6. Anne Tutumları, Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	70
4.6. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Babaların Tutumları Ne Düzeydedir?.....	72
4.7. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Baba Tutumları Çocukların ve Ailesinin Demografik Özelliklerine Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte Midir?.....	72
4.7.1. Baba Tutumları, Çocuğun İkamet Ettiği İlçeye Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	73
4.7.2. Baba Tutumları, Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	73
4.7.3. Baba Tutumları, Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	74
4.7.4. Baba Tutumları, Ailenin Aylık Gelirine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	75
4.7.5. Baba Tutumları, Babaların Yaşına Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	77
4.7.6. Baba Tutumları, Babaların Eğitim Düzeyine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?.....	78
BÖLÜM V.....	80
5. TARTIŞMA VE YORUM	80
5.1. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunlarının; Anne ve Baba Tutumları Tarafından Ne Düzeyde Açıklandığına Yönelik Bulgular.....	80
5.2. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Gösterme Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	81
5.3. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Anne Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	86
5.4. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Baba Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular	89
BÖLÜM VI.....	93
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
6.1. Sonuçlar	93
6.2. Öneriler	99
KAYNAKÇA.....	101

EKLER.....	119
EK 1. Kişisel Bilgi Formu.....	119
EK 2. Anne Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği.....	120
EK 3. Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği.....	121
EK 4. Özgeçmiş	122
EK 5. Etik Kurul Onayı.....	125
EK 6. Ölçek Uygulama İzin Onayı	126

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların İlçelerine Göre Dağılımları	46
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Çocukların Kişisel Bilgi Formunun Kim Tarafından Doldurulduğunun Dağılımı.....	46
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	46
Tablo 4. Katılan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları	46
Tablo 5. Araştırmaya Katılan Çocukların Ailesinin Aylık Gelirine Göre Dağılımları.....	47
Tablo 6. Araştırmaya Katılan Çocukların Annesinin Yaşına Göre Dağılımları.....	47
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Çocukların Babasının Yaşına Göre Dağılımları	47
Tablo 8. Araştırmaya Katılan Çocukların Annesinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları.....	48
Tablo 9. Araştırmaya Katılan Çocukların Babasının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları.....	48
Tablo 10. Çarpıklık ve Basıklık Katsayılar	52
Tablo 11. Çocuklarının Davranış Sorunlarının Anne Ve Baba Tutumları Tarafından Açıklanmasına İlişkin Sonuçlar.....	54
Tablo 12. Çocuklarının Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikle.....	56
Tablo 13. Çocukların Yaşadıkları İlçeye Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	57
Tablo 14. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	58
Tablo 15. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	59
Tablo 16. Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	60

Tablo 17. Çocukların Annelerinin Yaşına Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	61
Tablo 18. Çocukların Babalarının Yaşına Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	62
Tablo 19. Çocukların Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	63
Tablo 20. Çocukların Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	64
Tablo 21. Okul Öncesi Çocuklarının Annelerinin Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler	65
Tablo 22. Çocukların Yaşadıkları İlçeye Göre Anne Tutumlarının Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	66
Tablo 23. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Annelerinin Tutumlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	67
Tablo 24. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 25. Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	69
Tablo 26. Çocukların Annelerinin Yaşına Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 27. Çocukların Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 28. Okul Öncesi Çocuklarının Babalarının Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler	72
Tablo 29. Çocukların İkamet Ettikleri İlçeye Göre Baba Tutumlarının Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	73
Tablo 30. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Babalarının Tutumlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	74

Tablo 31. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	75
Tablo 32. Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 33. Çocukların Babalarının Yaşına Göre Baba Tutumlarının Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	77
Tablo 34. Çocukların Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	78

ÖZET

[ÖZDEMİR Kamer]. [Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2019].

Bu çalışmanın amacı, anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki 5 yaş çocuklarının davranış sorunlarıyla ilişkisini tespit etmektir. Bu araştırmanın bir diğer amacı da çocukların ve anne-babanın demografik özelliklerine göre davranış problemlerinin ve anne-baba tutumlarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu araştırma, ilişkiisel tarama modeli ile çalışılmıştır.

Çalışma grubu, Ankara'nın Çankaya ve Sincan İlçelerinde 6 farklı okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaşlarındaki 200 (94 kız, 106 erkek) öğrenci ve onların 400 (200 anne, 200 baba) ebeveynlerinden oluşmaktadır.

Araştırmada aileye ait bilgilerin toplanması için araştırmacı tarafından geliştirilen “*Kişisel Bilgi Formu*” kullanılmıştır. Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini taramak için “*Okul Öncesi Davranış Sorunlarını Tarama Ölçeği*” (Kanlıkılıçer, 2005) ve anne baba tutumlarını ölçmek için “*Ana Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği*” (Günalp, 2006) kullanılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, anne ve babaların ilgisiz-kaygısız, baskıcı otoriter ve koruyucu tutumları artış gösterdikçe okul öncesine devam eden 5 yaş çocuklarında davranış sorunlarında artış gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Anne babaların demokratik tutumları arttıkça okulöncesine devam eden 5 yaş çocuklarında görülen davranış sorunlarında azalma gösterme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre, örnekleme oluşturan okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarından erkek çocukların kız çocuklara oranla daha fazla kavgacı/saldırgan, aşırı hareketli/dikkatsiz ve endişeli ağlamaklı davranışlar gösterdiği görülmüştür. Ailenin aylık kazancı, anne babanın yaşı, anne babanın eğitim düzeyi düştükçe çocuğun kavgacı saldırgan olma davranışında artış olduğu ortaya çıkmıştır. Ailenin aylık kazancı, anne babanın yaşı, anne babanın eğitim düzeyi azaldıkça ailede baskıcı/otoriter tutum sergileme durumunda artış olduğu; anne babanın eğitim durumu ile ailenin aylık kazancı arttıkça koruyucu tutum sergileme durumunda azalma olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Davranış Problemleri, Anne Baba Tutumları

SUMMARY

[ÖZDEMİR Kamer]. [An Analysis of the Relationship Between Behavior Problems and Parent Attitudes of 5-Year-Old Children in Preschool Period], [Graduate Thesis].Ankara, [2019].

This study is to aim how to determine the effects of various parental attitudes on the behavioral problems of the 5 year old children in the pre-school education system. This study also aims how to determine whether the behavioral problems of children and the parental attitudes are changed in the terms of demografic features. The survey-type model has been used in this research so as to achieve this goal.

The sample of this research consists of 200 hundred pre-school students of 5 year old who gets education in pre-school institutions and their 400 hundred parents including 200 hundred mothers and 200 hundred fathers living in Çankaya and Sincan district of Ankara

The Personel Information Form which was developed by the researcher has been used in order to collect the data about family. The Pre-school Behavior Ouestionnaire in order to search the behavioral problems of the students in the pre-school period and The Parental Attitudes Identification Survey in order to determine the attitudes of parents have been used.

The result of the research has shown that the behavioral problems of 5 year old children are in an increasing tendency when the indifferent/carefree, oppressive, bossy and inhibitive attitudes of parents have increased. Another result of the research is that the behavioral problems of 5 year old children are in an decreasing tendency when democratic behaviour of parents has increased.

The research has also shown that 5 year old boys are more belligerent, aggressive, careless, tearful, restless, anxious than 5 year old girls, who have been studied in this survey. It has also been observed that when the educational, financial status of parents have deteoriated and when parents are young their children show more aggressive behaviour. It has also been observed that when the educational, financial status of parents have deteoriated and when parents are young their parental behaviour have become more aggressive and bossy. Another result of this research is that when the educational status and monthly earning level of parents have increased their tendency toward inhibiting their children has decreased.

Key Words: Preschool Period, Behavioral Problems, Parental Attitudes

BÖLÜM I

GİRİŞ

Yaşamın ilk yıllarında çocukların yaşadığı aile ortamının önemli olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Çocuk doğduğundan itibaren öğrenmeye başlar. Anne ve babalar çocukların hayattaki ilk deneyimlerine rehberlik ederler. Çocuk ilk eğitimini aile ortamında almaya başlar. Çocuğun hayatının ilk yıllarındaki yaşantıları onun sonraki yaşamındaki davranışlarının temelini oluşturur. Anne baba ve çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlar ve başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Bornstein& Bornstein, 2007).

Okul öncesi dönemde aile en etkili sosyalleşme kurumudur. Ailenin, toplumun kültürel değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması şeklinde temel işlevi de vardır. Bu dönemdeki çocuk başkalarını taklit etme eğilimi içerisindedir. Bu nedenle çocuğun doğru aile ilişkileri ile karşılaşması son derece önemlidir. İyi aile ilişkileri içinde yetişmiş olan çocukların daha başarılı oldukları görülmektedir. Aile içinde gerçekleşen olumlu ilişkiler çocukların mutlu, pozitif ve yapıcı olmalarında etkilidir. Bunun tam tersi olarak, olumsuz anne baba çocuk ilişkilerinin sonucunda çocuklarda davranış sorunlarına ve uyum bozukluğuna neden olabilmektedir. Ayrıca, anne ve babanın sevgi ve ilgisinden yoksun olarak büyüyen çocuklarda, büyük bir sevgi eksikliği görülür. Bunun sonucunda da, birtakım davranış ve uyum bozuklukları görülebilmektedir (Yavuzer, 2017).

Çocuğun gelecek yaşantısının şekillenmesinde anne ve babasının çocuğa nasıl davrandığı önem arz etmektedir. Yörükoğlu'na göre (2004), anne ve babanın tutumu çocuğun sağlıklı olarak yetişmesi ve olumlu kişilik yapısı geliştirebilmesinde büyük önem taşımaktadır. Olumlu çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun ileride kendisine ve topluma faydalı bir birey olmasına katkı sağlar. Gander ve Gardiner'e göre (2001), anne babanın olumlu tutum sergilemesi, çocuğun kendine özgü bir benlik geliştirmesine izin verir. Çocuğun benlik saygısı yüksek, sorumluluk duygusu ve özdenetimi gelişmiş bir birey olmasını sağlar. Buna karşılık olumsuz tutumlar, benlik saygısı, girişkenlik düzeyi, bağımsızlık ve iç kontrolün düşük olmasına neden olur. Bunun sonucunda da, çocukta yüksek düzeyde saldırganlık ve güvensizlik görülür

Gelişen dünyada, anne ve babaların çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarda da değişiklik olabilmektedir. Özyürek ve Tezel Şahin'e göre (2005), aile içindeki tutum ve davranışlar, anne babanın çocuklara yaklaşımı çerçevesinde şekillenirken, yaşanan toplumun değer yargılarına ve özelliklere göre de değişikliğe uğrayabilmektedir. Anne baba davranışları da bu çerçeve de zaman zaman daha demokratik olurken, zaman zamanda daha tutucu bir yapıya dönüşebilmektedir. Günümüzde ise teknolojik gelişmeler ile çocukların hayata bakışındaki değişimlerde anne baba tutumlarını etkilemektedir

Aile ortamının mutlu ve huzurlu olması çocuğa yöneltilen tutumunda sağlıklı olmasına neden olmaktadır. Yavuzer'e göre (2014), anne ve babanın, çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Aile ortamını olumsuz etkileyen faktörler arasında; ana-babanın kendi çocukluk yıllarında aşırı baskıcı veya aşırı gevşek bir tutum içinde büyümeleri, bugünkü yaşamlarında eşleriyle olumlu iletişim kuramamaları, sevgi dolu ve mutlu bir yaşantıya sahip olamamaları, geç yaşta çocuk sahibi olmaları ve ailenin sosyo-ekonomik koşullarının iyi olmaması sayılabilir.

Günümüzde anne babaların çocuk yetiştirmeye önem vermeye başlamaları ile birlikte çocukların aileden sonra sosyal ortam olarak kabul edilen okul öncesi eğitim kurumları değer kazanmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumları çocuğun aileden aldığı eğitimden sonra çocuğun ilk sosyalleşmeye başladığı çevre olarak karşımıza çıkar. Çocuğun bu sürece girmesi ile birlikte okuldaki arkadaşları, öğretmenleri ve anne babasının yardımı ile yaşadığı topluma ve çevreye uyum süreci başlar. Bununla birlikte de okul öncesi kurumları ile aile arasındaki iş birliği artar ve aileler okul öncesi eğitimde daha çok rol oynamaya başlarlar (Olçay, 2008).

Okul öncesi dönemde olan çocuğun gelişim özelliklerinin bilinmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması gelecekte sağlıklı bireyler olması açısından önem arz etmektedir. Aral ve diğerleri (2001), bu dönemdeki eğitim, çocuğun gelecekteki yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Sağlıklı ve istenilen davranışlara sahip çocuklar yetiştirebilmek için ilk önce onların gelişimsel özelliklerini ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının neler olduğunun bilinmesi, daha sonrada bunların yerinde ve zamanında

karşılanması gerekmektedir. Çocukların gelişimsel özelliklerini, duygularını bilmeden yapılan bir eğitimin amacına ulaşması mümkün değildir. Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması çocuğu gergin ve huzursuz yapacağından sağlıklı kişilik gelişimi oluşmasını engeller. Ayrıca, bu çağdaki çocuklar da henüz kendi gelişim özelliklerini, ilgi ve yeteneklerini bilemezler ve düşüncelerini ifade etmekte zorluk çekebilirler. Bu nedenle, çocuğun eğitimine destek olan öğretmen ve ebeveynlerin bilinçli davranmaları gerekmektedir.

Okul öncesi dönemde gelişim hızlı olduğu bilindiğinden dolayı, hem çocuklara hem de anne ve babalara yönelik eğitimlere önem verilmesinin çocuğun gelişimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Turner ve Haris'e göre (1984), çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal anlamda gelişimlerinin en hızlı olduğu dönem okul öncesi dönemidir. Bu dönem aynı zamanında bireyin doğuştan getirmiş olduğu özelliklerini daha üst düzeye çıkarmak açısından da önemlidir. Çağdaş ve Seçer'e göre (2011), okul öncesi eğitimin yanı sıra, anne baba eğitiminin de önemli olduğunu ve okul öncesi eğitim kurumlarında anne baba eğitimlerine yönelik çalışmalarda da artış olduğunu belirtmişlerdir.

Çocuğun yaşamında kritik dönemleri kapsayan okul öncesi dönemde çocukların gelişimlerinin bilinmesi, davranışlarının takip edilmesi ve gerektiği zaman önlem alınması çok önemlidir. Bu dönemde kalıcılık sağlayabilecek davranışların önemsenmemesi çocuğun ileriki hayatında daha büyük sorunlar doğurabilir. Çocuğun gelişiminin çok hızlı olduğu bu dönemde çocuklarda var olan ya da yeni ortaya çıkan davranış sorunlarının erken fark edilmesi ve gerekli önlemlerin alınması ileriki yıllarda çocukta var olabilecek pek çok sorunu ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir.

1.1.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Doğumdan sonra çocuğun ilk sosyal çevresi ailesidir. Çocuğun ihtiyaç duyduğu tüm gereksinimleri aile içinde karşılanır. Ebeveynler çocukların en temel ihtiyaçlarını karşılarlarken, takındıkları tavır ve davranışların çocuğun davranışları üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Özkardeş'e göre (2012), ailenin çocuk üzerindeki etkisi, doğum öncesinde başlamakta ve hayat boyu devam etmektedir. Günümüzde yapılmış olan çalışmalar ailenin çocuk üzerinde ilk yıllarda göstermiş olduğu etkinin sonraki yıllarda çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde son derece önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Yaşamın ilk yıllarında bebeğe bakan, onunla birebir ilgilenen ve temel ihtiyaçlarını karşılayan anne-çocuk arasında güçlü bir bağ kurulur. Bu bağ çocuğun yaşam boyu davranış, tutum ve kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir etki yaratır. Gelecekte kuracağı sağlıklı sosyal ilişkiler için temel oluşturur (Kandır, 2008). Çocuklar ilk sosyal deneyimlerini aile içinde yaşamaya başlarlar. Anne babanın çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışları onların ilk yaşantılarının oluşmasında önemlidir. Çocuklar, aile içinde ilk sosyal deneyimlerini yaşarken; aynı zamanda anne ve babanın davranışlarını taklit etmektedirler. Anne babanın çocuğa karşı sergilemiş oldukları tavırlar, olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü, reddedici, tutarsız ve otoriter tutumlar olumsuz anne baba tutumu olarak değerlendirilirken; demokratik anne baba tutumu en sağlıklı ve olumlu tutum olarak kabul edilmektedir (Yavuzer, 2013).

Çocuğun ilk yıllarda sevgi dolu bir ortamda büyümesi onun gelecek yaşantısının şekillenmesinde oldukça önemlidir. Kırkıncıoğlu'na göre (2003), çocuğun sevgi ihtiyacının temeli 0-2 yaşlarında atılır. Sevgi dolu ortamda büyüyen çocuk güven duygusunu ve diğer insanlara sevgi dolu yaklaşmayı öğrenir. Çocuk bir birey olarak kendine bir model arar. Çocuğun ilk modeli anne ve babasıdır. Adler (1998), bireylerin kişiliklerinin aileyle olan ilişkileri sonucu erken yaşlarda oluştuğunu belirtmiştir. Anne çocuğu ile ilgilenerek ona bir ilgilenme modeli aktarmaktadır. Whatts (2003), aileyle bağ kurma ve ebeveynlerine bağlanmanın Adlerci kuramdaki önemini tanımlamıştır. Adler'e göre bir ebeveynin duygusal veya toplumsal olarak kopması veya otoriterliği, çocukta toplumsal ilginin eksikliğine yol açabilir. Anne ve baba arasındaki ilişki çocuk

için önemli bir modeldir. Eğer evlilik mutsuzsa ve ebeveynler sürekli tartışıyorsa çocuğun sosyal ilgi geliştirme fırsatlarından biri kaçırılmış demektir (McBrien,2004). Jung, çocuklukta birçok problemin evdeki sorunlardan kaynaklandığını hissetmiştir. Her bir ebeveyndeki ya da ikisindeki problemler çözüldüğünde çocukların itaatkâr olmayan davranışları ve diğer Problemleri azalır (Fordham, 1996).

Erikson'un sekiz evresi, yaşamın belirli dönemlerinde aşılması gereken krizler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu evrelerin sağlıklı aile ortamında geçirilmesi çocukta olumlu davranışlar geliştirmeye neden olmaktadır. Bu evrelerden ilk üçü okul öncesi dönem çocuğunu ilgilendirmektedir. Yazgan İnan ve Yerlikaya'ya göre (2013); ilk evre, temel güvene karşı güvensizlik- bebeklikte (0-1 yaş) başlar. Bu dönemde bebeğin temel gereksinimlerinin karşılanması önemlidir. Bebeğin temel gereksinimleri genellikle anne ve babası tarafından karşılanır. Temel ihtiyaçların düzenli olarak karşılanması bebekte temel güven duygusunu geliştirirken; tersi durumda ise çevresindeki insanlara güvenmemeyi öğrenecektir. İkinci evre olan; özerkliğe karşı utanç ve kuşku ilk çocuklukta (2-3 yaş) görülür. Bu dönemde çocuklar tuvalet eğitimin yanı sıra bedenlerini kontrol etmeyi öğrenirler. Çocuklar kendi bedenlerini kullanma ve çevrelerindeki nesnelere hükmetme konusunda özerk olmayı isterler. Bu dönemde ebeveynler çocuğun özerklik yönündeki mücadelesini desteklerlerse, çocuk özerklik duygusunu zorlantı yaşamadan kazanabilir. Tam tersi yaklaşımda ise çocukta utanma duygusu gelişir ve çocuğun özerk olması engellenebilir. Üçüncü evre olan; Girişimciliğe karşı suçluluk duygusu, oyun çağında (3-5 yaş) görülür. Bu dönemde çocuk anne ya da babanın yerine geçmeye özenir ve bu doğrultuda girişimlerde bulunur. Eğer bu dönem de çocuğun girişimleri ebeveynleri tarafından katı ve cezalandırıcı bir tutumla karşılaşırsa çocukta yoğun suçluluk duyguları gelişecektir.

Anne-baba tutumları, anne-baba-çocuk ilişkisinin temelini oluşturur. Anne babanın çocuğa karşı sergilediği tutumunun çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu bilinmektedir. Yavuzer'e göre (2017), özellikle uyum sorunu yaşayan çocukların anne ve babaları ile yetersiz ilişkilerinden kaynaklandığı söylenebilir. Cüceloğlu'na göre (2013), anne babanın çocuklarına sergiledikleri tutumları etkileyen bazı durumlar mevcuttur. Ayyıldız'a göre (2005), ailede sağlıklı ve güçlü bir ilişki varsa ailenin temeli de sağlıklı atılmaktadır. Anne babaların kendi anne babalarından gördükleri

tutularda çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarda etki etmektedir. Ayrıca, anne babanın mesleği ve sosyo-ekonomik durumu da sergiledikleri tutumları etkileyen nedenler arasındadır (Çağdaş ve Seçer, 2011).

Anne babanın çocuğa karşı gösterdiği tutumlar farklılık gösterebilir. Demiriz ve Öğretir'e göre (2007), psikoloji ve sosyoloji bilimi ışığında anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları konusunda pek çok farklı tutum sergiledikleri söylenebilir. Bununla birlikte, çocukların göstermiş oldukları davranışları neticesinde de anne ve baba tutumlarında bir takım değişiklikler olabilmektedir. Bazı anne babalar çocuklarını daha demokratik yetiştirerek, çocuğun kendini kontrol etmeyi başarmasına neden olduğu gibi bazı ebeveynlerde çocuklarını aşırı kısıtlayan bir tutum sergileyerek çocuklarında bazı sorunlu davranışlar oluşmasına neden olmaktadır.

Okul öncesi dönemdeki dikkat probleminin sonraki yıllardaki akademik başarıya olan etkisinin incelendiği bir araştırmada, tedavi edilmeyen dikkat probleminin okul performansını yüksek oranda etkilediği ve başarıyı düşürdüğü görülmüştür Barrigo ve Arkadaşlarına göre (2002). Bu sorunlar erken yaşlarda tespit edilemediği takdirde ileriki dönemlerde ciddi sorunlara dönüşebilmektedir. Sorunlu davranışların tespit edilmesinde okul öncesi öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Çocukların davranış problemlerinin en fazla görüldüğü ve bu problemlerin en doğal şekilde gözlemlendiği ortam okuldur. Bunun nedeni çocuk ve ergenin zamanının çoğunu okulda geçirmeleridir. Okulda davranış problemlerine sahip, diğer deyişle sürekli mutsuz, kaygılı, içe kapanık ya da saldırgan, sinirli öfkeli akranları tarafından reddedilen, önemsenmeyen, sürekli eleştirilen bu öğrencilerin değerlendirilmeleri öğretmenleri tarafından yapılmaktadır (Çiçekçi, 2000).

Son yıllarda yapılan bazı çalışmalar, anne baba tutumlarının çocuğun davranışları üzerinde önemli etkisinin olduğunu göstermektedir. Hatunoğlu (1994), anne baba tutumlarının çocuklardaki saldırganlık düzeyi ile ilişkisini incelediği araştırmasında; otoriter tutuma sahip anne babaların çocuklarının ilgisiz ve demokratik tutuma sahip anne babaların çocuklarına göre daha çok saldırganlık eğilimi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Kanlıklıçer (2005), 3-6 yaş grubu 654 çocukla yürüttüğü çalışmada çocukların kavgacı/saldırgan davranışlarının yüksek; aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarının ise düşük düzeyde olduğunu belirlemiştir. Aunola

ve Nurmi (2005), anne babaların baskıcı- kontrollü tutumlarının çocukların davranış sorunları ile ilişkili olduğunu ve her geçen yıl biraz daha şiddetlendiğini göstermektedir.

Okul öncesi eğitim çağındaki çocuğun davranış sorunlarının ortaya çıkmasında anne baba tutumlarının etkisini bilmek bu dönemde yaşanacak pek çok sorunun çözümüne büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte çocuğun davranış sorunlarının erken yaşlarda belirlenmesi ve çözümlenmesi ilerde daha büyük sorunların yaşanmasını engelleyecektir. Bu nedenle, çocuğun problemleri davranışlarının olabildiğince erken yaşlarda tespit edilip, okul öncesi dönem boyunca sorunların çözümüne yönelik çalışmaların yapılması gelecekte sağlıklı nesillerin yetişmesi açısından önem arz etmektedir. Kanlıklıçer (2005), erken dönemde yapılacak çalışmaların, çocukların gelecek yaşantılarında sosyal ortamlarda uyumlu olma durumları ile başarılarını olumlu yönde etkileyeceğini belirtmiştir.

Bu araştırma ile okul öncesi dönemdeki çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumları tespit edilmiş; çocuklarına karşı sergiledikleri tutumların, çocuklardaki davranış problemleri ile ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, anne baba tutumlarının okul öncesi dönmedeki 5 yaş çocuklarının davranış problemleriyle arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu araştırmanın bir diğer amacı da, çocukların ve ebeveynlerin demografik özelliklerine göre davranış problemlerinin ve anne baba tutumlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu araştırma, ilişkisel tarama modeli ile çalışılmıştır. ‘

1.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMLERİ VE ALT PROBLEMLERİ

1. Okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının ebeveynlerinin tutumları çocukların davranış problemlerini yordamakta mıdır?

2.Okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının davranış sorunlarını gösterme düzeylerinin çocukların ve ailenin demografik özelliklerine göre anlamlı fark göstermekte midir?

2.1.Çocukların davranış sorunları ikamet ettiği ilçeye göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.2. Çocukların davranış sorunları cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.3. Çocukların davranış sorunları kardeş sayısına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.4. Çocukların davranış sorunları annenin yaşına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.5. Çocukların davranış sorunları babanın yaşına göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.6. Çocukların davranış sorunları annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

2.7. Çocukların davranış sorunları babanın eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

3.Okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının anne tutumları; çocukların ve ailenin demografik özelliklerine göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.1. Anne tutumları, çocuğun ikamet ettiği ilçeye göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.2. Anne tutumları, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.3. Anne tutumları çocuğun kardeş sayısına göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.4. Anne tutumları, annenin yaşına göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.5. Anne tutumları, babanın yaşına göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.6. Anne tutumları, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

3.7. Anne tutumları, babanın eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4. Okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının baba tutumları; çocukların ve ailenin demografik özelliklerine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.1.Baba tutumları, çocuğun ikamet ettiği ilçeye göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.2. Baba tutumları, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.3.Baba tutumları çocuğun kardeş sayısına göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.4. Baba tutumları çocuğun annenin yaşına göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.5. Baba tutumları, babanın yaşına göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.6. Baba tutumları, annenin eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.7. Baba tutumları, babanın eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

1.4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, Ankara ili Çankaya ilçesinde Özel Nesibe Aydın Anaokulu, Özel Bil Fen Koleji Anaokulu, Zafer Koleji Anaokulu, Sincan İlçesinde İl Genel Meclisi Anaokulu, Zümrüt Anaokulu ile Sincan ASO I. OSB Anaokuluna devam eden (200) 5 yaş çocuğunun öğretmenleri ve çocukların anne babalarından (200 anne, 200 baba) alınan bilgiler ile sınırlıdır.

2. Araştırma, çocukların davranış sorunlarını tarama ölçeğinin ve anne baba tutumlarını belirleme ölçeğinin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

1. Araştırmaya katılan anne babaların kendilerine verilen ölçeğe gönüllü olarak katıldıkları ve ölçekteki sorulara içten cevap verdikleri varsayılmıştır.

2. Araştırmaya katılan çocukların öğretmenlerinin kendilerine verilen ölçeğe gönüllü olarak katıldıkları ve ölçekteki sorulara içten cevap verdikleri varsayılmıştır.

3. Örneklemin evreni temsil edeceği varsayılmıştır.

1.6. TANIMLAR

Okulöncesi dönem: Oğuzkan ve Oral (1997)'a göre; okulöncesi eğitimi; doğumdan, ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan; bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan; onların tüm gelişmelerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda, en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir.

Ana-baba tutumları: : Ebeveynlerin, çocuğun gerek sosyal, gerek psikolojik, gerekse kişilik gelişimlerini etkileyecek yönde belirli bir birey, nesne ya da ortamlara olumlu veya olumsuz şekilde bir tepkide bulunma eğilimidir (Yavuzer, 1993).

Davranış Problemi: Bireyin yeni bir beceri öğrenmesini engelleyen ve yaşadığı ortamın dışında kalmasına neden olan, kendisine ya da diğerlerine zarar veren, aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymayan davranışlardır (Kanlıklıçer, 2005).

BÖLÜM II

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak okulöncesi dönemde duygusal, sosyal gelişim özellikleri, davranış problemleri, okulöncesinde görülen davranış problemleri, davranış problemlerine neden olan etmenler ile anne baba tutumları ve anne baba tutumlarını etkileyen etmenler konularına değinilmiştir. Sonrasında; okulöncesinde görülen davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında ilişki ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE DUYGUSAL GELİŞİM

Duygular insanoğlunda doğuştan kategorik olarak var olan ve mimiklerinde karşılığı olan üzüntü, öfke, utanç, tiksinti, korku, mutluluk şaşkınlık, ilgi vs. şeklinde ifade edilir. His ise kategorik duygularla yapılan başta insanlar olmak üzere tüm canlılarla kurulan iletişimde düşünce ürünü olan duygu ve deneyimler bütünüdür (Stern, 2012). İnsan olmanın en temel unsurlarından biri olan duygular, sosyal bağların oluşmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle araştırmacılar, sosyal duygusal boyutların ne kadar içi içe geçmiş olduğunu vurgulamak için “sosyal-duygusal” terimini kullanmışlardır (Bayhan ve Artan, 2004). Duygusal gelişim insanın kalıtımla getirdiği duygulanma gizilgücünün çevreyle etkileşmesi sonunda, haz ve elem gibi duygular kazanmasıdır (Basaran, 2005).

Schore (2013), doğumdan sonra, çevresindeki değişiklik ve uyarılarla başa çıkacak gelişime sahip olmayan bebek; ani, beklenmedik ve güçlü uyarılarla şoka girme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu durum, annenin bebekle kurduğu sağlıklı ve sakin tavrı ile zamanla bebeğin beyin gelişimi ile ortadan kalkacaktır. Bebeğin duygulanımı anne-çocuk arasında karşılıklı etkileşerek olgunlaşıp gelişebilmektedir. Rubin ve diğerleri'ne göre (1995), doğumdan çok kısa bir süre sonra bebekler ilgi, acıya karşı stress, ilk altı ay içinde öfke, şaşkınlık, sevinç, korku, üzüntü, utangaçlık, 18-24 ay içinde empati, kıskançlık, utanma, 30-36 ay içinde ise suçluluk, gurur, utanç duygularını yaşarlar.

Bebek, doğduğunda bazı duygusal davranışlarını gösteremez. Tutumlar ve duygular zamanla oluşur ve kazanılır (Yavuzer, 2017). Bebek ilk beş ayda hiçbir yetişkine bağımlı olmadan yaşar. Daha sonraki aylarda annesi veya annesi yerine geçen kişiye bağımlı olurken, onuncu aydan sonra ailedeki diğer bireylere bağıllık başlar. Çocuğun üç yaşından itibaren duygusal tepkileri artar ve tüm duygu türlerini yaşamaya başlar (Bulut ve Baran 2001). Dört-altı yaş arasında merak, rekabet, yarışmacılık, korku duyguları gelişir. Beş yaş çocuğu hem kendi akranları hem de diğer yetişkinlerle ilişkilerinde oldukça mutludur. Kuralları uygulamada başarılıdır. Bazen kıskançlık, tırnak yeme, öfke, tedirginlik, kaygı gibi davranışlar görülebilir (Poyraz, 2003).

Aile çocuk arasındaki ilişki çocuğun duygusal gelişiminde oldukça anlamlı bir yere sahiptir. Aile içindeki duygusal etkileşimin azalmasında; anne- baba kaybı, ayrılığı, çocuklarını reddetme, ihmal etme, tutarsız davranma, aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü davranma gibi nedenler sayılabilir. Bununla birlikte, anne ve babaların çocuklarını utandıracak davranışlar içinde olmaları ya da çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamamaları da, duygusal etkileşimi azaltan ya da tamamen ortadan kaldıran diğer etkenlerdir (Alpan 2006).

Çocuğun duygusal gelişiminin okul öncesi dönemde şekillendiği, anne baba ve çocuk etkileşiminin duygusal gelişimi üzerindeki önemi bilinmektedir. Bu açıdan ailelerin çocuklarına karşı, dengeli, tutarlı ve kararlı davranmaları gerekmektedir. Bununla birlikte ailelerin çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerine uygun beklentiler taşınmalı ve çocuğun görüş ve düşüncelerine değer vermelidir. Kandır'a göre (2008), okul öncesi dönem, çocuğun hızla geliştiği bir dönem olarak bilinmektedir. Okul öncesi dönemde büyük ölçüde şekillenen duygusal gelişim alanı üzerinde ailenin etkili olduğu da bilinen bir gerçektir. Yapılan araştırmalar, çocuğun bu yıllarda kazandığı davranışların önemli bir kısmının, yetişkinlikteki kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu dönemdeki eğitim, çocuğun duygularının gelişimini, algılama gücünü artırmakta, sosyal uyumunu ve becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Okul öncesi dönemde anne ve babanın çocuklarına dengeli, kararlı ve tutarlı davranmalarının çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde etkili olmakla birlikte, anne baba ve çocuk etkileşiminin niteliği de büyük önem taşımaktadır. Çocuğun fikir ve düşüncelerine değer vermek, anne, baba ve çocuk

etkileşimini olumlu etkilerken, çocuğa emir verme, uyarma, tehdit etme, yargılama, suçlama gibi iletişimi engelleyen davranışları kullanmak da etkileşimi olumsuz etkilemektedir.

Başaran (2005), 2-6 yaşları arasında çocuk, akranları ile oynamaya ve grup oyunlarında oynamanın ilk deneyimlerini yaşamaya başlar. Çocukların başkalarıyla ilişkilerinden duyduğu haz ve elem önemlidir. Eğer çocuk ilk çocukluk döneminde ilişki kurmaktan hoşlanırsa daha sonraki evrelerde ilişkileri gelişecektir. Gülay'a göre (2010), akran, aynı yaş grubunun, aynı beceriyi kazanmayı, aynı ilgileri paylaşmayı ifade etmektedir. Çocukların akranlarıyla birebir başlattıkları iletişim zamanla küçük ve büyük grup oyunlarına dönüşmektedir. Çocukta görülen bu değişim, ileriki yıllarda anlamlı, sağlıklı, başarılı ilişkilerin temelini oluşturur. Ayrıca, akran etkileşimlerinin sosyalleşmeyi hızlandırıcı etkisi de bulunmaktadır. Çocuklar akran etkileşimleriyle toplum kurallarını ve topluma uyum sağlamayı öğrenerek, kendilerini tanımaya, kendilik algılarını şekillendirmeye başlayacaklardır. Akran ilişkileri çocukların tüm gelişim alanlarında etkili olduğu gibi aynı zamanda eğlenceli vakit geçirmesini de sağlar.

Denham (2003), yaptığı araştırmasında, duygusal ve sosyal gelişimin yakından ilgili olduğunu; 3-4 yaşlarında duygusal yeterliliğe ulaşan çocukların uzun vadede sosyal yeterliliğe de sahip olduklarını belirtmiştir. Saarni (2001), çocukların duygusal gelişimleri üzerinde yapılan çalışmalarda, duygusal gelişimin hem olgunlaşma hem de öğrenme sonucu oluştuğunu, hiçbirinin tek başına etkili olmadığını göstermiştir. Raver (1997) yaptığı çalışmada, duygusal gelişimin çocukların akademik başarılarıyla da bağlantılı olduğunu, duygusal sorunları olan çocukların, okul yaşantılarında da sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur. Rubin ve diğerleri (1995) yaptıkları çalışmada okul öncesi çocuklarının duygu düzensizliğinin, sosyal uyumsuzlukla sonuçlandığını bulmuşlardır.

2.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL GELİŞİM

Çocuğun dünyaya geldiğinden itibaren toplumun bir üyesi olduğu ve yaşadığı çevreden etkilenecek sosyal davranışlar kazandığı bilinmektedir. Çimen'e göre (2000) doğumdan hemen sonra başlayıp insanın yaşamı boyunca süren çocuğun gelişiminde en önemli süreçlerden biri olan sosyal gelişimdir. Sosyal gelişim davranışlarının birçoğu özellikle ilk çocukluk döneminde belirli hale gelmektedir. Bu gelişim bireyle çevrenin

karşılıklı etkileşimi sonucunda meydana geldiğinden “Psiko - Sosyal Gelişimi” olarak da adlandırılmaktadır.

Yavuzer (2017), insan biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır. Bireyin yapısı ve davranışları, içinde yaşadığı toplumun, kültürel değerleri, sosyal ilişkileri tarafından etkilenir. Bireyin tüm yaşamı, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası, doğumdan başlayarak bir gelişim göstermektedir. Bayhan ve Artan (2004), çocuğun içinde bulunduğu toplumun inançlarını, tutumlarını ve kendisinden beklediği davranışları öğrenmesine “sosyalleşme” denilmektedir.

Çimen, (2000), sosyal davranışların kaynağı bebekliğin ilk günlerine kadar uzanmaktadır. Bir bebeğin annesine olan bağımlılığı, onun sosyal ilişkilerinin başlangıcıdır. Bebeğin annesine olan bağımlılığı, değişik durumlar ve yabancılardan korkmasına, anneden ayrılınca kaygı duyma tepkilerinin ortaya çıkmasına neden olur. Bebek yeni durumlara, ve değişik uyarıcılara uyum sağlayabilecek tepkiler geliştirerek aşama kaydedecek ve çevresi genişleyecektir. Bayhan ve Artan, (2007), yeni doğmuş bir bebeğe en temel gereksinimi olan besin ve su verilse, bunun yanında sıcak, rahat bir ortam sağlansa ancak bunun dışında onunla hiçbir sosyal ilişki kurulmasa ne olur? Acaba ileride nasıl bir insan olur? Sorusuna cevap aramak için, araştırmacılar maymunlarla çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, maymunların sosyal gelişimlerinde bazı gerilikler olduğunu bulmuşlardır. Bebek ve çocuklar üzerinde de yetiştirme yuvaları ve yurtlarında gözlemleyerek bilgi sahibi olmuşlardır. Bu çocuklara gerekli yiyecek içecek verilmiş ve fiziksel bakımı yapılmış; ancak, yeterli ilgi ve sevgi gösterilmemiştir. Bunun sonucunda, çocuklarda motor gerilikler de dâhil olmak üzere birçok sorun olduğunu ortaya çıkmıştır.

Çocuğun sosyal gelişiminde ailenin rolünün önemli olduğu bilinmektedir. Yaban ve Yükselen (2007), sosyo-kültürel bir varlık olarak insan, doğumundan itibaren çevre ile uyum sağlama çabası içindedir. Bebeğin ilk sosyal çevresi ona bakan kişidir. Çocuğun büyüme ve gelişimi ile diğer aile bireyleri, yetişkinlerle etkileşim sağlayarak sosyalleşme süreci devam eder. Bu toplumsallaşma sürecinde çocuk, bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Çocuğun yaşadığı sosyal problemleri çözebilmesi için, çevresi ile iletişim kurma becerisi ile kendisinin ve diğerinin duygularını doğru olarak anlama becerisini bilmesini gerektirir. Gander ve Gardiner (2004), çocuğun gelişiminde

sosyalleşme önemli süreçlerden biridir. Sosyalleşme süreci, doğumdan hemen sonra başlayıp, insanın yaşamı boyunca sürmesine karşın, özellikle ilk çocukluk döneminden daha çok etkilenmektedir. Bunlar, anne-baba-çocuk, çocuk-kardeşler, çocuk yaşlılar arası etkileşimlerdir. Bu süreçte çocuk özellikle belirli bir gruba dahil olma, grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazanır. Akduman ve Türkoğlu, (2013), okul öncesi dönem çocuklarda problem davranışların önlenmesi, çocuğun ihtiyaç duyduğu sosyal becerileri kazanabilmesi açısından önemlidir. Bu dönemde çocuk, en etkili sosyalleştirme kurumu olarak görev yapan aile içinde sosyal bir birey olmayı öğrenir ve kendine bir model seçer. Anne ve babalarının etkisi altında olan çocuk, onların olumlu ve olumsuz özelliklerini taklit eder. Çağdaş (2008), çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde ve içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamasında, anne-baba-çocuk ilişkisinin önemi bilinmektedir. Okul öncesi eğitim çağında bulunan çocuklar iyi bir gözlemcidirler. Anne-babalarının kendileriyle, birbirleriyle ve başkaları ile olan ilişkilerini gözlerler. Bu gözlemler sonucunda, işbirliği ve sosyal ilişkilere ilişkin bir çok davranış kazanırlar. Anne-babası ile sağlıklı bir iletişim ve etkileşim içinde olan çocuklar, karşılaştıkları sorunlar karşısında duygularını, düşüncelerini rahatça ifade ederler. Gürşimşek (2003), aile çocuk doğduğu andan itibaren, çocuğun gelişimini, tutum ve alışkanlıklarını biçimlendiren temel kurumlardan biridir. Hendrix ve Hunt (2001), çocuklar, anne babaları ile kurdukları etkileşimler aracılığıyla dış dünyadan edindikleri izlenimleri zihinlerine kaydederler. Orçan (2008), çocuğun sosyal yönden gelişmesi için anne-babanın iyi bir model olmasının yanı sıra, çocuklarına karşı yönelttikleri sağlıklı tutum ve yaklaşımlarının da önemli olduğu bilinmektedir. Ancak bazı anne-babalar çocuğuna karşı nasıl bir tutum içinde olması gerektiğini ve nasıl bir disiplin uygulaması gerektiği konusunda bilgi sahibi değildirler. İdeal bir anne-babalar, çocuğa karşı esnek ve hoşgörülü bir yaklaşım içinde olurlar.

Aileden sonra çocuğun sosyal gelişimine etki eden unsurlardan birisi de çocuğun çevresinde bulunan diğer çocuklardır. Çocuk, çevresinde bulunan diğer çocuklarla oynayarak, kavga ederek, iletişim kurarak bir çok sosyal beceri kazanır. Aydın (2004), okul öncesi dönemde başlayan akranlarla iletişim, çocuğun dış dünyayı anlayarak, çevresel uyaranlara karşı uyum sağlamasını kolaylaştırır. Başka bir deyişle, çocuğun sağlıklı bir biçimde bireyselleşmesi ve toplumsallaşması akran grupları içindeki etkileşimiyle yakından ilişkilidir. Çocuğun çevresi ile yaşadığı her türlü olumlu

deneyimleri, sosyal gelişimine olumlu yönde katkı sağlar. Diğer yandan korku ve kaygı yaratan yaşantılarda çocukta yetersizlik ve değersizlik duygularının oluşmasına neden olur. Çocuk akranları ile yaşadığı olumlu ya da olumsuz yaşantılar sonucunda akranlarına karşı güvenli ya da güvensiz bağlanma durumu gösterecektir. Bayhan ve Artan (2007), okul öncesi dönem çocuğunun yaşamında kuzenler, komşu çocukları, yuva arkadaşları, aile dostlarının çocukları gibi pek çok çocuk olabilir. Çocuklar diğer çocuklarla birlikte oynayarak, işbirliği yaparak, kavga ederek başka hiçbir yerde yaşayamayacağı pek çok deneyim kazanırlar. Çocuğun kendi akranları ile olan ilişkileri yetişkinlerle olan ilişkiden daha farklıdır ve daha çok sorumluluğu vardır. Çocukların arkadaşları ile oynarken kardeşlerinden daha uyumlu ilişkiler içinde olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, 4-6 yaş arasında yapılan çalışmalarda çocukların yetişkinlerden iki kat daha fazla yaşlarıyla zaman geçirdikleri bulunmuştur.

Çocuklar için aile ve akran ilişkilerden sonra en önemli diğer sosyal etkileşim yaşadığı toplumsal ortam okuldur. Bu dönemde çocuk okul öncesi eğitim kurumuna devam eder. Okul öncesi eğitim kurumunun en önemli görevlerinden biri çocukların sosyalleşmelerini sağlamak ve onlarda görülen yanlış toplumsal davranışların düzeltilmesine katkı sağlamaktır. Binbaşıoğlu (1990), çocuğun toplumsal gelişimi, eğitim etkinlikleri içinde büyük ve önemli bir yer tutar. Eğitimcilerin bunun bilincinde olarak çevreyi buna göre düzenlemeleri gerekir. Çocuk başkalarıyla iyi geçinmesini, duygu ve düşüncelerini ifade etmesini, başkalarının düşüncelerine saygı göstermesini, kendi görüşlerini başkalarına kabul ettirmesini, toplumun kararlarına saygı göstererek bunlara uymasını okulda yapılan etkinlikler içinde öğrenir. Neslitürk (2013), okulöncesi dönemde çocukların sosyal becerileri öğrenmelerine ve geliştirmelerine fırsat veren en doğal ortam oyun etkinlikleridir. Özellikle okul öncesi öğretmenlerin, çocukların sosyal becerilerini destekleyecek, akran ilişkilerini geliştirecek ve onların sosyal gelişim süreçlerine uygun oyunlar oynamalarına fırsat sunmaları önemlidir. Bunun yanı sıra okul öncesi öğretmenlerin kişilik özellikleri ile sosyal beceri yeterliği bu dönem çocuklarına rol modeli olması açısından da önemlidir. Öte yandan çocuğun okul öncesi kurumundaki sosyal yaşantıları ile ailede gördükleri, yaşadıkları arasında uyum ve tutarlılığın olması gerekmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin, anne babalara yönelik destekleyici tutum ve davranış göstermeleri önemlidir

2.3.BEŞ YAŞ ÇOCUĞUNUN ÖZELLİKLERİ

Çocuğun her türlü gelişim özelliklerini bilmek, onun gelişiminin normal seyirlerde olup olmadığını anlamak ve çocuğun davranışlarını değerlendirmek açısından önemlidir.

Beş yaş çocuğu, gösterişe meraklı değildir. O, artık daha çabuk karar verir. Kas hakimiyeti gelişmiştir. Kişisel ve sosyal ilişkilerinde düzenli cümleler kurabilir. Bunun yansıması eğer gidiyorsa kreşe ve topluma uyumu belirgin bir biçimde artmıştır. Kendisiyle ve çevresiyle çelişki hainde değildir. Zor durumlarda soğukkanlı olmayı başarır. Sokakta kaybolduğunda adresini bilir. Çocuk gelişim basamaklarının tüm basamaklarını tamamlamış ve hafif eğimli bir düzluğe ulaşmıştır. Giyinmek, yıkanmak, yemek yemek, tuvalete girmek, alış-veriş yapmak ve basit ev işlerini görmek becerileri edinmiştir. (Yavuzer, 2017).

Beş yaş çocuğu yetişkinleri gözlemekten ve taklit etmekten hoşlanır. Gözlemlerini de genellikle oyunlarına yansıtır. Evcilik oyunlarında anne, baba, öğretmen, doktor, hemşire, şoför vb. rollerini canlandırır. Ev işlerinde annesine yardımcı olmaktan büyük zevk alır. Çocukta sorumluluk duygusunun gelişmesi için, sofrayı kurma, odasını toplama, toz alma vb. işleri yapmasına fırsat verilmelidir. Ayrıca, çocuk bir işe yardımcı olmak istediği zaman, onu engellemek yerine teşvik etmek onun gelişimi açısından yararlıdır. Sorumluluk duygusunun gelişmiş olması, çocuğun hayattaki başarısı ve sosyal uyum için oldukça önemlidir. Bu nedenle anne-babalar çocukta sorumluluk duygusunu geliştirmek için onun gelişim düzeyine ve özelliklerine uygun sorumluluklar vermelidir (Çağdaş ve Seçer, 2005).

Beş yaş çocuğu kendi yaşıtı çocuklarla küçük gruplar halinde oynar. Diğer çocuklarla birlikte oynamanın zevkine varmıştır. Bu nedenle grupta alınan kararlara uyma konusunda dikkatlidir (Oktay, 1999). Oyunda kendisinden daha küçüklere, güçsüzlere ablalık, ağabeylik yapmaktan hoşlanır ve onlara daha yardımsever ve paylaşımcı bir tutumla yaklaştığı gözlenir (Oğuzkan ve Oral 1992). Diğer çocuklarla oyun kurma konusunda oldukça başarılı olan beş yaş çocuğu, yetişkinlerle ilişkilerinde de başarılı ve mutludur. Evdeki ve okuldaki kuralları çok iyi anlar ve uygular (Oktay 1999).

Beş yaş, çocuğun çevresine ilişkin keşiflerde bulunduğu, sosyal çevresinin her geçen gün genişlediği, önceki yıllara göre yetişkin desteğine daha az ihtiyaç duyduğu, bazı sorumlulukları almaya başladığı bir yaştır. Bu yaşta çocuk, sosyal ve duygusal yönden daha dengeli bir davranış sergiler. Çevresindeki kişilere güvenir, onlarla daha iyi dostluk ilişkileri kurar. Özerklik döneminin inatçılığının ve olumsuzluğunun yerini, artık söz dinleme almıştır. Başkalarına yardım etmekten hoşlanır. Beş yaş çocuğunun dili ustalıkla kullanması, insanlarla olan ilişkilerini arttırır. Aileye, arkadaşlara, topluma uyumu belirgin olarak gözlenebilir durumdadır. Akranlarıyla grup halinde oynar, grubun isteklerine uymak için çaba gösterir, kuralları daha iyi anlar ve uygular. Yetişkinleri gözlemekten ve taklit etmekten hoşlanır. Başkalarının haklarına ve eşyalarına saygı duymaya başlar. İç denetimle kendi duygu ve isteklerini kontrol altına alır. Bu dönemde sosyalleşmenin, en önemli belirtilerinden biri de, diğer çocuklarla iyi ilişkiler kurma isteğidir. Grup oyunlarından hoşlanır, genellikle akranlarıyla aynı grupta yer alır. Grupta koyulan kurallara herkesin uymasını ister. Oyunları daha düzenli, bilinçli ve dengeli duruma gelmiştir (Işık, 2007).

Özetlemek gerekirse, beş yaş çocuğu kendi ihtiyaçlarını karşılayabilen, aile bireyleri ve arkadaşlarıyla rahatlıkla iletişim kurabilen, grup oyunları kurabilen ve oyunda kurallara uyan ve bulunduğu ortama uyum sağlayan özelliklere sahiptir diyebiliriz. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocuğun gelişim özelliklerini bilmeleri, çocuklarını yetiştirirken nasıl davranacakları konusunda bilinçli olmalarına destek olacaktır.

2. 4. ANNE BABA TUTUMLARI

Aile, toplumun temelini oluşturan en küçük birimdir. Ayrıca aileyi, aynı çatı altında yaşayan, birbirlerine karşı sorumlulukları olan birlik olarak ta tanımlayabiliriz. Aile, içinde bulunduğu ve yaşadığı gelenek, görenek ve kültürün özelliklerini nesilden nesile aktarır. Worsley'e göre aile (1980), bireylerin beslenme, barınma, güvenlik, cinsellik gibi en temel ihtiyaçların karşılandığı yerdir şeklinde tanımlamıştır.

Koptagel (1981), ailenin en önemli görevleri arasında, çocukların bakımının ve eğitimin sağlanması sayılabilir. Bir çok araştırmacı tarafından, ailenin çocuğun ruhsal ve bedensel açıdan ailenin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bireyin

sosyalleşmesinin tüm yaşamı boyunca devam ettiği düşünüldüğünde, çocuğun aile içinde edindiği ilk yaşantıları, çocuğa verilen değer ve sosyal becerileri kazanmasında örnek bir yetişkin modelinin olması, onun sosyal yeterliliğe sahip bir birey olmasında oldukça önemli olduğu söylenebilir (Günindi, 2010).

Çocuğun bebeklikten itibaren anne babayı algılaması, diğer insanları da algılamasının temelini oluşturmaktadır. Çocuğun kişiliğinin temeli, ilk altı yılda atılır. Her çocuğun kişiliği kendine özgü gelişir. Kişiliğin dengeli ve uyumlu olması gelişim basamaklarını atlamadan ve sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi ile olur. Çocuğun sağlıklı gelişimi; kalıtımla gelen özellikler ve çevrenin sürekli etkileşimi ile olur. Çocuğun bazı davranışları anne baba tarafından desteklenebilir. Bazı davranışları da engellenebilir. Çocuk davranışları karşısında ebeveynlerin kendisine karşı çıkma ya da kabul etme tutumuna göre davranışlarını belirler. Anne babanın tutumu, çocuğun istekleri ve çevrenin istekleri arasında bir denge sağlayacak düzeyde olursa çocukta çevre ile uyumlu olur (Yörükoğlu, 1978).

Erikson'a göre insanın yaşamında sekiz kritik evre vardır. Her evrede atlatılması gerekli bir kriz ve bir çatışma vardır. Bireylerin sağlıklı bir kişilik kazanmalarında bu çatışma ve krizlerin başarılı olarak atlatılması ve bir sonraki evreye geçilmesi gerekmektedir. Atlatılması gerekli krizler, uyumlu sosyal ilişkiler ve yüksek motivasyon gerektirir. Bir dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi ve krizlerin yenilmesi önceki dönemin sağlıklı gelişimine bağlıdır. (Selçuk, 2009).

Bireyin gelecekte sosyal çevreye uyumlu ve sorunsuz bir hayat sürmesinin temelinde; çocukken aile içinde yaşadığı ortamın sağlıklı olmasına bağlı olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Ekşi (1999), aile ortamı çocukların yaşamında ilk sosyal çevresidir. Aile ortamının çocuklar için çok özel ve önemli olduğu bilinmektedir. Çocuklar hayatta ilk deneyimlerini anne ve babaları ile birlikte yaşarlar. Çocuğun ileriki hayatında aile bireyleri, akranları ve diğer insanlarla sağlıklı ve olumlu ilişkiler kurabilmesi ebeveynlerin tutum ve davranışları ile şekillenmektedir. Turan (2004), Anne-çocuk arasındaki ilişki düzeyinin, çocuğun sosyalleşmesinde, oto kontrol gelişiminde ve ebeveyn tutum standartlarını çocuğun kabullenmesinde önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Özellikle, okul öncesine devam eden ve davranış problemi olan çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, davranış sorunları yaşayan çocukların

annelerinin, çocukları ile olan ilişkilerinde tutarsız ve olumsuz bir tutum içinde olduklarını ortaya koymuştur. Yaşar (2017), çocuğun karakterinin gelişmesinde, ailenin çocuğa karşı gösterdiği tutum ve davranışlar oldukça önemlidir. Bundan dolayı anne babanın çocuğa tutarlı, anlayışlı ve sabırlı yaklaşması gerekir. Gelecekte kendine güveni olan, sağlıklı düşünebilen, uyumlu, sevmeyi ve sevlmeyi bilen, sorumluluk sahibi ve kişilikli bireyler yetiştirebilmek ailenin çocuğa karşı olumlu yaklaşımına bağlıdır. Bununla birlikte çocukta görülen özgüven eksikliği, içe kapanıklık, aşırı kaygılı, kendine güvenemeyen, içe kapanık olma gibi problemlerin ortaya çıkmasının sebebi ise hatalı anne baba tutumlarıdır.

Anne- baba tutumları toplumdan topluma farklılıklar göstermektedir. Bu farklılığın oluşmasında, toplumun sosyo-ekonomik durumu, kültür yapısı, gelenek ve görenekleri etkili olmaktadır. Ülkemizde de bazı anne baba tutumlarının daha fazla ön plana çıktığını görmekteyiz. Ülkemizde görülen anne baba tutumlarını ele alan araştırmacılar birbirinden farklı sınıflandırmalar yapmışlardır.

Anne babaların çocuklarına karşı tutumları birçok araştırmacı tarafından farklı gruplar altında ele alınmıştır Kuzgun (1972), anne-baba tutumlarını “demokratik”, “otoriter”, ve “ilgisiz” olarak ele almıştır. Yörükoğlu (1978), sıkı tutum, gevşek tutum, tutarsız tutum ve demokratik tutum olarak ele almıştır. Yavuzer (2008) yaygın olarak görülen anne baba tutumlarını; aşırı koruma, hoşgörü sahibi olma, aşırı hoşgörü ve düşkünlük, reddetme, kabul etme, baskı altında bulundurma, çocuklara oyun eğme ve çocuk ayırma olarak ele almıştır. Kaya (1997), anne babanın çocuğuna karşı sergilediği tutumları demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz olarak 4 grupta incelemiştir.

Demokratik anne-babalar; çocuklarına yeteri kadar sevgi gösterir, onları oldukları gibi kabul eder, çocukları ile ilişkilerini sevgi ve saygıya dayanır, sorunları konuşarak çözümleyebilir ve çocuklarına söz hakkı verirler. Aşırı koruyucu anne-babalar, çocuğa büyük bir sevgiyle bağlanır, tüm yaşamlarını çocuğa göre düzenler, onun davranışlarını büyük bir hoşgörü ile karşılar, çok kollayıcıdırlar.

Araştırmalar doğrultusunda; anne babaların çocuk yetiştirme tutumları; baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutum olarak ele alınmıştır.

2.4.1.Baskıcı-Otoriter Ana-Baba Tutumu

Baskı altında tutma, otoritenin ve disipline etmenin çocuk üzerinde aşırı şekilde uygulanması şeklinde tanımlanabilir. Bu tavırda anne ve babalar çocuğun davranışlarına sürekli karışır, eleştirirler, sürekli düzeltmeler yaparlar, suçlarlar ve cezalandırırlar. Bu tür ailelerde çocuğun yaptığı her şey göze batar ve çocuk sürekli ceza alır. Evde kararları alan ebeveynler, çocuğun düşüncelerini hiç dikkate almazlar. Bu kararlara koşulsuz uyma zorunluluğu vardır. Çocuk, anne babayı kızdırma ve ceza alma korkusuyla kendi düşüncelerini söyleyemez. Çocuğun evde düşüncelerini söyleme hakkı yoktur (Önder, 2003). Baskıcı ve otoriter tutum kontrolün yüksek, ilgi ve şefkatin düşük olduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Baskıcı anne babalar davranışı yönlendirme, kontrol etme ve değerlendirme yapmayı severler (Dursun, 2010). Aşırı baskıcı-otoriter tutum, çocuğun kendine olan güvenini yok eden, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Geleneksel aile yapımızda bu tür tutuma sık sık rastlamak mümkündür. Bu tutumda, ana baba katı bir disiplin uygular. Çocuk her kurala uymak zorunda bırakılır. Anne ve babadan birisi, ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, nazık, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, küskün, içe kapanık, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilirler (Yavuzer, 2017). Çocuğa karşı sıkı bir denetim ve baskının olduğu otoriter ebeveyn stilinde, aile içi duygu paylaşımı düşük seviyededir. Buna karşın çocukların davranışlarını kontrol altına alma ve çocuğa sınır koyma gibi baskılayıcı tutum ve davranışlar üst seviyededir (Kaya, 2010). Baskıcı-otoriter anne-babalar için çocuklarının duygu ve düşünceleri önemsizdir. Bu tutumu sergileyen anne babalar, çocuklarını sürekli kontrol altında tutmak ister, kurallara sıkı sıkıya uymasını bekler, çocuğa sormadan her türlü kararı kendisi alır ve çocuğun da bu kararlara uymasını bekler.

Karabulut ve Şendil (2008), otoriter tutuma sahip anne babalar çocuklarını, belirli kalıplar içinde yetiştirmeye çalışırlar. Ebeveynler söyledikleri herşeyi çocukları tarafından koşulsuzca kabul edilmesini isterler. Çocuklar tarafından ailenin söyledikleri yerine getirilmezse onlara ceza verirler ve çocuklarıyla fikir alış verişinde bulunmazlar. Yörükoğlu (1990), otoriter anne babalar çocuklarına karşı sevgiyi tehdit unsuru olarak kullanırlar. Çocukları onların istediklerini gerçekleştirirse severler. Otoriter tutumun hâkim olduğu ailelerde, eleştiri, azarlama, aşağılama, şiddet gibi olumsuzluklar vardır.

Ebeveynler sert ve kırıncı bir tutum içindedirler. Sertelin (2003), otoriter tutum sergileyen ebeveynler çocuk üzerinde aşırı baskı kurarlar ve sürekli kontrol ederler. Çocuğun kapasitesinin üstünde beklentiye sahiptirler. Buna ilaveten otoriter ebeveynler çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında da yetersizdirler. Yavuzer, (2006), baskıcı ve otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocuk, mutsuz, içe kapanık, kendisine saygısı olmayan birey olarak yetişir. Bununla birlikte çocuk nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşın, çekingen, başkasının etkisinde kolay kalabilen, aşırı duyarlı bir yapıya sahip olabilir.

Otoriter anne-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalarda, çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Yılmaz (2007), otoriter tutumların çocukların kişilik gelişimi üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu, çocukların başarılarını ve sosyal ilişkilerini etkilediğini ifade etmektedir. Bununla birlikte, çocuklarına açıklayıcı tutumlar sergileyen, otoriteyi yine elinde tutan ancak baskı uygulamayan ailelerin de olduğunu ve bu tip ailelerde yetişen çocukların ise, yeterlilik, başarı elde etme, sosyal gelişim ve öz-saygı gibi konularında daha yüksek seviyelere ulaştıklarını belirtilmektedir. Arı ve arkadaşları (2003) otoriter anne babaların çocuklarında problemlili davranış görülme oranının daha yüksek olduğunu ve bu çocukların mutsuz, içekapanık ve kaygılı olduğunu bulmuştur. Denham ve arkadaşları (1994) anneleri otoriter olan çocukların sosyal uyumlarının düşük düzeyde olduğunu gözlemlemişlerdir. Kuzgun (1990), baskıcı otoriter anne baba tutumunun bireyin kendini geliştirmesini olumsuz yönde etkilerken, demokratik tutumun olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

2.4.2.Koruyucu Ana-Baba Tutumu

Koruyucu anne baba tutumu; çocuğa gereğinden fazla sevgi gösterme, çocuğun her istediğini yapma ve aşırı kontrol etme durumudur. Yavuzer'e göre (2017), ana babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Demiriz ve Öğretir (2007), aşırı koruyucu anne babaları çocuklarını sürekli kontrol altında tutan, onların her şeylerine karışan ebeveynler olarak tanımlamaktadır. Bu tutum sergileyen anne babalar, çocuğun ihtiyacı olmasa bile, yapacaklarına müdahale ederek, çocuk adına her türlü kararı vermekte ve çocuğun hayatına ciddi anlamda sınırlamalar getirmektedir. Yörükoğlu (1990), koruyucu tutumda ebeveynler,

öyle ki kendi başına üstünü giyebilen ve yemeğini yiyen bir çocuğa bile bir bebek muamelesi yaparak kendileri yedirir ve giydirirler.

Koruyucu anne baba olmanın temelinde yatan bazı nedenler olabilir. Ömeroğlu (1996) annenin evlilik yaşamında kocasının çok az yer alması veya sevgiden yoksun büyümesinin koruyucu tutum benimsemesinde etken olabileceğini ileri sürmektedir. Şendil (2003), anne babaların çocuklarına karşı aşırı koruyucu tutum sergilemelerinin bir diğer nedeni de, çocuğun çok tehlikeli hastalık geçirmiş olması, ölmüş bir kardeşten sonra dünyaya gelmiş olması veya anne babaların kendi ebeveynleri tarafından ciddi baskıya maruz kalmış olmalarından kaynaklanabilmektedir

Koruyucu ebeveyn tutumunda, özellikle annenin ilgisi çok fazladır. Çocuk bu durumu, duygu sömürüsüne çevirirse, zamanla çocuğun anneye bağımlı kalması durumu ortaya çıkabilmektedir. Koruyucu tutumda, anne babalar çocukların öz bakım becerilerini bizzat kendileri karşıladığından dolayı, okul öncesi dönemde belli becerilerin gelişemediği görülmektedir (Dursun, 2010). Aileler çocuklarına aşırı koruyucu tutum sergileyerek onların gelecek yaşantısında özgüvensiz ve bağımlı bireyler olmalarına neden olurlar. Demiriz ve Öğretir (2007), bu tutum sergileyen anne babalar, çocuğun ihtiyacı olmasa bile, yapacaklarına müdahale ederek, çocuk adına her türlü kararı vermekte ve çocuğun hayatına ciddi anlamda sınırlamalar getirmektedir. Bu davranışlar sonucunda, çocuğun kendini yetersiz hissetmesi ve özgüvensiz olmasına neden olmaktadır.

Koruyucu tutum sergileyen anne babaların çocuklarında bazı istenmeyen özellikler ve davranışlar görülebilir. Yavuzer (2017), koruyucu anne baba tutumu sonucunda, çocuklar diğer kimselere aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal olarak örselenmiş olabilir. Aşırı korunan çocuk sorumsuz ve şımarık olabileceği gibi kendine yetemeyen ve girişkenlikten yoksun bir karaktere sahip olabilir. Ömeroğlu (1996). aşırı korumacı ana baba tutumu çocuğu ebeveynlerine bağımlı duruma getirdiği gibi isteklerini ağlayarak göstermesi, mızızlanması ve inatçı olması gibi sonuçlarla da karşılaşılabilir. Çağdaş ve Seçer'e göre (2005), aşırı koruyucu anne baba tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları ilerleyen yıllarda anne babaya bağımlı olmakta ve kendi ayakları üzerinde durmayı başaramamaktadır. Bununla birlikte inatçı, bencil hatta zorba bireyler olabilmektedirler. Şendoğdu (2000) yaptığı çalışmasında, annelerin

çocuklarını aşırı koruma güdüsüyle davrandıklarında, çocukları tarafından katı, kuralcı ve dayakçı olarak algılandıklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte, koruyucu annelerin çocuklarının davranışları ile gösterecekleri sevgi arasında bir ilişki kurduklarını, bu annelerin çocuklarını uslu, sakin olması gibi koşullara bağlı olarak sevdiklerini belirtmektedir.

2.4.3.İlgisiz-Kaygısız Ana-Baba Tutumu

İlgisiz anne-babalar, çocuğa karşı ilgisiz, maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsız, sevgi ve şefkati yetersiz, kontrolü gevşek olan anne-babalardır. Yavuzer'e göre (2017), İlgisiz ve kayıtsız tutum, ana babanın, çocuğu yalnız bırakma, görmezlikten gelme şeklinde dışlaması anlamına gelir.

İlgisiz ebeveynler çocuk yetiştirme konusunda isteksizdirler ve sorumluluk da almak istemezler. Ayrıca, ebeveynlik rolünü benimseyememişlerdir. Bu tutuma sahip anne babalar çocukları ile kısıtlı zaman geçirirler ve enerjileri oldukça düşüktür. Çocuğun okul yaşantısı hakkında çok az bilgiye sahiptirler. Çocuğu kontrol etmede ve rehberlik etmede başarısızdırlar. Bazen bu anne babalar çocuklarına karşı davranışlarını "ihmkar" dereceye kadar getirebilirler (Bornstein & Zlotnik,2008). ilgisiz ve umursamaz tutumdan dolayı, zamanla çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişim kopar. Çocuğun yanlış bir davranışı olduğunda bu duruma müdahale edilmez. Bu durumda çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğrenememektedir (Çetinkaya 2016).

Yapılan bir çok araştırmada, ilgisiz, kaygısız tutum sonucunda çocukta bazı sorunlu davranışlar görüldüğü bilinmektedir. Bayhan ve Artan (2004), ilgisiz tutum sergileyen anne babaların çocuklarında tüm gelişimlerinde ve bağlılıkta sorun görülebilmektedir. Santrock (2016), İlgisiz ailelerde yetişen çocukların öz kontrolleri zayıftır ve özsaygıları düşüktür. Özyürek ve Tezel Şahin (2010), ilgisiz anne babaların çocukları kuralsız yetiştirildiklerinden dolayı, çocuklarda kurallara uymanın gereksiz olduğu düşüncesi oluşmaktadır. Bornstein & Zlotnik (2008), özellikle 2 yaşından itibaren ilgisiz annelerle kalan çocukların sorunlu bağımlılık ve sosyal, bilişsel, fiziksel gelişimlerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuşlardır. Kaya (1997), anne babanın ilgisizliğiyle çocuğun öğretmenine, arkadaşlarına, yakın çevresine ve eşyalara verdiği zarar suçluluk davranışı arasında yakın bir ilişki bulunmuştur. Bu konuda yapılan

araştırma sonuçlarında, ilgisiz ve kayıtsız ana baba tutumunun çocuğun saldırganlık eğilimini güçlendirdiği ortaya koyulmuştur.

2.4.4.Demokratik Ana-Baba Tutumu

Demokratik anne babalar, çocuklarını sevgi dolu ortamda büyüten, aile içindeki ilişkileri sevgi ve saygıya dayalı, sorunları karşılıklı konuşarak ozebilen, çocuklarına karşı hoşgörülü, onları destekleyen, bazı kurallar dışında isteklerini yapmalarına izin veren anne babalardır (Yavuzer, 2006). Demokratik bir tutumun bulunduğu aile ortamında bulunan çocuğa kk yaşlardan itibaren belli sınırlar içinde özgürlük verilmesi, ona kendisiyle ilgili konularda karar verme imkanı sağlanması, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine, dışa dönük, aktif, girişimci, liderlik özelliklerine sahip, kişiler arası aktif ilişkiler kurabilen bir birey olarak yetişmesini sağlamaktır (Bilal, 1989).

Demokratik anne baba tutumunda ocuk, bir birey olarak kabul edilir ve onun duygu ve düşüncelerine değer verilir. Aile içinde çocuğun da fikirleri alınır. Demokratik aile ortamında yetişen çocuklar girişimci, yaratıcı, fikirlerini özgürce ifade edebilen, sorgulayan, sorunlar karşısında alternatif çözüm yolları üretebilen, benlik algısı yüksek ve paylaşımcı gibi özelliklere sahip olurlar (Pekşen Akça, 2012).

Demokratik tutum gösteren anne babaların çocuklarında olumlu davranışlar geliştirdikleri ve gelecek yaşantılarında daha başarılı oldukları gözlenmektedir. Cirhinlioğlu (2010), demokratik tutum gösteren anne ve babaların çocuklarına özgürce düşünüp karar verebilen, kararların sorumluluğunu üstlenen bireyler oldukları gözlenmiştir. Bu ocuklar, düşüncelerini rahatça ifade edebilir, diğerlerinin de ifade etmesine fırsat verir ve saygı duyarlar. Bacanlı (2005), kendilerinden memnun ve emin olurlar. Kuzgun (1991) demokratik tutum sonucunda, çocukta girişimcilik, bağımsızlık, olgunluk, arkadaş canlısı olma, yüksekokul başarısı, sosyal uyumluluk gözlenmiştir. Başal ve diğerleri (2014) demokratik anne baba tutumu, çocuğun kişiliğinin dengeli bir şekilde gelişimine olanak verir. Demokratik tutum sergileyen anne babalar, genellikle çocuğun gelişimine ve yaşına uygun beklenti içinde olurlar. Çocuğa sorumlulukları uygun düzeyde vererek deneme yanılma yolu ile çocuğun zgven gelişimine ve bireyselleşmesini desteklerler (Yeter Taşın 2010). Demokratik anlayışı benimseyen

anne babalar çocuklarına iyi bir model olmak için çaba gösterirler. Ev içi kurallar hep birlikte belirlenir. Zamanla belli sorumluluklar vererek çocuğun özgüven gelişimine katkı sağlanır. Tüm bunlar saygı ve sevgi çerçevesinde yapılır (Dursun, 2010). Demokratik ortamda büyüyen çocuklar, kendine ve çevresine saygılı, sınırlarını bilen, yaratıcı, aktif, girişken ve yaratıcı ilişkiler kurabilen, özgüveni yüksek, hoşgörülü, açık fikirli, toplumsal ve uyumlu bir birey olarak yetişir. Demokratik ailelerde yetişen çocuklar ebeveyn otoritesinden korkmamakta, onlar tarafından sevildiğini hissetmekte ve fikirleri serbestçe ifade edebilmektedir. Bu çocuklar sosyal yönden ilişkileri iyi düzeyde olan çocuklardır (Olcay, 2008). Demokratik tutuma sahip aile içinde yaşayan çocuklar genellikle, sosyal yeterliliğe sahip, becerikli, yardımsever, arkadaş canlısı, diğer insanların gereksinimlerine duyarlı, ne istediğini bilen, özgüven ve sosyal sorumluluk sahibi çocuklar oldukları görülmektedir (Arslan ve Kabasakal, 2013).

Genellikle Batı ülkelerinde yapılan çok sayıda araştırmada demokratik-dengeli tarzın başta olumlu kendini düzenleme becerisi olmak üzere, özyeterlik algısı, özsaygı, sorumluluk duygusu, akademik başarı gibi olumlu sonuçlarla, otoriter yetiştirme tarzının ise olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Buri ve diğerleri 1988; Spera, 2005). Baumrind (1967), okul öncesi dönemdeki çocuklar ve aileleri ile ilgili yaptığı araştırmasında ılımlı-otoriter (demokratik) tutum sergileyen anne babaların çocuklarının kendine güvenen, otokontrol sahibi, yaratıcı ve mutlu olduğunu bulmuştur. Bu anne babaların çocukların ihtiyaçlarına önem veren ve karşılayan, çocukları ile sıcak ilişkileri olan, sürekli çocuğu cesaretlendiren ebeveynler olduğunu söylemiştir. Bu anne babaların talepkâr olduklarını ve kontrollü davrandıklarını bulmuştur.

2.5.ANNE BABA TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen bazı faktörler vardır. Grusec (2002), çocuk davranışı üzerinde anne baba tutumlarının farklılıklar göstermesine neden olan bazı özel faktörlerden bahsetmiştir. Bu faktörler çocuğun davranışları, yaşı ve cinsiyeti, ebeveynin cinsiyeti, çocuğun mizacı, kültür ve sosyal statüyü içermektedir.

Ailelerin yapısında ve tutumunda zaman içinde yaşam koşuluna uyum sağlamaktan kaynaklı kaynaklı değişiklikler olabilir. Grusec & Davidov, (2007),

toplumlar zaman içinde dönemin sosyal ve ekonomik koşullarına uyum sağlamaya çalışırken aile yapısında da değişiklikler olabilir. Bu değişim, ailelerin içinde bulunulan dönemin sosyal ve ekonomik koşullarına uyum sağlamaya çalışırken ailede farklı gereksinimlerin doğması, farklı sorumlulukların eklenmesi, dolayısıyla aile içi ilişkilerde ve rollerde oluşan değişimle açıklanabilir. Mızrakçı (1994), çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma değişebileceği gibi belirli bir toplumda zamana ve ailelere göre de değişebilir.

Ayyıldız (2005), Ülkemizde yapılan çalışmalarda annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebileceği düşünülen anne, baba ve çocuğa ait sosyo demografik özellikler ve annenin kendi yetiştiriliş şekli gibi etmenler incelenmiştir. Chiu (1987), çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili olarak yurt dışında yapılan çalışmalarda genellikle kültürün çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi incelenmiştir,

Chapman ve Zahn-Waxler, (1982) çalışmalarında, annelerin disiplin yöntemlerinin çocuğun olumsuz davranışının sebebine göre bile değiştiğini keşfetmişlerdir. Eğer çocuk istediği bir amaca ulaşmak için ya da kendini korumak için olumsuz davranışı tercih ettiyse annenin çocuğa karşı psikolojik disiplin yöntemleri (nedenini açıklama, üzücü durumdan kurtulma yolları gibi) kullanma eğiliminde olduklarını; eğer çocuk sadece saldırgan olmak için olumsuz davranışlarda bulundursa annenin daha çok fiziksel ceza ya da sevgisini daha az gösterme gibi yollar tercih ettikleri görülmüştür.

Rothbaum ve Weisz (1994) cinsiyetin ebeveynlikte ve aile yapısı, ebeveynsel çatışma, ebeveyn-çocuk ilişkisinde önemli bir etkiye sahip olduğunu söylemişlerdir. Maccoby ve Martin (1983) erkek çocukların kızlara oranla stresli bir olay sonucunda genetik yatkınlık olarak daha tepkili ve sınırlı olduklarından bahsetmiştir. Bu davranışları ebeveynleri tarafından sürekli müsaade edilmeyen bir durum olarak görülmesine neden olabilir. Sonuç olarak anneye ait stres değerlendirildiğinde yüksek düzeyde erkek annelerinden bu sonucun çıktığı görülmektedir.

Anne ve babalar aile içinde sergiledikleri tutum ve davranışları ile çocuklar üzerinde etkilidirler. Bu nedenle anne ve babanın cinsiyetine uygun rol modeli olması çocuğun sağlıklı kimlik geliştirmesi açısından önem arz etmektedir. Yavuzer (2017),

günümüz ailelerinde özellikle babalar, çocuklarına çok az zaman ayırabilmektedirler. Bu da çocuğun modelden yoksun olarak yetişmesine sebep olmakta, dolayısıyla sorumluluğu öğrenme ve iç denetim mekanizmasının gelişimini engellemektedir.

Anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen bir diğer önemli faktör ise ailenin sosyo-ekonomik düzeyidir. Bornstein & Zlotnik'a göre (2008), sosyo ekonomik düzeyin ebeveyn tutumunu ve davranışlarını etkilediğini belirtmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına çocuk merkezli yaklaşıtlarını, ve eşitlikçi davrandıklarını; yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına samimi davrandıklarını; alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin ise ebeveyn merkezli, kontrolcü, emir veren ve itaat bekleyen tavır içinde olduklarını belirtmiştir.

Ebeveynin çocuk yetiştirme tutumunu etkileyen bir diğer faktörde anne babanın eğitim düzeyidir. Anne babalardan daha yüksek düzeyde eğitim almış olanlarının daha demokratik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Buna ek olarak da annelerden düşük eğitim düzeyinde olanların çocuklarını disipline edebilmek için daha çok fiziksel ceza uyguladıkları; yüksek düzeyde eğitim almış annelerin ise daha çok destekleyici ve çocuk merkezli bir ebeveynlik stili benimsedikleri söylenebilir (Bornstein & Zlotnik,2008).

Annenin eğitim düzeyi ile çocuğun davranış sorunlarını gösterme düzeyi ile ilgili yapılan araştırmalarda; Şehirli (2007), annesi ilkokul mezunu olan çocukların annesi lise ve üniversite mezunu olan çocuklara göre daha fazla istenmeyen davranışlar gösterdiğini saptamıştır. Durmuş (2006), anne-babaların eğitim seviyelerini çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve davranışlarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerle yaptığı araştırmasında, ebeveynlerin eğitim seviyesi azaldıkça "aşırı koruyucu" ve "baskı-disiplin" içeren tutum ve davranışların arttığını belirtmiştir. Araştırmada genel olarak, ilkokul mezunu anne-babaların aşırı koruyucu ve baskıcı tutum sergilediği, yüksekokul mezunu anne-babaların ise açıklayıcı, öğretici, eşitlikçi ve paylaşımcı tutum ve davranışlar içinde olduğu ifade edilmiştir.

2.6.DAVRANIŞ PROBLEMLERİ

Çocukların gelişimleri tamamlanırken bir taraftan da çevresindeki kişilerle olumlu ilişkiler kurması ve sürdürmesi de beklenmektedir. Davranış problemleri, bireyin kendisi ya da başkaları için sorun oluşturabilecek durumlardır. Birkan'a (2002) göre; bir davranış, çocuk o davranışı yapmamayı becerebilecek yeterlilikte olduğu ve yapmaması söylendiği halde, tekrar yaptığında sorunlu davranış olarak kabul edilmektedir. Kanlıkılıçer'e göre (2005), davranış problemi, bireyin yeni bir beceri öğrenmesini engelleyen ve yaşadığı ortamın dışında kalmasına neden olan, kendisine ya da diğerlerine zarar veren, aynı zamanda bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymayan davranışlardır. Güven (2013), çocuklarda davranış problemleri, çocuğun gözlenebilen ya da ölçülebilen davranışlarında meydana gelen uyum sorunlarıdır. Örneğin, yaşına uygun değer ve kurallara uymama, başkalarının haklarını hiçe sayma ve çiğneme, anne babayla sorunlu ve uyumsuz ilişki, okuldan atılma, düşük akademik performans, kabadayılık ve şiddet davranışı gibi problemlerle örneklendirilebilir. Sözü edilen davranış problemlerinin şiddeti arttıkça davranış bozukluğu riski artmaktadır. Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010), okul öncesi dönemde problemlili davranışlar çocuğun rutin alışkanlıkları olan uyku, temizlik, tuvalet ve yemek sırasında da gözlenebilir. Problemlili davranışlar, şımarıklık, söz dinlememe, savurganlık, küfretme, yalan söyleme, inatçılık, kıskançlık, saldırganlık, utangaçlık gibi sayılabilir

Davranış problemleri, çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkabilir (Kanlıkılıçer, 2005). Çocuktaki davranış sorunları iç ve dış nedenler olarak ikiye ayrılabilir. Dış nedenler, ailenin sosyo-ekonomik durumu, gruplara ait olma, annenin ruhsal rahatsızlıklarının olması sayılabilirken; iç nedenler de ebeveyn tutumları, çocuğun geçirdiği hastalıkların çocukta bıraktığı izler gibi nedenlerdir (Sübaşı ve Şehirli, 2010). Çocuğun duygusal ve sosyal yönden gelişebilmesi için oyuna ve arkadaşına ihtiyacı vardır. Okul öncesi dönemini arkadaşları ile oyun oynamadan, sokağa çıkmadan evin içinde geçiren çocuk sosyal yönden gelişimi geri kalacak ve çeşitli uyum ve davranış bozuklukları gösterecektir. Bununla birlikte, aşırı koruyucu aile kadar aşırı disiplinli, baskıcı, tutarsız

ve aşığılayıcı aile tutumları da çocuğın davranış bozukluklarına yol açan etkenlerdendir (Yaşar, 2017).

Son yıllarda araştırmacılar çocuklarda görülen davranış sorunlarının farkına varmış ve bu konuda çeşitli araştırmalar yapmışlardır. zbey ve Alisinanoğlu (2009), Okul ncesi dönemde sosyal ve duygusal gelişimleri ailesi tarafından yeterince desteklenemeyen çocuklar, okul dönemine geldiklerinde arkadaşlarıyla alay etme, takılma, zorbalık, saldırganlık gibi problem davranışlar gösterebilmektedirler. Son yıllarda artış gösteren bu durum ailelerin araştırmacıların, sağlık alanında çalışanların ve eğitimcilerin ilgisini çekmiş ve çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerine odaklanmalarına neden olmuştur.

2.7. OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARINDA GÖRÜLEN DAVRANIş PROBLEMLERİ

Kanlıkılıçer (2005) okul öncesi kuruma devam eden çocukların davranış sorunlarını incelediği çalışmasında, çocuklarda kavgacı/saldırgan olmak, endişeli/ağlamaklı olmak ve aşırı hareketli/dikkatsiz olmak şeklinde davranış problemlerinin ortaya çıktığını bulmuştur.

2.7.1. Kavgacı ve Saldırgan Davranışlar

Saldırganlık kavramı ise “Diğer bir canlı yada nesneye yönelik incitici ve rahatsız edici davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (Boxer ve Tisak 2005). Davranışcı ya da sosyal öğrenme yaklaşımlarının da tercih ettiği en yalın tanım “Saldırganlık başkalarını inciten ya da incitebilecek her türlü davranıştır” biçiminde yapılabilir. Ancak bu tanım eylemde bulunan kişinin niyetini göz önüne almamaktadır. Bu nedenle “Saldırganlık başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış ya da eylemdir” şeklinde tanımlanabilir (Freedman ve diğerleri,1998).

Aydın’a göre (2004), saldırganlık, çocuğın olumsuz duyguları ile baş edemeyip davranışa dönüştürerek çevresine ve kendisine az ya da çok zarar verme halidir. Kadan’a göre (2010), saldırganlık, psikolojik veya fiziksel zarar verme amaçıyla yapılan her türlü davranıştır ve genellikle bir engellenmenin ürünüdür. Saldırgan ocuklar, ruhsal sorunlarından dolayı çevresiyle uyumlu ilişkiler kuramayan, geçimsiz,

kavgacı, öfkeli, kuralları çiğneyen, cezalardan etkilenmeyen, karşı gelen, arkadaşlarına kasıtlı zarar veren, çevresi ile çatışma halinde olan ve bu davranışlarında süreklilik gösteren çocuklardır (Kanlıklıçer, 2005 ve Sarı, 2007).

Saldırganlığın ortaya çıkmasında biyolojik ve çevresel faktörlerin etkili olduğu bilinmektedir. Ankay (1992), saldırganlığın ortaya çıkmasında biyolojik etkenler, organik beyin sendromları, kafa travmaları, hamilelik sırasında annenin kullandığı ilaçlar sayılabilir. Aydın'a göre (2004), düzensiz aile ortamı, anne baba tutumları, anne baba ilişkileri ve toplumsal riskler çevresel faktörler arasında sayılabilir. Anne babanın çocuğun saldırgan davranışlara karşılık baskıcı, otoriter tutumu, çocuktaki kavgacı davranışın daha çok şiddetlenmesine neden olur.

Çocuklar, sosyal yaşantıları sırasında hem dayanışma, işbirliği gibi olumlu davranışlar kazanırken hem de saldırganlık gibi olumsuz davranışlarda kazanabilirler. Çocuk çevresinden öğrenerek ve model alarak olumlu sosyal davranışları geliştirdiği gibi, saldırganlık davranışlarını da öğrenir ve pekiştirir. (Işık, 2007). Yapılan bazı çalışmalar, geçimsiz olan, reddedici davranan, yeterince sevgi göstermeyen ailelerin çocuklarının daha fazla saldırganlığa eğilimi olduğunu gösterir (Bayhan ve Artan, 2004).

Çocuklarda saldırganlık, sosyal gelişimin bir basamağı olup, 2-4 yaş aralığında saldırgan davranışların önce artış gösterdiği sonra azaldığı görülmektedir. 3 yaşından sonra vurma, tepinme gibi davranışlar azalırken sözel hakaretler ve saldırılar artar (Bayhan ve Artan, 2004). Sinirli davranışlar ise parmak emmek, tırnak yemek, objeleri çiğnemek, dudakları koparmak, yara kabuklarını koparmak ya da saç yolmak gibi davranışlardır. Bu tarz davranışlar çoğu zaman durdurulamaz, tekrarlayıcı davranışlardır. Çocuk davranışını durdurmaya çalışsa da davranışlar sürekli hale gelir. Çocuk davranışlarının değiştirilmesine ya da duraklatılmasına karşı son derece dirençlidir (Kanlıklıçer, 2005).

Saldırganlığa eşlik eden en önemli duygulardan biri de öfkedir. Öfke, saldırganlığın dışavurum şeklidir (Şahin, 2004). Öfke açıkça ve doğrudan gözlenebilen sözel ve davranışsal yollarla gösterilebileceği gibi, davranışsal ya da sözel olmayan yollarla da ifade edilebilir. Çocukta görülen tokat atma, tekme atma, vurma, yüksek

sesle konuşma, küfür etme ya da tehdit etme, aşırı eleştirel olma, hata arama, tartışmacı ve saldırgan bir tavır içinde olma, isim takma, suçlama, alay etme, dedikodu yapma, şüphecilik, önyargıyla yaklaşma, öfke nöbetleri geçirme gibi davranışlar genellikle öfkenin doğrudan görülebilen belirti ve işaretleri olarak tanımlanabilmektedir (Soykan, 2003).

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içinde karşılaştıkları sorun davranışları belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içinde baş etmekte en çok zorlandıkları sorun davranışlarının başında saldırganlık davranışlarının geldiği, ikinci sırada ise şiddet içeren davranışların olduğu belirtilmiştir (Akman ve diğerleri, 2011).

2.7.2. Endişeli ve Ağlamaklı Olma Davranışı

Okul öncesi dönem çocuklarında görülen bir başka davranış problemi de endişeli ve ağlamaklı olmadır. Okul öncesi çocukları sözel olarak kendini ifade etme konusunda yeterli olamayabilirler. Bu durum sonucunda, çocuklarda sıklıkla depresif görünüm, uyku ve iştah bozuklukları, içe kapanma durumları görülmektedir (Kanlıklıçer, 2005). Kaygı tehlikeli durumlara karşı uyarıcı veya uyum sağlayıcı bir tepki olarak görülebilir. Çocuk yabancılarından korktuğunda kendi güvenliği için kaygı durumu geliştirecektir. Ancak kaygının şiddetinde ve sürekliliğindeki artış kişinin performansında ve uyumunda istenmeyen psikolojik sorunlara neden olabilir. Bu sorunlar yoğun ve sürekli yaşanırsa çocuğun işlevlerini gerçekleştirmesini engeller (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003).

Normal, gelişimsel olarak çocuklarda endişe ve korkular görülebilir. Bu durum normaldir ve gelişimin bir parçasıdır. Bunları, çocuğun işlevlerini belirgin bir biçimde bozan anksiyete bozukluklarından ayırmak gerekir. Örneğin, bebeklerin yüksek seslerden, ani hareketlerden ve yabancı kişilerden; küçük çocukların hayali yaratıklardan, karanlıktan, ayrılıklardan; okul dönemi çocukları hastalıktan, ölümden ve çeşitli felaketlerden; daha büyük çocuk ve ergenlerin ise okul başarısı, sosyal yeterlilikleri ve sağlıkları konusunda geçici kaygılar duyması normaldir. Ancak işlev bozukluğu yaratması ve kalıcı olması durumunda tedavi edilmeleri gereklidir (Kılıç,

2013). Çocuğun alıştığı çevreden birden ayrılması, okula başlama, yeni bir kardeşin doğması, arkadaş ortamına girememe çocukta kaygıya neden olur (Yaşar, 2009).

2.7.3. Dikkatsizlik ve Aşırı Hareketlilik

Aşırı hareketli, ve dikkatsiz olma durumu çocuklarda küçük yaşlarda görülen bir davranış problemidir. Yumuş'a göre (2013), çocukların herhangi bir amacı olmamasına karşın, buldukları ortamda oyun oynama ya da herhangi bir aktivitede yer almak yerine sürekli olarak hareket halinde olmasıdır. Bu tür davranışlar çocuklarda dikkat dağınıklığına da sebep olabilmektedir

Dikkati dağınık çocuklar gereğinden fazla hareketli olabilir, düşünmeden davranabilir ve ilgilerini çekmeyen konularda dikkatlerini birkaç dakikadan fazla yoğunlaştıramazlar. Sabırsız, tez canlı, çabuk sıkılan ve maymun iştahlıdırlar (Yazgan, 2010).

Dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi olan çocuklarda sorunlar, genellikle bebeklikten itibaren uyku ve yeme sorunları, öfke nöbetleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak çoğu zaman çocuğun hareketliliği aile içinde idare edilmekte ve yaramazlık diye değerlendirilip geçilmektedir. Bazen de çocuğun çok zeki olduğu ya da ailenin şımartmasının sebep olduğu düşünülür. Ancak çocuğun okula başlamasıyla birlikte beklentiler artar. Çocuğun düzenli olması, ödevlerinin yapması, öğretmeni dikkatli dinlemesi beklenirken çocuk bunları yapamaz, dikkatini toplamada ve sürdürmede, görevlerini planlamada ve yerine getirmede, eşyalarına sahip çıkmada ciddi sorunlar yaşar (Kılıç, 2013).

2.8.DAVRANIŞ SORUNLARINA NEDEN OLAN ETMENLER

Çocuklarda görülen davranış sorunlarına neden olan etmenler biyolojik ve çevresel etmenler olarak 2 grupta ele alınmıştır.

2.8.1.Biyolojik Etmenler

Çocuğun davranış sorunlarına neden olan etmenlerin başında biyolojik etmenler gelmektedir. Şehirli'ye göre (2007), doğum öncesi komplikasyonlar, organik bozukluklar, duygusal ve sosyal yetersizlikler, düşük zekâ düzeyi, dikkat sorunları,

çocukların kendileri hakkındaki olumsuz duyguları, karakter özellikleri ve fiziksel engelleri çocukta davranış problemlerine neden olan biyolojik faktörler arasında gösterilebilir.

Ankay (1992), çocuğun doğuştan getirdiği özellikler, gelecekte onun nasıl bir birey olacağına etkilidir. Her çocuk belirli bir biyolojik yapı içinde ve geniş bir davranış dağarcığına sahip olarak dünyaya gelir. Biyolojik etmenler arasında; beden yapısı, yaş, cinsiyet, mikroplar, kafa örselenmeleri (epilepsi), kromozom sapmaları gibi nedenler sayılabilir

Drossos'a göre, (2004). Bebeklerin davranış sorunlarının oluşmasında; prematüre doğum ve düşük kilolu doğum sayılabilmektedir. Deader ve arkadaşları (1998), Prematüre ve düşük kilolu doğumun okul öncesi yaşlarda çocuklarda davranış sorunlarına sebep olduğunu belirtmişlerdir. (Çağlar, 1981), genel anlamda çocukta görülen uyumsuzluğun nedenleri arasında, kalıtım, beden özürleri, hastalıklar, iç salgı bezleri bozuklukları gibi biyolojik nedenler olabilmektedir.

2.8.2.Çevresel Etmenler

Çocuğun davranış problemlerinde görülen en önemli faktörlerden biri de çevresel faktörlerdir. Bunlardan bazıları, istenmeyen çocuk olarak dünyaya gelmesi, anne babanın fiziksel ve psikolojik durumu, gelir düzeyi, ebevyenlerin eğitimi, evde yaşayan kişi sayısı sayılabilir. Aynı zamanda çocuğun karakteristik özellikleri de ailenin tutumlarını etkiler. Çocuğun cinsiyeti, yapısı, sağlık durumu, doğum sırası da ailenin tutumunu etkileyen etmenlerdendir (Bayhan ve Artan,2004).

Uyum ve davranış bozuklukları yalnızca ailenin yanlış tutumlarına bağlı olarak gelişmez, çevresel faktörlere bağlı olarak da gelişebilir. Yangın, deprem, sel, tüp patlaması gibi travmatik olaylar; evdeki kavgalar, huzursuzluklar, aile içi şiddet gibi sorunlar, ölüm veya boşanma nedeniyle anne babadan uzak kalma, davranış bozukluklarına yol açan çevresel faktörlere örnek olarak verilebilir (Yaşar, 2017).

Sosyal ilişkilerinde sorunlu olan bireylerin çocuklukta yaşadıkları olumsuz ebeveyn tutumlarından kaynaklandığı söylenebilir. Yavuzer (2008), çocuklar arasında uyum ve davranış bozukluğuna yol açan birçok vaka da yeterli ve uygun olmayan ilk

ebeveyn-çocuk ilişkilerinin neden olduğunu belirtmiştir. Campbell ve arkadaşları (1996), çocuklardaki saldırganlığın hem çok hoşgörülü aile tutumlarında hem de otoriter aile tutumları ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Buna ilaveten, aşırı kontrollü anne baba tutumu ile aşırı disiplinli anne baba tutumları sergileyen anne babaların okul öncesi dönem çocuklarının daha öfkeli ve saldırgan olduğu gözlemlenmiştir

Okul çocuğun yaşamında aileden sonra gelen ikinci ve en önemli sosyal çevresidir. Çocuk okulda günlük yaşamının büyük kısmını sosyal ilişkiler kurarak geçirir. Okulda çocuğun ruh sağlığı; öğretmen, program, disiplin, yönetim, personel, akran ilişkileri ve fiziksel şartlar tarafından etkilenmektedir. Okulda çocuğun yaşadığı olumlu ya da olumsuz deneyimler çocuğun gelecekteki başarısı, gelişimi, çevresine uyumunu ve ruh sağlığını etkileyecektir. Bireyi geliştiren, yaşama hazırlayan eğitimin etkinliğine ve önemine karşın; eksik, yetersiz, yanlış eğitim birçok sorunun kaynağı olabilmektedir (Kırkincioglu,2003).

2.9. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırma ve yayınlara yer verilmiştir.

2.9. 1.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özdoğan (1982) 9 yaş çocuklarının davranış problemleri saptamaya yönelik çalışmasında erkeklerin kızlara oranla daha çok davranış sorunları gösterdiğini bulmuştur. Bununla birlikte, sosyo-ekonomik düzey arttıkça çocuklarda görülen davranış sorunlarının sıklığının azaldığını belirlemiştir.

Öner (1984), ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemede sosyo-ekonomik düzeyden daha etkin bir değişken olduğunu saptamıştır. Araştırma da, eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin tutumları ile eğitim düzeyi düşük olan ebeveyn tutumları ile arasındaki farkın, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ebeveyn tutumları ile sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ebeveyn tutumları arasındaki farktan daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Uluğtekin (1991), anne baba davranışları ve çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, 11-12 yaşlarındaki 203 ilköğrencisi ve anne babaları ile çalışmıştır. Araştırmada, saldırganlık ve bağımlılık eğilimine ilişkin olarak anne çocuk ilişkisinin, baba çocuk ilişkisinden daha etkili olduğu, reddeden ve kısıtlayan anne baba davranışlarının çocuklarda saldırganlık eğiliminin oluşmasına yol açtığı belirtilmiştir.

Dinçer (1993) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden öğrencilerin aile tutumlarının yaratıcı düşünmeyle olan ilişkisini incelediği çalışmada, aile içi çatışma ve yaratıcılık arasında negatif bir ilişki, anne baba tutumları ile çocukların yaratıcı düşünceleri arasında pozitif bir korelasyon bulmuştur. Babaların öğrenim düzeyleri ve çocuğun yaratıcılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, annelerin eğitim durumları ile çocukların yaratıcılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Bilir ve arkadaşları (1990), 4-12 yaşları arasında 50.473 çocuk üzerinde yaptıkları boylamsal çalışmada, ebeveynlerin çocuğa ceza uygulama sıklığı ve çocukta gözlenen problem davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada annelerin daha çok dayak cezası verdiklerini ortaya koymuşlardır. Erkek çocukların % 77.7'sinin kız çocuklarının da % 75.5'inin dayak cezasına maruz kaldıkları ve 5 yaş çocuğunun % 81.8 gibi yüksek bir oranla diğer yaş gruplarına göre daha fazla dayak cezası aldıkları saptanmıştır. Ayrıca araştırmada, şiddet gören çocuklarda davranış problemi ve korkunun sıklıkla karşılaşılan davranış sorunu olduğu bulunmuştur.

Hatunoğlu (1994) araştırmasında anne baba tutumlarının çocuklardaki saldırganlık düzeyi ile ilişkisine bakmış ve otoriter tutuma sahip anne babaların çocuklarının ilgisiz ve demokratik tutuma sahip anne babaların çocuklarına göre daha çok saldırganlık eğilimi gösterdiklerini bulmuştur. Aynı zamanda alt ve orta sosyoekonomik ailelerden gelen çocukların üst sosyoekonomik düzeydeki çocuklara göre daha çok saldırganlık eğilimi gösterdikleri görülmüştür.

Çıkrıkçı (1999), ailenin gelir düzeyi ile anne babanın eğitim seviyesi yükseldikçe, çocuk başarısının arttığını ortaya koymuştur. Ayrıca araştırmada tek çocukların kardeşi olanlara göre daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur.

Şendoğdu (2000), ebeveynlerin demografik özellikleri ile çocukların davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, ebeveynlerin eğitim durumları ile çocukların olumlu davranışları arasında pozitif korelasyon tespit etmiştir.

Özben ve Argun (2002) yaptıkları bir araştırmada anne baba tutumlarının anne babanın yaşı, annenin işi, anne babanın eğitim durumu, çocuk sayısı, annenin çalışıp çalışmaması, anne babanın çocuğun bağımsız davranışlarını destekleyip desteklememesi, annenin kendisini demokratik algılaması ile çocuk yetiştirme tutumları arasında bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Özyürek (2004) araştırmasında, kırsal kesimde ve kentte yaşayan anne babaların tutumlarını incelemiş sonucunda anne babanın tutumlarının yaşa bağlı olarak değişmediğini fakat anne babanın eğitim düzeyinin arttıkça aşırı koruyucu ve sıkı disiplin davranışlarının azaldığını bulmuştur. Ayrıca annelerden çalışanların daha demokratik tutuma sahip olduğunu, çalışmayan annelerin daha katı ve koruyucu bir tutuma sahip olduğunu bulmuştur.

Kanlıkılıçer (2005) ÖODSTÖ'nin geçerlik güvenirlik çalışmasını yaptığı araştırmasında okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemlerini incelenmiştir. Araştırmasında erkek çocukların kız çocuklara oranla daha kavgacı ve daha hareketli olduklarını kız ve erkek çocuklarının endişeli olma durumlarının değişmediğini belirtmiştir. ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, annenin mesleği ile çocuklardaki davranış problemleri arasında herhangi bir ilişki bulamamıştır.

Özyürek ve Tezel Şahin (2005) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocukların anne baba tutumlarını incelemişler ve tutumlarının anne babanın eğitim durumuna, mesleğine, kardeş sayısına, çocuğun doğum sırasına göre değiştiiğini bulmuşlardır.

Gürşimşek, Girgin, Harmanlı ve Ekinci (2002) çalışmalarında annenin ruhsal belirtileri ile okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini incelemişlerdir. Anneye ait ruhsal problemlerin çocuklarda davranış problemlerine neden olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca bu çalışma kapsamında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha saldırgan ve daha hareketli olduklarını annelerden demokratik tutuma sahip

olanların çocuklarda davranış problemleri görülme sıklığının otoriter annelere göre daha az rastlandığını görmüşlerdir.

Durmuş (2006) okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynlerinin kişilik özelliklerini ve anne baba tutumlarını incelediği araştırmasında ebeveynlerin eğitim düzeylerinin arttıkça “aşırı koruyucu” ve “baskı-disiplin” içeren tutumlarının azaldığını, ilkokul mezunu anne babaların aşırı koruyucu tutum benimsediklerini bulmuştur. Genel olarak eğitim düzeyi arttıkça anne babaların çocuklarına karşı daha demokratik, eşitlikçi ve paylaşımcı davrandıklarını belirtmiştir.

Sarı (2007), 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumunun “aşırı koruyucu annelik” boyutunun kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumu, annenin yaşı, annenin çalışma durumu ve babanın mesleği değişkenlerinden etkilendiği, “demokratik tutum ve eşitlik tanıma” boyutunun kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumu, annenin yaşı ve babanın mesleği değişkenlerinden etkilendiği, “baskı ve disiplin” alt boyutunun da kardeş sayısı, anne ve babanın eğitim durumu, annenin çalışma durumu ve babanın mesleği değişkenlerinden etkilendiğini ortaya koymuştur.

Altı yaşındaki anasınıfı öğrencilerinin sosyal davranış problemleri üzerinde ailesel faktörlerin etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, sosyal davranış problemleri cinsiyet, kardeş sayısı, annenin çalışma durumu ve ailenin sosyo-ekonomik durumuna göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Alt faktörler incelendiğinde ise içselleşmiş davranış problemlerinin annenin çalışma durumu ve kardeş sayısına; dışsallaşmış davranış problemlerinin de cinsiyet ve kardeş sayısına göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Dışsallaşmış problemlerin anlamlı bir şekilde erkeklerde kızlardan daha fazla görüldüğü, kalabalık ailelerde sosyal davranış problemlerinin arttığı, çalışan annelerin çocuklarının çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha az içselleşmiş davranış problemleri yaşadıkları saptanmıştır (Seven, 2007).

Şehirli (2007), yaptığı araştırmasında çocukta görülen davranış sorunlarının kardeş sayısına bağlı olarak şekillendiğini, kardeşi olmaya çocukların, kardeşi olan çocuklara nazaran daha uyumlu olduklarını belirtmiştir. Ayrıca annesi ilkokul mezunu

çocukların, annesi lise ve üniversite mezunu çocuklara göre daha fazla problemlerli davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur.

Tabak (2007) ilköğretim birinci kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumlarını incelediği araştırmasında saldırganlık, içe kapanıklık, kekemelik, dikkat eksikliği ve hiperaktivite sorunu yaşayan çocukların anne babaların aşırı koruyucu olduklarını bulmuştur.

Balat, Şimşek ve Akman (2008) okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini anne ve öğretmen açısından değerlendirilmesine yönelik bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda annelerin erkek çocuklarının kız çocuklara göre daha fazla sorun davranış belirttiğini bulmuşlardır.

Tezel Şahin ve Özyürek (2008) çalışmalarında okul öncesi dönem çocuğa sahip anne baba tutumlarını incelemişler ve annenin tutumunun babanın tutumuna göre daha demokratik olduğunu, anne babaların öğrenim düzeylerinin arttıkça demokratik tutumların arttığını bulmuşlardır. Aynı araştırma içerisinde annelerin çocuklarına sergiledikleri tutumları, annenin yaşı, mesleği, çocuğun cinsiyeti, doğum sırası gibi değişkenlerden anlamlı ölçüde farklılaşmazken, baba tutumu, babanın yaşı, öğrenim düzeyi ve ailede yaşayan diğer bireylerin varlığı değişkenlerinden anlamlı ölçüde farklılaştığını ortaya koymuştur.

Olçay (2008) araştırmasında okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetine, yaşlarına, eğitim kurumuna devam etme süresine, annenin eğitim düzeyine göre çocuklarda görülen davranış problemlerinin ve sosyal yeteneklerinin ilişkisi olduğunu bulmuştur.

Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi kurumlara devam eden çocukların davranış problemlerini inceledikleri araştırmalarında çocuğun cinsiyetine, anne babanın öğrenim durumu, anne babanın mesleği, çocuğun okul öncesi kuruma devam etme süresine göre davranış problemlerinin değişip değişmediğini araştırmışlardır. Olumsuz anne baba tutumlarının, aile içi çatışmanın çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi açısından risk taşıdığını gözlemlemişlerdir.

Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerine bakıldığında erkek çocukların kız çocuklara oranla daha saldırgan ve aşırı hareketli/ dikkatsiz olduğu görülmüş, ayrıca anne babaların yaşı arttıkça çocuklardaki kaygı düzeyinin de arttığı saptanmıştır (Dursun, 2010).

2.9. 2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Baumrid ve Black (1967) ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerini incelediği araştırmasında, katı disiplinin erkek çocuklarda bağımlı davranışa neden olduğu, kız çocuklarında bu davranışın olmadığını saptamışlardır. Bununla birlikte, ebeveynlerin tutarlı, sevgi dolu ve talepkar olduklarında, çocukların bağımsız, yetkin ve kendine güvenen çocuklar olduklarını belirtmişlerdir.

Richman (1977) okul öncesi çocuklarının davranış sorunlarını belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada, anne baba arasındaki olumsuz ilişkilerin, çevresel baskıların ve evin kötü yaşam koşullarının, çocuklarda davranış sorunlarına neden olduğunu saptamıştır.

Grusec ve Kuczynski (1980) 4-5 yaş ve 7-8 yaş çocuğa sahip anneler üzerinde yaptıkları çalışmalarında, çocuklarda görülen olumsuz davranışlar karşısında annelerin kullandıkları disiplin yöntemlerini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, annelerin çocuğun işlediği kabahat durumuna göre disiplin uyguladıkları, disiplin uygulamalarının ise çoğunlukla çocukların haklarına sınır koyma ve çocuğu istedik davranışa zorlama şeklinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Ayrıca annelerin % 70'i çocuğuna vurabileceğini belirtmiştir.

Beautrais, Fergusson ve Shannon (1982), Yeni Zellanda'da 1265 çocuk ve anneleri üzerinde yaptıkları çalışmada, annenin yaşı, annenin etnik statüsü (beyaz ve beyaz olmayan), annenin eğitim durumu, aile tipi (evlatlık, anne baba bir arada veya ayrı), ailedeki kardeş sayısı, çocuğun kaçıncı sırada doğduğu, ailenin sosyo-ekonomik düzey durumu açısından yetiştirme problemlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, çocuk yetiştirme tutumları ile davranış problemleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırma da, en sık görülen davranış problemleri, öfke, yemek yeme ve nefes alıp verme olarak saptanmıştır. Ebeveynin çocuk yetiştirme tutumunu, çocuğun evlatlık olması, anne babanın bir arada oluşu veya ayrılığı, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun doğum sırası, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi faktörlerinin yüksek oranda etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Turner ve Harris (1984), anne baba tutumları ile çocukların sosyal yeterlilik arasındaki etkileşimi inceledikleri araştırmada, anne babanın erkek çocuklarına karşı kızlara nazaran daha anlayışlı olduğu tespit edilmiştir. Anne babanın hoşgörülü tutumu ile çocuğun kelime hazinesi, empati kurma yeteneği ve fedakarlığı arasında olumlu bir ilişki saptansa da, beklenenin altında bir etkisi bulunmuştur.

Mattison, Humprey, Kales ve Wallace (1986) 'da 6-12 yaş arası çocuklarla yaptıkları çalışmada davranış problemlerinin türlerini ve derecesini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonuçlarında en çok karşılaşılan davranış sorunlarının iletişim güçlüğü ve aşırı hareketlilik olduğunu tespit etmişlerdir.

Fagot ve Hagan (1991), anne ve baba tutumlarının çocuğun sosyal davranışlarına etkisini inceledikleri araştırmada, 12 aylık erkek çocukların erkek oyuncakları ile oynamaları ve saldırgan davranışlar sergilemeleri yönünde daha fazla yönlendirdiklerini saptamışlardır. 18 aylık olan grupta kız çocuklarının iletişime geçme çabaları ile erkek çocukların da saldırgan davranışlarının aileleri tarafından daha fazla desteklendiği ortaya çıkmıştır. 5 yaş grubunda ise anne ve babaların kız ve erkek çocuklara karşı tutumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Lavigueur, Saucier ve Tremblay (1995), okul öncesi dönemde davranış problemi olan çocukları ve ailelerini gözlemlemişlerdir. Araştırma çocuklar 8-9 yaşına gelene kadar devam etmiştir. Çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin orta ve düşük düzeyde olduğu araştırmada, çocukların ailelerinden gördükleri yıkıcı davranış özelliklerini taklit ettikleri ve bu davranış özelliklerini gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Crijine ve arkadaşları (1997), çalışmalarında on iki farklı kültürdeki ailelerin çocukları hakkında bildirdikleri problemleri, içe yönelim, dışa yönelim ve toplam problem açısından karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarında, erkek

çocukların, problem ve dışa yönelim toplam puanlarının kız çocuklarından daha yüksek olduğunu, içe yönelim puanlarının ise daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır.

Shaw, Winslow, Owens, Vondra, Cohn ve Bell (1998), düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukları okul öncesi dönemlerinden ergenlik dönemlerine kadar incelemiştir. Araştırma sonucunda, bu çocuklardan % 50'sinin okul öncesi dönemde gösterdikleri davranış problemlerinin ergenlik çağına kadar sürdüğünü tespit etmişlerdir.

Prior, White, Merrigan ve Adler (1998), Avustralya'nın kentsel bölgelerindeki okul öncesi çocuklarında görülen davranış problemlerini ele aldıkları çalışmalarında, erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla dışsal davranış problemlerinin daha sık olduğunu bulmuşlardır.

Livanage, Prince ve Scott (2003), okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne-çocuk aktiviteleri arasındaki ilişkiye baktıkları araştırmasında, çocuklarda bulunan davranış problemlerinin anne-çocuk ilişkisinin zayıflığı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Başka bir ifadeyle anne ile çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi arttıkça çocuktaki davranış problemlerinin azaldığı belirtilmiştir.

Hyde, Else Quest, Goldsmith ve Biesanz (2004), annenin çalışma durumunun çocuğun davranışları ve problemleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmalarında, 4 aylık, 12 aylık, 3,5 yaş ve 4,5 yaş periyotlarında veriler toplamışlardır. Araştırma bulgularında, 3,5 yaş çocuklarının saldırganlık düzeyleri ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, 4,5 yaş çocuklarının saldırganlık düzeyleri ile annenin çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Brendgen, Dionne, Girard, ve Boivin (2005), çocukta görülen sosyal saldırganlık sorununa çevre ve kalıtımın etkisini araştırdıkları çalışmalarını, 234 ikiz çocuk üzerinde gerçekleştirmişlerdir. Araştırma bulgularında, erkek çocukların kız çocuklarına göre daha saldırgan olduğu, sosyal saldırganlık üzerinde kalıtıma oranla çevresel etkenlerin daha fazla etkilendiği; fiziksel saldırganlıkta ise kalıtımın önemli bir etken olduğunu tespit etmişlerdir.

Baker, Blacher ve Olsson (2005), gelişim geriliği olan 3-5 yaş çocuklarında problem davranışlar ile ailelerin iyimserliği ve mutluluğu ile ilgili yaptıkları

çalışmalarında, ailesel mutluluğun ve iyimserliğin çocukların davranışlarını olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Çocukların problemlili davranışlarıyla ailesel stres arasında önemli bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Bununla birlikte, çocukların problemlili davranışlarının anne babanın tutumları ile benzerlik gösterdiği de tespit edilmiştir.

Aunola ve Nurmi (2005), ebeveyn tutumları ve anaokulu dönemindeki çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, ebeveynlerin uyguladıkları otoriter ve kontrollü tutumun çocuklarındaki davranış problemlerini artırdığını ve şiddetlenerek diğer yıllarda da devam ettiğini belirtmişlerdir. Başka bir ifade ile, anne babaların baskıcı- kontrollü tutumlarının çocukların davranış sorunları ile ilişkili olduğu ve her geçen yıl biraz daha şiddetlendiği söylenebilir.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araçları ile verilerin nasıl analiz edileceği açıklanarak sunulmuştur.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocuklarının davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Bu nedenle, araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Tarama araştırmaları geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008). Fraenkel ve Wallen (2009) tarama araştırmalarının asıl amacının bir gruba ait özelliklerin betimlenmesi olduğunu ifade etmektedir. Korelasyonel olarak da adlandırılan ilişkisel tarama modellerinde, iki ya da daha fazla değişkenin birlikte değişimi incelenmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri 2017).

Araştırma kapsamında ayrıca çocukların cinsiyetine, kardeş sayısına, ailesinin sosyo-ekonomik durumuna, anne ve babasının yaşına, anne ve babasının eğitim düzeyine göre çocukların davranış problemlerinin ve anne-baba tutumlarının anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir. Söz konusu karşılaştırmalarda çocukların ve ailelerinin demografik özellikleri bağımsız; çocukların davranış problemleri ile anne-baba tutumları bağımlı değişkenler olarak tanımlanmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili Çankaya ve Sincan ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve resmi bağımsız anaokullarına devam eden 5 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda 2017-2018 eğitim-öğretim döneminde söz konusu evrende yer alan çocuk sayısına ulaşılmış ve toplam 414 çocuk olduğu belirlenmiştir. Evrenden örneklem seçiminde öncelikle örneklemde yer alacak çocuk sayısı Büyüköztürk ve diğerleri (2017) tarafından önerilerin Eşitlik 1 ile hesaplanmıştır.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

Eşitlik 1. Sürekli değişkenlerde örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlikte yer alan $n_0 = (t^2PQ)/d^2$ eşitliği ile hesaplanmakta ve p anlamlılık değeri 0,05 alındığında, $pq=0,25$ olacağından ve tabloda karşılık gelen t değeri 1,96 olduğundan 0,05 anlamlılık düzeyinde $n_0=384,16$ olarak hesaplanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012).

Evrende yer alan çocuk sayısı olan 414 (n_0) formülde yerine konduğunda;

$$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{414}}$$

Eşitlik 2. Araştırma kapsamında hesaplanan örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlik 2’de görüldüğü gibi evreni temsil eden çocuk sayısının en az 199 olduğu belirlenmiştir. Örneklem sayısının belirlenmesinin ardından evrenden örneklem seçerken kullanılacak örnekleme yöntemine karar verilmiştir. Bu doğrultuda amaçlı örnekleme yöntemlerinden aykırı örnekleme yöntemine dayalı olarak seçim gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla çalışmanın amacı bağlamında bilgi açısından zengin durumların seçilmesidir. Örneklemin problemle ilgili olarak birbirine aykırı (uç) durumlardan, örneklerden oluşturulmasıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2017). Alan yazında okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu için örnekleme yöntemlerinde sosyo-ekonomik düzey olarak aykırı özellik gösteren iki ilçe seçilmiştir: Çankaya ve Sincan.

Araştırma kapsamında aynı zamanda gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılan 200 çocuğun hem anneleri hem de babaları araştırmaya dâhil edilmiştir. Çocukların demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1– Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların İlçelerine Göre Dağılımları

İlçe	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sincan	106	53,0
Çankaya	94	47,0
Toplam	200	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının %53,0'ünün (n=106) Sincan'da, %47,0'sinin (n=94) ise Çankaya ilçesinde ikamet ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Çocukların Kişisel Bilgi Formunun Kim Tarafından Doldurulduğunun Dağılımı

Ebeveynler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Anne	162	81,0
Baba	38	19,0
Toplam	200	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocuklardan %81,0'inin (n=162) kişisel bilgi formunun annesi, %19,0'unun (n=38) babası tarafından doldurulduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Çocuğun cinsiyeti	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kız	94	47,0
Erkek	106	53,0
Toplam	200	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların %47,0'sinin (n=94) kız, %53,0'ünün erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları

Çocuğun kardeş sayısı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Tek çocuk	66	33,0
Bir kardeşi var	114	57,0
İki daha fazla kardeşi var	20	10,0
Toplam	200	100

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların %33,0'ü (n=66) tek çocuktur. Okul öncesi dönem çocuklarının %57,0'sinin (n=114) bir kardeşinin bulunduğu, %10,0'unun (n=20) iki ve daha fazla kardeşinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Çocukların Ailesinin Aylık Gelirine Göre Dağılımları

Çocuğun ailesinin aylık geliri	Frekans (f)	Yüzde (%)
1000-2500 TL	47	23,5
2500-5000 TL	76	38,0
5000-10000 TL	51	25,5
10000 ve üstü TL	26	13,0
Toplam	200	100

Tablo 5'te yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların %23,5'inin (n=47) ailesinin aylık kazancının 1.000-2.500 TL arasında olduğu, %38,0'inin (n=76) 2.500-5.000 TL arasında, %25,5'inin (n=51) 5.000-10.000 TL arasında, %13,0'ünün (n=26) 10.000 TL üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Çocukların Anne Yaşına Göre Dağılımları

Çocuğun annesinin yaşı	Frekans (f)	Yüzde (%)
20-30	46	23,0
31-40	33	66,5
41 ve üzeri	21	10,5
Toplam	200	100

Tablo 6'daki bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların %23,0'ünün (n=46) annesi 20-30 yaşında, %66,5'inin (n=33) annesi 31-40 yaşında, %10,5'inin (n=21) annesi 41 yaş ve üzerindedir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Çocukların Baba Yaşına Göre Dağılımları

Çocuğun babasının yaşı	Frekans (f)	Yüzde (%)
20-30	17	8,5
31-40	125	62,5
41 ve üzeri	58	29,0
Toplam	200	100

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan çocuklardan %8,5'inin (n=17) babasının 20-30 yaşında, %62,5'inin (n=125) babasının 31-40 yaşında, %29,0'unun (n=58) babasının 41 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan Çocukların Annesinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Çocuğun annesinin eğitim düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Ortaokul ve altı	27	13,5
Lise	71	35,5
Lisans	77	38,5
Lisansüstü	25	12,5
Toplam	200	100

Tablo 8'deki bilgiler doğrultusunda okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların %13,5'inin (n=27) annesinin ilkokul veya ortaokul, %35,5'inin (n=71) lise, %38,5'inin (n=77) lisans, %12,5'inin (n=25) lisansüstü eğitim düzeyine sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Çocukların Babasının Eğitim Düzeyine Göre Dağılımları

Çocuğun babasının eğitim düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
Ortaokul ve altı	25	12,5
Lise	63	31,5
Lisans	84	42,0
Lisansüstü	28	14,0
Toplam	200	100

Tablo 9'da yer alan bilgiler doğrultusunda araştırmaya katılan çocukların %12,5'inin (n=25) babasının ilkokul veya ortaokul, %31,5'inin (n=63) lise, %42,0'sinin (n=84) lisans, %14,0'ünün (n=28) lisansüstü eğitime sahip oldukları tespit edilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veri toplama araçları olarak;

- Araştırmacı tarafından geliştirilen “*Kişisel Bilgi Formu*”,
- Behar (1976) tarafından geliştirilen, Kanlıkılıçer (2005) tarafından geçerliliği ve güvenilirlik çalışması yeniden yapılan “*Okul Öncesi Davranış Sorunlarını Tarama Ölçeği*”,
- Günalp (2007) tarafından geliştirilen “*Ana Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği*” kullanılmıştır.

3.4.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu; anne babanın ve çocuğun sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi elde edilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan kişisel bilgi formunda çocuğun cinsiyeti, kardeş sayısı, ailenin sosyo-ekonomik durumu, anne babanın yaşı, eğitim durumuna ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Bu form ile hem anne hem de babaya ait demografik değişkenlere yer verilmiştir.

3.4.2 Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)

Bu araştırmada okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini belirlemek amacı ile Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek Preschool Behavior Questionnaire (PBQ) olarak Behar tarafından 1976 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme amacı akıl sağlığı profesyonellerinin, duygusal problemlerin başladığına işaret eden semptomları ve semptomlar topluluğunu gösteren okul öncesi çocukları tanımlayabilmede ilk adım olarak kolayca kullanabileceği bir izleme aracı olarak geliştirilmiştir (Kanlıkılıçer, 2005).

Ölçeğin Türkçeye çevrilmesi ve geçerlik güvenilirlik çalışması Kanlıkılıçer tarafından 2005 yılında yapılmıştır. Örneklemini İstanbul ilindeki 8 farklı ilçede okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 3-6 yaş arasındaki 654 çocuk ve öğretmenleriyle yapmıştır.

Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği'nin iç tutarlık güvenilirliği için yapılan analizler sonucunda testin Cronbach alfa değeri 0,894 olarak hesaplanmıştır. Analizler sonucunda ölçeğin tüm maddelerinin güvenilirliği pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Bu nedenle ölçek orijinali kullanılmış ve hiçbir madde çıkarılmamıştır (Kanlıklıçer, 2005).

OÖDSTÖ'nün minimum iç tutarlılığı Guttman ve Sperman değerlerinin hesaplanması sürecinde oluşturulan iki yarımdan ilkinin alfa katsayısı. 86 ve ikinci grubun alfa katsayısı. 83 olarak bulunmuştur. Bunun sonucunda ölçeğin yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir (Kanlıklıçer, 2005).

Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Yapılan faktör analizleri sonucunda 3 alt boyut ortaya konmuştur. Okul öncesi dönemdeki davranış problemlerini; kavgacı-saldırgan olmak, endişeli- ağlamaklı olmak, aşırı hareketli-dikkatsiz olmak alanlarında incelemekte ve ölçmektedir. Her bir alt boyutun temsil ettiği alt testler için ayrı puanlar elde edilir ve yorumlanır. Ölçek 3-6 yaş döneminde okul öncesi kurumlara devam eden çocukların öğretmenleri tarafından doldurulur. Ölçekte yer alan boyutlara ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Kavgacı/Saldırgan Olmak: Ölçeğin bu alt boyutu okul öncesi dönemdeki çocuğun zorbalık, kavgacı olmak, bencil olmak gibi özelliklerini içermektedir. 12 madde içerir. Bunlar: 3,4,5,7,8,12,16,20,22,24,26,28'dir. Toplam varyansın %32'sini açıklamaktadır.

Endişeli/Ağlamaklı Olmak: Ölçeğin bu alt boyutu çocuğun endişeli, kaygılı, ağlamaklı halini ve ifade bozukluklarını (konuşma bozukluğu, tik gibi) göstermektedir. 14 madde içerir. Bunlar: 6,23,9,29,19,14,25,15,10,18,17,27,11'dir. Toplam varyansın %9'unu açıklamaktadır.

Aşırı Hareketli/ Dikkatsiz Olmak: Ölçeğin bu alt boyutunda çocuğun çok sakin olamamasını, hareketleri kontrolde zorluk çekmesi ve dikkatsiz olmasını göstermektedir. 4 madde içerir. Bunlar: 1,2,13,21'dir. Toplam varyansın %5'ini açıklamaktadır.

OÖDSTÖ, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemlerini belirlemeye yönelik geliştirilmiş olup öğretmenler tarafından doldurulmaktadır.

OÖDSTÖ'deki her madde "Hiçbir Zaman" 0 "Bazen" 1 "Her Zaman" 2 kriterine göre puanlanmıştır. Her bireyin toplam puanı bu puanlar toplanarak elde edilir. Eğer bireyin puanı toplam puanın üst %10'luk yüzdesine (17 puan ve üstü) giriyorsa çocuğun davranışının normalden saptığını ve tekrar değerlendirme ve tanılandırmaya gidilmesini gerektiğini gösterir. Üç alt boyut puanlaması, çocuğun hangi alanda zorluk yaşadığını işaret eder. Eğer çocuk bu üç alandan birinde 90% üzerinde puan alırsa, bu özel alana dikkat çekmeye yaramaktadır (Kanlıklılıçer, 2005).

3.4.3 Anne Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği

Araştırma kapsamında ailelerin çocuklarıyla olan tutumlarını belirlemek amacıyla araştırmaya katılan her bir çocuğun velisine "Anne Baba Tutumlarını Belirleme Ölçeği" uygulanmıştır. Ölçekte toplam dört boyut yer almaktadır ve her bir boyutta 15'er madde olmak üzere ölçekte toplam 60 madde yer almaktadır. Ölçek maddeleri 3'lü Likert tipinde derecelendirilmiştir (Günalp, 2007).

Ölçeğin geliştirme sürecinde uzman görüşüne başvurulmuştur. Ölçek içerisine dört farklı aile tutumunu belirlemeye yönelik sorular karışık şekilde dağıtılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda anketin alt başlıkları olarak 4 farklı anne baba tutumları ile ilgili maddeler şunlardır:

Baskıcı-Otoriter Ana-Baba Tutumu; 5,7,9,10,13,19,23,27,35,42,49,52,54,57

Koruyucu Ana-Baba Tutumu; 2,3,6,14,16,25,31,36, 40, 43, 44, 48, 50, 51, 58, 60

İlgisiz-Kaygısız Ana-Baba Tutumu; 11,12,17,18, 24, 28, 29, 33, 38, 45, 47, 53, 55, 56, 59

Demokratik Ana-Baba Tutumu; 1,4,8,15,20,21,22,26,30,32,34,37,39,41,46

Hazırlanan anketin iç tutarlılığını incelemek için Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı hesaplanmıştır. Anketin Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı 0,846 bulunmuştur.

Diğer bir güvenilirlik ölçme yöntemi olan test yarılama yöntemi sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayısı 0.81'dir (Günel, 2007).

2.5.Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında okul öncesi dönem çocuklarının öğretmenlerinden ve anne babalarından elde edilen cevaplar öncelikle SPSS 23.0 programına aktarılmıştır. Ardından eksik ve/veya hatalı veri girişi incelemesi yapılmıştır. Veri girişi incelemesinin ardından her bir ölçek için alt boyut puanları hesaplanmıştır. Alt boyutlar ve ölçeğin geneli için hesaplanan toplam puanların dağılımının incelenmesi amacıyla öncelikle basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmış, sonuçlar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Ölçek	Alt boyutlar	N	Çarpıklık	SE	Basıklık	SE
Davranış sorunları Ölçeği	Kavgacı/Saldırgan	200	1,126	,172	,886	,342
	Endişeli/Ağlamaklı	200	1,268	,172	1,521	,342
	Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	200	,399	,172	-,766	,342
	Davranış sorunları (toplam)	200	,772	,172	-,075	,342
Anne Tutum Ölçeği	Baskıcı-otoriter	200	,473	,172	-,322	,342
	Koruyucu	200	,454	,172	,164	,342
	İlgisiz-kaygısız	200	,578	,172	-,364	,342
	Demokratik	200	-,841	,172	,759	,342
Baba Tutum Ölçeği	Baskıcı-otoriter	200	,144	,172	-,377	,342
	Koruyucu	200	,255	,172	-,263	,342
	İlgisiz-kaygısız	200	,548	,172	-,288	,342
	Demokratik	200	-,594	,172	-,133	,342

Tablo 10'da yer alan bilgiler incelendiğinde çocukların ölçeklerdeki puanlarının çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Büyüközürk (2017) çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 arasında yer almasının puanların normal dağıldığına işaret ettiğini belirtmektedir. Çocukların davranış sorunları problem alt boyutlardaki ikisinin dağılımları ayrıca incelenmiş ve uzman görüşleri doğrultusunda verilerin normal dağılımdan aşırı sapma göstermediği tespit edilmiştir.

Ölçeklerden alınan puanlar doğrultusunda ayrıca histogram grafikleri incelenmiştir. Veri setlerinin dağılımlarının incelenmesinin ardından verilerin çözümlenmesi aşamasında ilk olarak betimsel istatistikler hesaplanmıştır.

Çocukların demografik özelliklerine göre davranış sorunları ve anne- baba tutumlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle testlerin varsayımları incelenmiş, bu doğrultuda parametrik (ilişkisiz ölçümlerde t testi, tek yönlü varyans analizi) veya non-parametrik istatistikler (Mann Whitney U, Kruskal Wallis testi) hesaplanmıştır. Sonuçların değerlendirilmesinde p anlamlılık değeri 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi amacıyla Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları düzeylerinin anne ve baba tutumları tarafından ne derece açıklandığının tespit edilmesi amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

4.BULGULAR

4.1. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Anne Baba Tutumları Bu Çocukların Davranış Sorunlarını Yordamakta Mıdır?

Araştırmaya katılan okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının anne baba tutumlarının davranış sorunlarının yordama düzeylerinin belirlenmesi amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Her bir davranış sorunu için ayrı ayrı gerçekleştirilen analiz sonucunda hesaplanan değerler Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Çocuklarının Davranış Sorunlarının Anne Ve Baba Tutumları
Tarafından Yordanmasına İlişkin Sonuçlar

Davranış sorunları	Yordayıcılar	R	R ²	Uyarlanmış R ²	Standart Hata	β	t	p
Kavgacı /Saldırgan	(Sabit)	0,254	0,065	0,055	4,27			
	İlgisiz/kaygısız anne/baba tutumu					0,175	2,465	0,015
	Baskıcı/otoriter anne baba tutumu					0,146	2,050	0,042
Endişeli /Ağlamaklı	(Sabit)	0,312	0,098	0,088	3,83			
	Demokratik anne baba tutumu					0,221	3,260	0,001
	Koruyucu anne baba tutumu					0,203	2,997	0,003
Aşırı hareketli /Dikkatsizlik	(Sabit)	0,158	0,025	0,020	2,16			
	Baskıcı/otoriter anne baba tutumu					0,158	2,244	0,026
Davranış sorunları (toplam)	(Sabit)	0,288	0,083	0,074	8,40			
	İlgisiz/kaygısız anne baba tutumu					0,214	3,117	0,002
	Demokratik anne baba tutumu					0,172	2,515	0,013

*Aşamalı regresyon analizi, anlamlı yordayıcılara ilişkin istatistikleri hesaplamaktadır.

Tablo 11’te yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı /saldırgan davranışlarının ilgisiz /kaygısız anne tutumları ile baskıcı /otoriter anne tutumları tarafından anlamlı bir şekilde açıklandığı görülmektedir. Söz konusu iki değişkenin çocukların kavgacı /saldırgan davranışlarındaki değişimin %6’sına açıklık getirdiği belirlenmiştir. Annelerin ilgisiz /kaygısız tutumları ($\beta=0,175$; $p<0,05$) ve baskıcı /otoriter tutumu ($\beta=0,146$; $p<0,05$) hesaplanan pozitif ilişkiler; annelerin ilgisiz/kaygısız ve baskıcı/otoriter tutumları arttıkça çocukların kavgacı/saldırgan davranışlarının da artma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarındaki değişkenliğin %9’unun demokratik anne tutumu ile koruyucu anne tutumu tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. Çocukların endişeli /ağlamaklı davranışları ile annelerinin demokratik tutumları arasında hesaplanan negatif ilişki ($\beta=-0,221$; $p<0,05$), annelerin demokratik tutumu artış gösterdikçe çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarının azalma eğilimi gösterdiğini belirtmektedir. Annelerin koruyucu tutumlarına ilişkin beta değerinin pozitif hesaplanması da ($\beta=0,203$; $p<0,05$), annelerin koruyucu tutumları artış gösterdikçe çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarının artma eğilimi gösterdiğini ifade etmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının sadece annelerinin baskıcı / otoriter tutumları ile açıklandığı belirlenmiştir. Annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının çocukların aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının %7’sini açıkladığı tespit edilmiştir. Hesaplanan beta değeri ($\beta=0,158$; $p<0,05$); annelerin baskıcı / otoriter tutumlarının artış gösterdikçe çocukların aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının da artış gösterme eğiliminde olduğunu belirtmektedir.

Çocukların davranış sorunlarının ilgisiz/kaygısız anne tutumu ve demokratik anne tutumu tarafından %7 düzeyinde açıklandığı saptanmıştır. Çocukların davranış sorunları ile annelerinin ilgisiz/kaygısız tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\beta=0,214$; $p<0,05$). Başka bir anlatımla annelerin ilgisiz/kaygısız

tutumları artış gösterdikçe okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının da artış gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Çocukların annelerinin demokratik tutumları ile hesaplanan negatif ilişki ise ($\beta=-0,172$; $p<0,05$); annelerin demokratik tutumları arttıkça çocukların davranış sorunlarının azalma gösterme eğiliminde olduğunu ifade etmektedir.

4.2. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarını gösterme düzeylerinin belirlenmesi amacıyla betimsel istatistikler hesaplanmış, sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Çocuklarının Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Ölçek	N	En düşük	En yüksek	$\bar{X}$	S_x
Kavgacı/Saldırgan	200	0,00	20,00	4,60	4,39
Endişeli/Ağlamaklı	200	0,00	20,00	4,26	4,02
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	200	0,00	8,00	2,96	2,18
Davranış sorunları (toplam)	200	0,00	37,00	11,81	8,72

Tablo 12’de yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönemdeki 5 yaş çocuklarının kavgacı/saldırgan davranış puanlarının 0,00 ile 20,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 4,60 ($\pm 4,39$) olarak hesaplanmıştır. Çocukların endişeli / ağlamaklı davranış sorunları puanlarının 0,00 ile 20,00 arasında farklılık gösterdiği; ortalamasının 4,26 ($\pm 4,02$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının aşırı hareketli / dikkatsizlik davranış sorunlarının 0,00 ile 8,00 arasında değiştiği, ortalamasının 2,96 ($\pm 2,18$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunları toplam puanlarının 0,00 ile 37,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 11,81 ($\pm 8,72$) olarak hesaplandığı saptanmıştır.

4.3.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Gösterme Düzeylerinin Çocukların ve Ailesinin Demografik Özelliklerine Göre Anlamlı Olarak Farklılık Göstermekte midir?

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının yaşadıkları ilçeye, cinsiyetine, kardeş sayısına, ailesinin aylık gelirine, annesinin ve babasının yaşına, anne ve babasının eğitim düzeyine göre davranış sorunları düzeylerinin anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir.

4.3.1.Çocukların Davranış Sorunları İkamet Ettiği İlçeye Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte midir?

Araştırma kapsamında Sincan ve Çankaya’da ikâmet eden çocuklara ulaşılmıştır. Çocukların bulunduğu ilçeye göre davranış sorunları gösterme sıklığının anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Çocukların Yaşadıkları İlçeye Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Ölçek	İlçe	N	$\bar{X}$	S_x	sd	t	p
Kavgacı/Saldırgan	Sincan	106	4,04	3,72	198	1,919	0,056
	Çankaya	94	5,22	4,98			
Endişeli/Ağlamaklı	Sincan	106	3,90	3,59	198	1,363	0,174
	Çankaya	94	4,67	4,43			
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	Sincan	106	2,63	2,13	198	2,246	0,026*
	Çankaya	94	3,32	2,20			
Davranış sorunları (toplam)	Sincan	106	10,57	7,51	198	2,161	0,032*
	Çankaya	94	13,21	9,77			

*p<0,05

Tablo 13’deki bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının ikâmet ettikleri ilçeye göre kavgacı / saldırgan ($t_{(198)}=1,919$; $p>0,05$) ve endişeli / ağlamaklı ($t_{(198)}=1,363$; $p>0,05$) davranış sorunları gösterme sıklıklarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Başka bir anlatımla Sincan ve Çankaya’da bulunan çocukların söz konusu davranışları gösterme sıklıklarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Çocukların yaşadıkları ilçeye göre aşırı hareketli /dikkatsizlik ($t_{(198)}=2,246$; $p<0,05$) ve genel olarak davranış sorunlarının ($t_{(198)}=2,161$; $p<0,05$) ise anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde Çankaya’da ikâmet eden çocukların Sincan’dakilere göre aşırı hareketli/dikkatsiz davranış sorunlarına daha fazla sahip oldukları belirlenmiştir. Benzer şekilde Çankaya’da yaşayan okul öncesi çocuklarının davranış sorunları gösterme sıklıklarının Sincan’dakilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.3.2. Çocukların Davranış Sorunları Çocukların Cinsiyetine Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte midir?

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre davranış sorunlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S_x	sd	t	p
Kavgacı/Saldırgan	Kız	94	3,06	3,23	198	4,908	0,000*
	Erkek	106	5,95	4,83			
Endişeli/Ağlamaklı	Kız	94	3,84	3,47	198	1,395	0,165
	Erkek	106	4,63	4,43			
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	Kız	94	2,19	2,01	198	4,927	0,000*
	Erkek	106	3,63	2,11			
6Davranış sorunları (toplam)	Kız	94	9,10	7,29	198	4,324	0,000*
	Erkek	106	14,22	9,20			

* $p<0,05$

Tablo 14 incelendiğinde çocukların endişeli / ağlamaklı davranış sorunlarını gösterme düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği görülmektedir ($t_{(198)}=1,395$; $p>0,05$). Diğer bir ifadeyle kız ve erkek çocuklarının endişeli / ağlamaklı davranış sorunlarını gösterme düzeyleri benzerlik göstermektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı / saldırgan ($t_{(198)}=4,908$; $p<0,05$), aşırı hareketli / dikkatsizlik ($t_{(198)}=4,927$; $p<0,05$) ve davranış sorunları düzeylerinin ($t_{(198)}=4,324$; $p<0,05$) cinsiyetlerine göre anlamlı değişiklikler gösterdiği tespit

edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde erkek çocukların kız çocuklarına göre söz konusu davranışları gösterme düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4.3.3. Çocukların Davranış Sorunları Çocukların Kardeş Sayısına Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının kardeş sayılarına göre davranış sorunlarına ilişkin varyanslar homojen olmadığı için ($p < 0,05$) Kruskal Wallis testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonuçları Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra	sd	X^2	p
Kavgacı/Saldırgan	Tek çocuk	66	4,41	4,35	98,02	3	4,057	0,132
	Bir kardeşi	114	4,42	4,38	97,62			
	İki daha fazla	20	6,20	4,49	125,08			
Endişeli/Ağlamaklı	Tek çocuk	66	4,03	3,94	97,30	3	2,375	0,305
	Bir kardeşi	114	4,13	3,85	99,08			
	İki daha fazla	20	5,75	5,02	119,15			
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	Tek çocuk	66	3,14	2,11	105,82	3	6,452	0,040*
	Bir kardeşi	114	2,65	2,06	92,99			
	İki daha fazla	20	4,10	2,71	125,78			
Davranış sorunları (toplam)	Tek çocuk	66	11,58	8,79	98,67	3	4,906	0,086
	Bir kardeşi	114	11,20	8,39	96,82			
	İki daha fazla	20	16,05	9,63	127,55			

* $p < 0,05$

Tablo 15’de yer alan bilgiler doğrultusunda çocukların kardeş sayılarına göre kavgacı/saldırgan ($X^2_{(3)}=4,057$; $p > 0,05$), endişeli / ağlamaklı ($X^2_{(3)}=2,375$; $p > 0,05$) ve davranış sorunları ($X^2_{(3)}=4,906$; $p > 0,05$) düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir anlatımla tek çocuk olan, bir kardeşi bulunan, iki ve daha fazla kardeşi bulunan çocukların söz konusu davranış sorunları düzeylerinin benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarının kardeş sayılarına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(3)}=6,452$; $p < 0,05$). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla Mann Whitney U testi hesaplanmıştır. İki

ve daha fazla kardeşi olan çocuğun; bir kardeşi bulunan çocuklara göre daha aşırı hareketli / dikkatsiz olduğu tespit edilmiştir.

4.3.4. Çocukların Davranış Sorunları Ailenin Aylık Gelirine Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte Midir?

Araştırma kapsamında özellikleri incelenen çocukların ailelerinin aylık gelir düzeylerine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 16’de gösterilmiştir.

Tablo 16. Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek	Aylık gelir	N	$\bar{X}$	S_x	sd	F	p
Kavgacı/Saldırgan	1000-2500 TL	47	5,00	4,03	3	2,511	0,060
	2500-5000 TL	76	5,37	5,00			
	5000-10000 TL	51	3,84	3,95			
	10000 ve üstü TL	26	3,08	3,39			
Endişeli/Ağlamaklı	1000-2500 TL	47	4,53	4,50	3	2,048	0,109
	2500-5000 TL	76	4,96	4,31			
	5000-10000 TL	51	3,37	3,08			
	10000 ve üstü TL	26	3,46	3,54			
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	1000-2500 TL	47	3,19	2,10	3	0,806	0,492
	2500-5000 TL	76	3,11	2,13			
	5000-10000 TL	51	2,73	2,37			
	10000 ve üstü TL	26	2,54	2,10			
Davranış sorunları (toplam)	1000-2500 TL	47	12,72	8,48	3	2,751	0,044*
	2500-5000 TL	76	13,43	9,46			
	5000-10000 TL	51	9,94	7,95			
	10000 ve üstü TL	26	9,08	7,38			

* $p<0,05$

Tablo 16 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı / saldırgan davranışını ($F_{(3,199)}=2,511$; $p>0,05$), endişeli / ağlamaklı davranışını ($F_{(3,199)}=2,048$; $p>0,05$) ve aşırı hareketli /dikkatsiz ($F_{(3,199)}=0,806$; $p>0,05$) davranışını gösterme düzeylerinin ailelerinin aylık gelirine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Ailesinin aylık geliri 1000-2500 TL, 2500-5000 TL, 5000-1000 TL, 1000 TL ve üstünde olan çocukların söz konusu davranışları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin ise ailelerinin aylık gelirine göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(3,199)}=2,751$ $p<0,05$). Farklılığın belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda ailesinin aylık geliri 2500-5000 TL olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin; aylık geliri 5000-10.000 TL ve 10.000 TL ve üstündeki çocuklardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.3.5. Çocukların Davranış Sorunları Annenin Yaşına Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin yaşına göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin varyanslarının homojen olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Çocukların Annelerinin Yaşına Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek	Anne yaşı	N	$\bar{X}$	S_x	sd	F	p
Kavgacı/Saldırgan	20-30	46	5,09	4,57	(199)	1,457	0,235
	31-40	33	4,65	4,54			
	41 ve üzeri	21	3,14	2,48			
Endişeli/Ağlamaklı	20-30	46	4,33	4,26	(199)	0,090	0,914
	31-40	33	4,19	3,92			
	41 ve üzeri	21	4,57	4,27			
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	20-30	46	3,28	2,14	(199)	0,817	0,443
	31-40	33	2,89	2,19			
	41 ve üzeri	21	2,62	2,27			
Davranış sorunları (toplam)	20-30	46	12,70	8,95	(199)	0,540	0,584
	31-40	33	11,74	8,89			
	41 ve üzeri	21	10,33	7,18			

Tablo 17’de yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin yaşına göre kavgacı / saldırgan davranışını ($F_{(2,199)}=1,457$; $p>0,05$), endişeli / ağlamaklı davranışını ($F_{(2,199)}=0,090$; $p>0,05$) ve aşırı hareketli /dikkatsiz ($F_{(2,199)}=0,817$; $p>0,05$) davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Benzer şekilde çocukların genel olarak davranış sorunları göstermelerinin annelerinin yaşına göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir ($F_{(2,199)}=0,540$; $p>0,05$). Başka bir anlatımla annesi 20-30 yaşında olan,

31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

4.3.6. Çocukların Davranış Sorunları Babanın Yaşına Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan çocukların babalarının yaşına göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin varyanslarının homojen olmadığı belirlenmiştir ($p < 0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Çocukların Babalarının Yaşına Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Baba yaşı	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Kavgacı/Saldırgan	20-30	17	4,41	3,66	102,97	2	0,059	0,971
	31-40	125	4,74	4,69	100,73			
	41 ve üzeri	58	4,33	3,94	99,28			
Endişeli/Ağlamaklı	20-30	17	3,59	4,40	86,21	2	2,243	0,326
	31-40	125	4,48	3,90	104,86			
	41 ve üzeri	58	3,98	4,17	95,29			
Aşırı hareketli/Dikkatsizlik	20-30	17	3,00	2,09	102,44	2	0,595	0,743
	31-40	125	3,05	2,27	102,50			
	41 ve üzeri	58	2,74	2,02	95,62			
Davranış sorunları (toplam)	20-30	17	11,00	7,75	97,68	2	0,526	0,769
	31-40	125	12,27	9,09	102,78			
	41 ve üzeri	58	11,05	8,24	96,41			

Tablo 18 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının babalarının yaşına göre kavgacı / saldırgan davranışını ($X^2_{(2)}=1,457$; $p > 0,05$), endişeli / ağlamaklı davranışını ($X^2_{(2)}=0,090$; $p > 0,05$) ve aşırı hareketli /dikkatsiz ($X^2_{(2)}=0,817$; $p > 0,05$) davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Benzer şekilde çocukların babalarının yaşına göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($X^2_{(2)}=0,526$; $p > 0,05$). Başka bir ifadeyle babası 20-30 yaşında olan, 31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

4.3.7. Çocukların Davranış Sorunları Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Olarak Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin eğitim düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin varyanslarının homojen olmadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 19’de gösterilmiştir.

Tablo 19. Çocukların Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Anne eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Kavgacı/ Saldırgan	Ortaokul ve altı	27	4,19	4,05	96,44	3	14,038	0,003*
	Lise	71	5,23	5,17	104,66			
	Lisans	77	4,88	3,68	110,57			
	Lisansüstü	25	2,36	3,81	62,04			
Endişeli/ Ağlamaklı	Ortaokul ve altı	27	3,85	3,52	97,06	3	9,376	0,025*
	Lise	71	4,92	4,22	110,06			
	Lisans	77	4,43	4,18	102,91			
	Lisansüstü	25	2,32	2,72	69,66			
Aşırı hareketli/ Dikkatsizlik	Ortaokul ve altı	27	2,70	2,35	92,43	3	7,342	0,062
	Lise	71	3,06	2,14	103,58			
	Lisans	77	3,25	2,18	108,77			
	Lisansüstü	25	2,04	1,95	74,98			
Davranış sorunları (toplam)	Ortaokul ve altı	27	10,74	8,25	93,94	3	12,659	0,005*
	Lise	71	13,20	9,78	107,20			
	Lisans	77	12,56	7,96	108,44			
	Lisansüstü	25	6,72	6,45	64,10			

* $p<0,05$

Tablo 19’de yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin eğitim düzeyine göre aşırı hareketli /dikkatsiz davranışları anlamlı bir değişiklik göstermemektedir ($X^2_{(3)}=7,342$; $p>0,05$).

Bununla birlikte çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan davranışını ($X^2_{(3)}=14,038$; $p<0,05$) ve endişeli / ağlamaklı davranışını ($X^2_{(3)}=9,376$; $p<0,05$) davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir

($X^2_{(3)}=12,659$; $p>0,05$). Farklılık için hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda annesi lisansüstü mezunu olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin annesi ortaokul ve altı, lise, lisans mezunu çocuklardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

4.3.8. Çocukların Davranış Sorunları Babaların Eğitim Düzeyine Göre Anlamli Olarak Fark Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin varyanslarının homojen olmadığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Çocukların Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Davranış Sorunlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Baba eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Kavgacı/ Saldırgan	Ortaokul ve altı	25	4,92	4,37	106,06	3	10,666	0,014*
	Lise	63	5,98	5,09	117,33			
	Lisans	84	3,85	3,62	93,17			
	Lisansüstü	28	3,43	4,18	79,66			
Endişeli/ Ağlamaklı	Ortaokul ve altı	25	4,36	3,55	106,26	3	10,446	0,015*
	Lise	63	5,41	4,52	116,09			
	Lisans	84	3,81	3,69	95,05			
	Lisansüstü	28	2,93	3,62	76,64			
Aşırı hareketli/ Dikkatsizlik	Ortaokul ve altı	25	3,16	2,15	106,02	3	5,607	0,132
	Lise	63	3,37	2,23	111,56			
	Lisans	84	2,77	2,06	96,34			
	Lisansüstü	28	2,39	2,38	83,18			
Davranış sorunları (toplam)	Ortaokul ve altı	25	12,44	7,97	107,76	3	12,474	0,006*
	Lise	63	14,76	9,61	118,33			
	Lisans	84	10,43	7,74	92,76			
	Lisansüstü	28	8,75	8,47	77,11			

* $p<0,05$

Tablo 20 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre aşırı hareketli /dikkatsiz davranışları anlamli bir değişiklik göstermediği görülmektedir ($X^2_{(3)}=5,607$; $p>0,05$). Diğer bir anlatımla babası ortaokul ve altında, lise,

lisans, lisansüstü mezunu çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz davranışları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Bununla beraber okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan davranışını ($X^2_{(3)}=10,666$; $p<0,05$) ve endişeli / ağlamaklı davranışını ($X^2_{(3)}=10,446$; $p<0,05$) davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Benzer şekilde çocukların babalarının eğitim düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(3)}=12,474$; $p>0,05$). Farklılık için hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda babası lisans ve lisansüstü mezunu çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin babası ortaokul ve altı, lise mezunu çocuklardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır.

4.4. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Annelerinin Tutumları Ne Düzeydedir?

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin sahip olduğu tutum düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda elde edilen cevaplar doğrultusunda betimsel istatistikler hesaplanmış, sonuçlar Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Okul Öncesi Çocuklarının Annelerinin Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Ölçek	N	En düşük	En yüksek	$\bar{X}$	S_x
Baskıcı/Otoriter	200	16,00	34,00	23,49	3,69
Koruyucu	200	18,00	37,00	26,37	3,55
İlgisiz / Kaygısız	200	17,00	31,00	22,35	3,22
Demokratik	200	33,00	45,00	41,60	2,32

Tablo 21 incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin baskıcı/otoriter puanlarının 16,00 ile 34,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 23,49 ($\pm 3,69$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir. Çocukların koruyucu anne tutumlarının 18,00 ile 37,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamasının 26,37 ($\pm 3,55$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının

İlgisiz/kaygısız anne tutum puanlarının 17,00 ile 31,00 arasında değiştiği, ortalamasının 22,35 ($\pm 3,22$) olarak hesaplandığı saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların demokratik anne tutum puanlarının 33,00 ile 45,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamasının 41,60 ($\pm 2,32$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir.

4.5.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Anne Tutumları Çocukların ve Ailesinin Demografik Özelliklerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarının ilçelerine, cinsiyetine, kardeş sayısına, ailesinin aylık gelirine, annesinin ve babasının yaşına, anne ve babasının eğitim düzeyine göre anlamlı bir değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir.

4.5.1. Anne Tutumları, Çocuğun İkamet Ettiği İlçeye Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan çocukların anne tutumlarının yaşadıkları ilçeye göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Çocukların Yaşadıkları İlçeye Göre Anne Tutumlarının Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Ölçek	İlçe	N	$\bar{X}$	S_x	sd	t	p
Baskıcı/Otoriter	Sincan	106	23,53	3,62	198	0,176	0,861
	Çankaya	94	23,44	3,79			
Koruyucu	Sincan	106	26,56	3,73	198	0,809	0,419
	Çankaya	94	26,15	3,34			
İlgisiz / Kaygısız	Sincan	106	22,18	3,25	198	0,795	0,427
	Çankaya	94	22,54	3,20			
Demokratik	Sincan	106	41,54	2,43	198	0,370	0,712
	Çankaya	94	41,66	2,19			

Tablo 22’de görüldüğü gibi okul öncesi dönem çocuklarının ikâmet ettikleri ilçeye göre annelerinin baskıcı/otoriter ($t_{(198)}=0,176$; $p>0,05$), koruyucu ($t_{(198)}=0,809$; $p>0,05$), ilgisiz/kaygısız ($t_{(198)}=0,795$; $p>0,05$) ve demokratik ($t_{(198)}=0,370$; $p>0,05$) tutumları anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

4.5.2. Anne Tutumları, Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamli bir farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Annelerinin Tutumlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S_x	sd	t	p
Baskıcı/Otoriter	Kız	94	22,99	3,82	198	1,798	0,074
	Erkek	106	23,92	3,53			
Koruyucu	Kız	94	26,29	3,48	198	0,291	0,771
	Erkek	106	26,43	3,63			
İlgisiz / Kaygısız	Kız	94	22,24	3,30	198	0,434	0,664
	Erkek	106	22,44	3,17			
Demokratik	Kız	94	41,44	2,29	198	0,912	0,363
	Erkek	106	41,74	2,35			

Tablo 23’de yer alan bilgiler incelendiğinde çocukların baskıcı/otoriter ($t_{(198)}=1,798$; $p>0,05$), koruyucu ($t_{(198)}=0,291$; $p>0,05$), ilgisiz/kaygısız ($t_{(198)}=0,434$; $p>0,05$) ve demokratik ($t_{(198)}=0,912$; $p>0,05$) anne tutumlarının anlamli bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.

4.5.3. Anne Tutumları, Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının kardeş sayılarına göre anne tutumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikle varyansların homojenliği test edilmiş ve varyansların homojen olmadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra	sd	X^2	p
				$\bar{X}$				
Baskıcı/Otoriter	Tek çocuk	66	23,21	3,49	96,65	3	0,440	0,802
	Bir kardeşi	114	23,64	3,80	102,32			
	İki daha fazla	20	23,50	3,85	102,85			
Koruyucu	Tek çocuk	66	26,02	3,66	94,21	3	1,758	0,415
	Bir kardeşi	114	26,61	3,54	105,19			
	İki daha fazla	20	26,10	3,26	94,50			
İlgisiz / Kaygısız	Tek çocuk	66	22,26	2,84	100,55	3	4,146	0,126
	Bir kardeşi	114	22,19	3,42	96,23			
	İki daha fazla	20	23,55	3,15	124,65			
Demokratik	Tek çocuk	66	41,62	2,24	100,81	3	0,069	0,966
	Bir kardeşi	114	41,61	2,35	100,88			
	İki daha fazla	20	41,45	2,50	97,30			

Tablo 24'deki bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarına göre annelerinin baskıcı/otoriter ($X^2_{(3)}=0,044$; $p>0,05$), koruyucu ($X^2_{(3)}=1,758$; $p>0,05$), ilgisiz/kaygısız ($X^2_{(3)}=4,146$; $p>0,05$) ve demokratik ($X^2_{(3)}=0,069$; $p>0,05$) tutum düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği görülmektedir.

4.5.4. Anne Tutumları, Ailenin Aylık Gelirine Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının ailelerinin aylık gelir düzeylerine göre anne tutumlarına ilişkin varyansların homojen olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu âdoğrultuda karşılaştırma amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 25'de gösterilmiştir.

Tablo 25. Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek	Aylık gelir	N	$\bar{X}$	S_x	sd	F	p	
Baskıcı/Otoriter	1000-2500 TL	47	24,64	4,17	3	(199)	4,081	0,008*
	2500-5000 TL	76	23,79	3,56				
	5000-10000 TL	51	22,76	3,39				
	10000 ve üstü TL	26	21,92	3,05				
Koruyucu	1000-2500 TL	47	27,19	3,48	3	(199)	5,438	0,001*
	2500-5000 TL	76	27,11	3,84				
	5000-10000 TL	51	25,24	2,82				
	10000 ve üstü TL	26	24,92	3,20				
İlgisiz / Kaygısız	1000-2500 TL	47	22,85	3,34	3	(199)	2,229	0,086
	2500-5000 TL	76	22,72	3,26				
	5000-10000 TL	51	21,94	3,13				
	10000 ve üstü TL	26	21,15	2,80				
Demokratik	1000-2500 TL	47	41,81	2,39	3	(199)	0,529	0,663
	2500-5000 TL	76	41,38	2,40				
	5000-10000 TL	51	41,80	2,26				
	10000 ve üstü TL	26	41,42	2,10				

*p<0,05

Tablo 25'deki bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının annesinin ilgisiz/kaygısız ($F_{(3,199)}=2,229$; $p>0,05$) ve demokratik ($F_{(3,199)}=0,529$; $p>0,05$) tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.

Çocukların ailesinin gelir düzeyine göre annesinin baskıcı/otoriter ($F_{(3,199)}=4,081$; $p<0,05$) ve koruyucu ($F_{(3,199)}=5,438$; $p<0,05$) tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın belirlenmesi amacıyla LSD testi sonucunda aylık geliri 1000-2500 TL olan çocukların annelerinin aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan annelerden baskıcı/otoriter tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

4.5.5. Anne Tutumları, Annenin Yaşına Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin yaşına göre anne tutum düzeylerinin varyanslarının homojen olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 26'de gösterilmiştir.

Tablo 26. Çocukların Annelerinin Yaşına Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek	Anne yaşı	N	$\bar{X}$	S_x	sd	F	p
Baskıcı/Otoriter	20-30	46	24,74	3,95	(199)	4,717	0,010*
	31-40	33	23,29	3,46			
	41 ve üzeri	21	22,00	3,92			
Koruyucu	20-30	46	27,24	3,62	(199)	2,415	0,092
	31-40	33	26,23	3,49			
	41 ve üzeri	21	25,33	3,55			
İlgisiz / Kaygısız	20-30	46	22,50	3,50	(199)	0,065	0,937
	31-40	33	22,30	3,13			
	41 ve üzeri	21	22,33	3,32			
Demokratik	20-30	46	41,41	2,50	(199)	1,286	0,279
	31-40	33	41,76	2,29			
	41 ve üzeri	21	40,95	2,01			

*p<0,05

Tablo 26 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin yaşına göre annelerinin koruyucu ($F_{(2,199)}=2,415$; $p>0,05$), ilgisiz / kaygısız ($F_{(2,199)}=0,065$; $p>0,05$) ve demokratik ($F_{(2,199)}=1,286$; $p>0,05$) tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği saptanmıştır.

Bununla birlikte çocukların annelerinin baskıcı/otoriter tutumlarının annelerinin yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($F_{(2,199)}=4,717$; $p<0,05$). Farklılığın tespit edilmesi amacıyla hesaplanan LSD testi sonucunda 20-30 yaşındaki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının 31-40 yaşındaki ve 41 yaş ve üzerindeki annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.5.6. Anne Tutumları, Annenin Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre anne tutumlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla tek yönlü varyans analizi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Çocukların Annelerinin Eğitim Düzeyine Göre Anne Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek	Anne eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S_x	sd	X^2	p
Baskıcı/Otoriter	Ortaokul ve altı	27	25,07	3,80	3	5,197	0,002*
	Lise	71	24,24	3,59			
	Lisans	77	22,53	3,53			
	Lisansüstü	25	22,56	3,45			
Koruyucu	Ortaokul ve altı	27	28,41	3,58	3	9,453	0,000*
	Lise	71	27,18	3,27			
	Lisans	77	25,57	3,47			
	Lisansüstü	25	24,28	2,87			
İlgisiz / Kaygısız	Ortaokul ve altı	27	22,78	3,88	3	2,679	0,048*
	Lise	71	23,04	3,23			
	Lisans	77	21,90	3,11			
	Lisansüstü	25	21,32	2,32			
Demokratik	Ortaokul ve altı	27	41,44	3,06	3	0,657	0,580
	Lise	71	41,61	2,17			
	Lisans	77	41,81	2,27			
	Lisansüstü	25	41,08	2,02			

*p<0,05

Tablo 27’da yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin eğitim düzeyine göre annelerinin demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir ($X^2_{(3)}=0,657$; $p>0,05$). Başka bir anlatımla annesi ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu olanların demokratik tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Bununla birlikte çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre baskıcı/otoriter ($X^2_{(3)}=5,197$; $p<0,05$), koruyucu ($X^2_{(3)}=9,453$; $p<0,05$) ve ilgisiz/kaygısız ($X^2_{(3)}=2,679$; $p<0,05$) tutumlarının anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılığın hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmış ve ortaokul ve altında eğitim düzeyindeki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde ortaokul ve altında eğitime sahip annelerin koruyucu tutumlarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Lise mezunu annelerin ilgisiz/kaygısız tutumlarının da lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.6. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Babaların Tutumları Ne Düzeydedir?

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının tutum düzeyinin belirlenmesi amacıyla betimsel istatistikler hesaplanmış, sonuçlar Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Okul Öncesi Çocuklarının Babalarının Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Betimsel İstatistikler

Ölçek	N	En düşük	En yüksek	$\bar{X}$	S_x
Baskıcı/Otoriter	200	15,00	35,00	24,03	4,22
Koruyucu	200	17,00	37,00	26,56	3,86
İlgisiz / Kaygısız	200	15,00	32,00	22,34	3,65
Demokratik	200	34,00	45,00	41,16	2,57

Tablo 28’de yer alan bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının babalarının baskıcı/otoriter puanlarının 15,00 ile 35,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 24,03 ($\pm 4,22$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının koruyucu tutumlarının 17,00 ile 37,00 arasında değişiklik gösterdiği, ortalamasının 26,56 ($\pm 3,86$) olarak hesaplandığı saptanmıştır. Çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutum puanlarının 15,00 ile 32,00 arasında değiştiği, ortalamasının 22,34 ($\pm 3,65$) olarak hesaplandığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların babalarının demokratik tutum puanlarının 34,00 ile 45,00 arasında farklılık gösterdiği, ortalamasının 41,16 ($\pm 2,57$) olarak hesaplandığı tespit edilmiştir.

4.7. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Baba Tutumları Çocukların ve Ailesinin Demografik Özelliklerine Göre Anlamli Bir Farklılık Göstermekte midir?

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının baba tutumları, çocuğun ikamet ettiği ilçeye, cinsiyetine, kardeş sayısına, ailesinin aylık gelirine, annesinin ve babasının yaşına, anne ve babasının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

4.7.1. Baba Tutumları, Çocuğun İkamet Ettiği İlçeye Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan çocukların baba tutumları, çocuğun ikamet ettiği ilçeye göre değişiklik gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Çocukların İkamet Ettikleri İlçeye Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Ölçek	İlçe	N	$\bar{X}$	S_x	sd	t	p
Baskıcı/Otoriter	Sincan	106	24,51	4,02	198	1,715	0,088
	Çankaya	94	23,49	4,39			
Koruyucu	Sincan	106	26,97	4,16	198	1,627	0,105
	Çankaya	94	26,09	3,45			
İlgisiz / Kaygısız	Sincan	106	23,11	3,43	198	3,281	0,001*
	Çankaya	94	21,46	3,70			
Demokratik	Sincan	106	40,81	2,75	198	2,022	0,044*
	Çankaya	94	41,54	2,31			

*p<0,05

Tablo 29’da yer alan bilgiler incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının ikâmet ettikleri ilçeye göre babalarının baskıcı/otoriter ($t_{(198)}=1,715$; $p>0,05$) ve koruyucu ($t_{(198)}=1,627$; $p>0,05$) tutumlarının anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının ilgisiz/kaygısız ($t_{(198)}=3,281$; $p<0,05$) ve demokratik ($t_{(198)}=2,022$; $p<0,05$) tutumlarının çocukların bulunduğu ilçeye göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır.

4.7.2. Baba Tutumları, Çocuğun Cinsiyetine Göre Anlamli Fark Göstermekte Midir?

Baba tutumlarının, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla ilişkisiz ölçümlerde t testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Babalarının Tutumlarına Yönelik Hesaplanan İlişkisiz Ölçümlerde T Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S_x	sd	t	p
Baskıcı/Otoriter	Kız	94	23,34	4,46	198	2,198	0,029*
	Erkek	106	24,64	3,91			
Koruyucu	Kız	94	26,26	3,65	198	1,034	0,303
	Erkek	106	26,82	4,04			
İlgisiz / Kaygısız	Kız	94	22,19	3,72	198	0,523	0,602
	Erkek	106	22,46	3,59			
Demokratik	Kız	94	41,12	2,51	198	0,196	0,845
	Erkek	106	41,19	2,64			

*p<0,05

Tablo 30’de yer alan bilgiler incelendiğinde çocukların koruyucu ($t_{(198)}=1,034$; $p>0,05$), ilgisiz/kaygısız ($t_{(198)}=0,523$; $p>0,05$) ve demokratik ($t_{(198)}=0,196$; $p>0,05$) baba tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre babalarının baskıcı/otoriter tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($t_{(198)}=2,198$; $p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde erkek çocukların babalarının kız çocuklarına göre baskıcı/otoriter tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.7.3. Baba Tutumları, Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Çocukların kardeş sayılarına göre baba tutumlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Baba tutumlarının çocukların kardeş sayılarına göre varyanslarının homojen olmadığı belirlenmiş ($p<0,05$) bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Kardeş sayısı	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra	sd	X^2	p
					$\bar{X}$			
Baskıcı/Otoriter	Tek çocuk	66	23,50	3,85	95,08	3	1,566	0,457
	Bir kardeşi	114	24,09	4,19	101,43			
	İki daha fazla	20	25,45	5,33	113,1			
Koruyucu	Tek çocuk	66	26,23	3,92	97,3	3	0,754	0,686
	Bir kardeşi	114	26,63	3,88	100,67			
	İki daha fazla	20	27,20	3,62	110,08			
İlgisiz / Kaygısız	Tek çocuk	66	22,38	3,69	100,74	3	1,257	0,533
	Bir kardeşi	114	22,21	3,65	98,04			
	İki daha fazla	20	22,90	3,65	113,7			
Demokratik	Tek çocuk	66	41,26	2,36	101,93	3	0,325	0,850
	Bir kardeşi	114	41,04	2,74	98,73			
	İki daha fazla	20	41,50	2,28	105,88			

Tablo 31 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarına göre babalarının baskıcı/otoriter ($X^2_{(3)}=1,566$; $p>0,05$), koruyucu ($X^2_{(3)}=0,754$; $p>0,05$), ilgisiz/kaygısız ($X^2_{(3)}=1,257$; $p>0,05$) ve demokratik ($X^2_{(3)}=0,325$; $p>0,05$) tutum düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği tespit edilmiştir.

4.7.4. Baba Tutumları, Ailenin Aylık Gelirine Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının ailelerinin aylık gelir düzeylerine göre baba tutumlarına ilişkin varyansların homojen olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Çocukların Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek	Aylık gelir	N	$\bar{X}$	S_x	sd	F	p	
Baskıcı/Otoriter	1000-2500 TL	47	25,30	4,44	3	(199)	4,607	0,004*
	2500-5000 TL	76	24,54	4,03				
	5000-10000 TL	51	23,04	4,30				
	10000 ve üstü TL	26	22,19	3,21				
Koruyucu	1000-2500 TL	47	28,62	3,86	3	(199)	8,719	0,000*
	2500-5000 TL	76	26,68	3,81				
	5000-10000 TL	51	25,22	3,04				
	10000 ve üstü TL	26	25,08	3,91				
İlgisiz / Kaygısız	1000-2500 TL	47	22,91	3,48	3	(199)	3,177	0,025*
	2500-5000 TL	76	22,86	3,89				
	5000-10000 TL	51	21,90	3,48				
	10000 ve üstü TL	26	20,62	3,02				
Demokratik	1000-2500 TL	47	40,85	2,58	3	(199)	2,115	0,100
	2500-5000 TL	76	40,76	2,88				
	5000-10000 TL	51	41,75	2,20				
	10000 ve üstü TL	26	41,69	2,04				

*p<0,05

Tablo 32 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının babalarının demokratik ($F_{(3,199)}=2,115$; $p>0,05$) tutumlarının ailenin aylık gelirine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların ailesinin gelir düzeyine göre babasının baskıcı/otoriter ($F_{(3,199)}=4,607$; $p<0,05$), koruyucu ($F_{(3,199)}=8,719$; $p<0,05$) ve ilgisiz/kaygısız ($F_{(3,199)}=3,177$; $p>0,05$) tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılığın belirlenmesi amacıyla LSD testi sonucunda aylık geliri 1000-2500 TL olan çocukların babalarının baskıcı/otoriter tutumlarının aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan babalardan daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aylık geliri 1000-2500 TL olan babaların koruyucu tutumlarının aylık geliri 2500 TL'nin üzerinde olan babalardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aylık geliri 1000-2500 TL olan babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının aylık geliri 10.000 TL ve üzeri olan babalardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.7.5. Baba Tutumları, Babaların Yaşına Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Araştırmaya katılan çocukların babalarının yaşına göre baba tutumlarına ilişkin varyansların homojen olmadığı belirlenmiştir ($p < 0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33. Çocukların Babalarının Yaşına Göre Baba Tutumlarının Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Baba yaşı	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Baskıcı/Otoriter	20-30	17	25,24	3,77	115,44	2	5,284	0,071
	31-40	125	24,30	4,12	104,95			
	41 ve üzeri	58	23,10	4,44	86,53			
Koruyucu	20-30	17	27,71	4,54	113,71	2	3,240	0,198
	31-40	125	26,73	3,81	103,65			
	41 ve üzeri	58	25,84	3,71	89,84			
İlgisiz / Kaygısız	20-30	17	21,88	3,02	97,29	2	7,705	0,021*
	31-40	125	22,90	3,76	108,82			
	41 ve üzeri	58	21,24	3,34	83,50			
Demokratik	20-30	17	41,65	2,62	112,03	2	1,195	0,550
	31-40	125	41,02	2,63	97,50			
	41 ve üzeri	58	41,31	2,44	103,59			

* $p < 0,05$

Tablo 33 incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının babalarının yaşına göre babalarının baskıcı/otoriter ($X^2_{(2)}=5,284$; $p > 0,05$), koruyucu ($X^2_{(2)}=3,240$; $p > 0,05$) ve demokratik ($X^2_{(2)}=1,195$; $p > 0,05$) tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir.

Bununla beraber çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutumlarının babalarının yaşına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir ($X^2_{(2)}=7,705$; $p < 0,05$). Hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda 31-40 yaşındaki babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının 41 yaş ve üzerindeki babalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

4.7.6. Baba Tutumları, Babaların Eğitim Düzeyine Göre Anlamlı Fark Göstermekte Midir?

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre baba tutumlarına ilişkin varyansların homojen olmadığı belirlenmiştir ($p<0,05$). Bu doğrultuda karşılaştırma amacıyla Kruskal Wallis testi hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 34'de gösterilmiştir.

Tablo 34. Çocukların Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Baba Tutumlarına Yönelik Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek	Baba eğitim düzeyi	N	$\bar{X}$	S_x	Sıra $\bar{X}$	sd	X^2	p
Baskıcı/Otoriter	Ortaokul ve altı	25	25,80	5,00	120,62	3	8,618	0,035*
	Lise	63	24,60	3,90	109,24			
	Lisans	84	23,54	4,24	94,47			
	Lisansüstü	28	22,64	3,52	80,96			
Koruyucu	Ortaokul ve altı	25	29,80	3,37	148,94	3	34,959	0,000*
	Lise	63	27,49	3,58	115,01			
	Lisans	84	25,61	3,47	85,05			
	Lisansüstü	28	24,39	3,74	70,96			
İlgisiz/ Kaygısız	Ortaokul ve altı	25	22,84	4,15	108,40	3	13,052	0,005*
	Lise	63	23,44	3,72	118,01			
	Lisans	84	21,88	3,41	93,58			
	Lisansüstü	28	20,75	2,98	74,82			
Demokratik	Ortaokul ve altı	25	41,84	2,30	115,18	3	3,489	0,322
	Lise	63	40,76	2,56	91,13			
	Lisans	84	41,21	2,53	101,88			
	Lisansüstü	28	41,25	2,91	104,36			

* $p<0,05$

Tablo 34'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre babaların demokratik tutumları anlamlı bir değişiklik göstermemektedir ($X^2_{(3)}=3,489$; $p>0,05$).

Bununla birlikte okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre babalarının baskıcı/otoriter ($X^2_{(3)}=8,618$; $p<0,05$), koruyucu ($X^2_{(3)}=34,959$; $p<0,05$) ve ilgisiz/kaygısız ($X^2_{(3)}=13,052$; $p<0,05$) tutumunun anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Farklılık için hesaplanan Mann Whitney U testi sonucunda lisansüstü

eğitime sahip babaların baskıcı/otoriter tutumlarının ortaokul ve altında ve lise eğitimine sahip babalardan anlamlı bir şekilde daha dūřuk olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

5.TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının anne ve baba tutumları tarafından ne derece yordandığı incelenmiştir. Buna ilaveten, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkiisel tarama yönteminde desenlenen çalışma 200 okul öncesi çocuğunun anne babaları (200 anne, 200 baba) ve öğretmenleri ile yürütülmüştür. Araştırma sonuçları başlıklar hâlinde raporlanmıştır.

5.1.Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunlarının; Anne ve Baba Tutumları Tarafından Ne Düzeyde Açıklandığına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan, okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı /saldırgan davranışlarının ilgisiz /kaygısız anne baba tutumları ile baskıcı /otoriter anne baba tutumları tarafından anlamlı bir şekilde açıklandığı görülmektedir. Annelerin ve babaların ilgisiz/kaygısız ve baskıcı/otoriter tutumları arttıkça çocukların kavgacı/saldırgan davranışlarının da artma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Baumrind (1999), Otoriter tutuma sahip anne babaların çocuklarında saldırganlık, zayıf akran ilişkileri, düşük akademik başarı olduğunu ortaya koymuştur. Hatunoğlu (1994), anne baba tutumlarının çocuklardaki saldırganlık düzeyi ile ilişkisini incelediği araştırmasında; otoriter tutuma sahip anne babaların çocuklarının ilgisiz ve demokratik tutuma sahip anne babaların çocuklarına göre daha çok saldırganlık eğilimi gösterdiklerini ortaya koymuştur.

Araştırmada, çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarındaki değişkenliğin %9'unun demokratik anne/baba tutumu ile koruyucu anne/baba tutumu tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. Çocukların endişeli /ağlamaklı davranışları ile anne/babaların demokratik tutumları arasında hesaplanan negatif ilişki, anne/babaların demokratik tutumu artış gösterdikçe çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarının azalma eğilimi gösterdiğini belirtmektedir. Anne/babaların koruyucu tutumlarına ilişkin beta değerinin pozitif hesaplanması da, anne/babaların koruyucu tutumları artış gösterdikçe çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarının artma eğilimi gösterdiğini ifade etmektedir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin,

Tabak (2007) ilköğretim birinci kademedeki davranış sorunları olan çocukların anne baba tutumlarını incelediği araştırmasında saldırganlık, içe kapanıklık, kekemelik, dikkat eksikliği ve hiperaktivite sorunu yaşayan çocukların anne babaların aşırı koruyucu olduklarını bulmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının sadece anne babaların baskıcı / otoriter tutumları ile açıklandığı belirlenmiştir. Anne/babaların baskıcı/otoriter tutumlarının çocukların aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının %7'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Anne/babaların baskıcı / otoriter tutumları artış gösterdikçe çocukların aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının da artış gösterme eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Aunola ve Nurmi (2005), anne babaların baskıcı- kontrollü tutumlarının çocukların davranış sorunları ile ilişkili olduğunu ve her geçen yıl biraz daha şiddetlendiğini göstermektedir.

Çocukların davranış sorunlarının ilgisiz/kaygısız anne/baba tutumu ve demokratik anne/baba tutumu tarafından %7 düzeyinde açıklandığı saptanmıştır. Çocukların davranış sorunları ile anne/babaların ilgisiz/kaygısız tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Başka bir anlatımla anne/babaların ilgisiz/kaygısız tutumları artış gösterdikçe okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının da artış gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Çocukların anne/babalarının demokratik tutumları ile hesaplanan negatif ilişki ise; annelerin demokratik tutumları arttıkça çocukların davranış sorunlarının azalma gösterme eğiliminde olduğunu ifade etmektedir.

5.2. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Davranış Sorunları Gösterme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Bu çalışmada, çalışmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı /saldırgan, endişeli /ağlamaklı, aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarını gösterme düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ancak çalışmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Kanlıklıçer (2005) 3-6 yaş grubu 654 çocukla yürüttüğü çalışmada çocukların kavgacı /saldırgan davranışlarının yüksek; aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarının ise düşük düzeyde olduğunu

belirlemiştir. Mattison, Humprey, Kales ve Wallance (1986) 'da 6-12 yaş arası çocuklarla yaptıkları çalışmada, en çok karşılaşılan davranış sorunlarının iletişim güçlüğü ve aşırı hareketlilik olduğunu görmüşlerdir (Güneş, 2008). Taner Derman & Başal (2013) tarafından yapılan çalışmalarında, 1112 çocuğun % 66,3'ünde en az bir ya da daha fazla davranış sorunları saptamışlardır. Gürkan (1985), ilkokul birinci sınıfa giden 6 yaş çocuklarının büyük bir kısmında uyumsuzluk gösterdiklerini ifade etmiştir

Çocukların yaşadıkları ilçeye göre kavgacı / saldırgan ve endişeli / ağlamaklı olma davranış sorunlarının anlamlı bir farklılık göstermediği; aşırı hareketli /dikkatsizlik ve genel olarak davranış sorunlarının anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Çankaya'da ikâmet eden çocukların Sincan'dakilere göre aşırı hareketli/dikkatsiz ve genel olarak da davranış sorunlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çankaya'da oturan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeylerinin daha yüksek olduğu düşünüldüğünden çocuklarda görülen hareketli/dikkatsiz ve genel olarak da davranış sorunlarının daha yüksek görülmesi beklenmeyen bir durumdur. Ailelerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzey yükseldikçe, daha bilinçli, tutarlı ve çocuğuna yeteri kadar ilgi gösterebilen ve daha sorunsuz ve mutlu çocuklar yetiştirilmesi beklenilmektedir. Araştırmanın bu bulgusunu önceki literatürde destekleyen araştırma sonucu bulunamamıştır.

Çocukların endişeli / ağlamaklı davranış sorunlarını gösterme düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Bununla beraber erkek çocukların kız çocuklarına göre kavgacı /salırgan, aşırı hareketli / dikkatsizlik ve genel davranış sorunları düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Kanlıkılıçer (2005) benzer şekilde çocukların cinsiyetlerine göre endişeli/ağlamaklı davranışlarının anlamlı bir farklılık göstermediğini belirlemiştir. Kartal (2014), Kanlıkılıçer (2005), Gürşimşek ve diğerleri (2002), erkek çocukların kızlara göre daha kavgacı / saldırgan, aşırı hareketli / dikkatsiz ve genel davranış sorunlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Derman & Başal (2013), aşırı hareketlilik ve hiperaktivite bozukluğunun erkeklerde ilk sırada yer almasına rağmen, kızlarda ise ilk 5 sraya giremediğini ortaya koymuşlardır. Dursun (2010), erkek çocukların kız çocuklara oranla daha saldırgan ve aşırı hareketli/ dikkatsiz olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonucu kız çocuklarının daha

sakin yetiştirilmeleri, erkek çocukların ise daha çok büyük kas becerilerini kullandıkları oyunlar tercih etmeleri olarak açıklamaktadır. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi dönem çocuklarının kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha az problem davranış gösterdiklerini belirtmişlerdir. Maccoby ve Martin (1983) erkek çocukların kızlara oranla stresli bir olay sonucunda genetik yatkınlık olarak daha tepkili ve sinirli olduklarından bahsetmiştir. Özdoğan (1982) 9 yaş çocuklarının davranış problemleri saptamaya yönelik çalışmasında erkeklerin kızlara oranla daha çok davranış sorunları gösterdiğini bulmuştur. Ancak araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Özdoğan, Ulu (2018) ve Bal (2013) çocukların saldırgan davranışlarının cinsiyet değişkeni ile aralarında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının kardeş sayılarına göre kavgacı / saldırgan, endişeli / ağlamaklı ve davranış sorunlarının anlamlı değişiklikler göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çocukların aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarının kardeş sayılarına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği; iki ve daha fazla kardeşi olan çocuğun; bir kardeşi bulunan çocuklara göre daha aşırı hareketli / dikkatsiz olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Yavuz (2007) yaptığı çalışmasında, tek çocukların saldırganlık ortalamasının iki ya da daha fazla kardeş olan çocukların saldırganlık ortalamasından düşük olduğunu tespit etmiştir. Olcay (2008), tek çocukların tek olmayan çocuklara göre saldırgan davranışlarının daha fazla ortaya çıktığını tespit etmiştir. Şehirli (2007) davranış problemlerinin kardeş sayısına bağlı olarak şekillendiğini, tek çocukların kardeşi olanlara nazaran daha uyumlu olduğunu ortaya koymuştur. Ancak araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Terzi (2009), Ekici (2014), Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010), Dursun (2010), Bal (2013), Ay (2017) yaptıkları çalışmalarında çocuğun davranış sorunlarından dikkatsiz / aşırı hareketli olma ile ilgili davranış bozukluklarının çocuğun kardeş sayısına göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir.

Okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı / saldırgan, endişeli / ağlamaklı ve aşırı hareketli / dikkatsiz davranışını gösterme düzeylerinin ailelerinin aylık gelirine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma

sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Özbey ve Alisinanoğlu (2009) okul öncesi dönem çocuklarının ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre saldırgan davranışlarının değişmediğini, Dursun (2010) okulöncesi dönemdeki çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışını ailenin ekonomik düzeyine göre değişmediğini ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin ise ailelerinin aylık gelirine göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği; aylık geliri 2500-5000 TL olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin; aylık geliri 5000-10.000 TL ve 10.000 TL ve üstündeki çocuklardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Derman & Başal (2013) 6 yaş çocuklarında yaptıkları çalışmalarında, üst sosyo-ekonomik düzeyde olanlarda % 60, orta sosyo-ekonomik düzeyde olanlarda % 33, düşük sosyo ekonomik düzeyde olanların okulda uyumsuzluk (dikkatlerinin kısa süreli olması) gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Gimple ve Holland (2003) yaptıkları çalışmada, düşük sosyo ekonomik düzeyde olan ailelerin çocuklarının üst sosyo-ekonomik ailelerin çocuklarına göre davranış problemlerini daha fazla sergilediklerini, Lonigan ve diğerleri (1999) yaptıkları çalışmalarında orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden gelen okul öncesi dönem çocukları düşük sosyo ekonomik düzeydeki çocuklara göre daha fazla davranış sorunları gösterdikleri ve daha hareketli olduklarını saptamışlardır. Özdoğan (1982) sosyo-ekonomik düzey arttıkça çocuklarda görülen davranış sorunlarının sıklığının azaldığını belirlemiştir.

Araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin ve babalarının yaşına göre kavgacı / saldırgan olma, endişeli / ağlamaklı olma ve aşırı hareketli /dikkatsiz olma davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Başka bir anlatımla annesi 20-30 yaşında olan, 31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Dursun (2010), anne babaların yaşı arttıkça çocuklardaki kaygı düzeyinin de arttığını, çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışını annenin ve babanın yaşına göre değişmediğini ancak, çocuklarda görülen endişeli/ağlamaklı davranışların “41-50” yaş aralığında olan annelerin çocuklarında görüldüğünü ortaya koymuştur. En düşük ortalamanın da “31-40” yaş arası olan annelerin çocuklarına ait olduğu saptanmıştır. Babalarda ise “51 ve üstü” yaş aralığında

olan babaların çocuklarında en fazla endişeli/ağlamaklı davranışlar gösterdiklerini tespit etmiştir. Kanlıklıçer (2005) annelerden yaşı 46 ve üstü olanların çocuklarının daha endişeli olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeninin ise geç çocuk sahibi olmuş anne babaların daha koruyucu bir tutum sergilediklerinden çocukların anne babaya daha bağımlı olarak yetiştirildiklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre aşırı hareketli / dikkatsiz davranışlarını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan davranışı ve endişeli / ağlamaklı davranışını gösterme düzeyleri ile davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Annesi lisansüstü mezunu olan çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin annesi ortaokul ve altı, lise, lisans mezunu çocuklardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Dursun (2010) okulöncesi dönemdeki çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışını annenin eğitim durumuna göre değişmediğini belirtmiştir. Ekici (2014), Karacan ve diğerleri (2011), Yavuz Gümüş, (2011), Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (2010), Alisinanoğlu (2009) da yaptıkları çalışmalarında anne eğitim durumunun çocuklarda davranış sorunlarının ortaya çıkmasında anlamlı bir farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Bunun nedeninin günümüzde eğitilmiş annelerin çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli hale gelmeye başlamaları ile birlikte çocuklarına daha fazla zaman ayırdıkları, onların sorunlarını çözmeye yönelik çaba sarf etmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bununla birlikte, Ay H. (2017), Kartal (2014), Ogelman ve Topaloğlu (2012), Terzi (2009), Özbey ve Alisinanoğlu (2009) çocukların saldırganlık davranışlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermediğini belirterek araştırma bulgularını desteklememişlerdir.

Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre aşırı hareketli /dikkatsiz olma davranışları anlamlı bir değişiklik göstermediği görülmektedir. Diğer bir anlatımla babası ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bununla beraber okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan olma davranışı ile endişeli / ağlamaklı olma

davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Benzer şekilde çocukların babalarının eğitim düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Babası lisans ve lisansüstü mezunu çocukların davranış sorunları gösterme düzeylerinin babası ortaokul ve altı, lise mezunu çocuklardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır. Araştırma bulgularına paralel olarak, Dursun (2010)'da okulöncesi dönemdeki çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışını eğitim durumuna göre değişmediğini belirtmiştir.

5.3. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Anne Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin demokratik tutuma yüksek düzeyde sahip oldukları; koruyucu tutuma orta düzeyde sahip oldukları; baskıcı/otoriter tutumla ilgisiz/kaygısız tutuma ise düşük düzeyde sahip oldukları görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarının ikâmet ettikleri ilçeye, göre annelerinin baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Diğer bir deyişle Çankaya'da yaşayan annenin tutumu ile Sincan'da yaşayan anne tutumuna benzer davranışlar sergilemektedir. Literatürde bu bulguyu destekler nitelikte araştırmaya rastlanılamamıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarının, cinsiyete, göre annelerinin baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Başka bir anlatımla kız ve erkek çocuklarının annelerinin kendilerine olan tutumları benzerlik göstermektedir. Bu bulgu önceki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Arabacı ve Ömeroğlu'nun (2013) 4- 6 yaş çocukları üzerinde, Özyürek ve Tezel Şahin (2005), Garip (2010)'de 5-6 yaş çocukları üzerinde yaptıkları çalışmalarında; çocukların cinsiyeti ile anne tutumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bildirmişlerdir. Ancak bu araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Sign ve De Man (1991) Hint kadınlarının tutumları ile ilgili çalışmasında, çocuğun cinsiyetinin annenin tutumunu etkilediğini, Mızrakçı (1994) annelerin kız çocuklarına karşı daha koruyucu tutum sergilediklerini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarına göre annelerinin baskıcı/otoriter koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutum düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği görülmektedir. Başka bir anlatımla tek çocuk olan, bir kardeşi bulunan, iki ve daha fazla kardeşi bulunan çocukların annelerinin kendilerine olan tutumları benzerlik göstermektedir. Bu bulgu önceki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Aktürk (2015)'e göre, çocuk sayısı ile annelerin aşırı koruyucu ve izin verici tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Ancak araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Ömeroğlu (1996) ve Özyürek ve Tezel Şahin (2005), Ayyıldız (2005), Ulu (2018)'de yaptığı çalışmalarında, ailenin çocuk sayısı arttıkça annenin otoriter tutumunun arttığını, demokratik tutumun azaldığını belirtmişlerdir. Garip (2010)'da yaptığı çalışmada, tek çocuk sahibi annelerin üç ya da daha fazla çocuk sahibi olan annelere göre daha demokratik olduklarını ortaya koymuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarının ailesinin gelir durumuna göre annesinin ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çocukların ailesinin gelir düzeyine göre annesinin baskıcı/otoriter ve koruyucu tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Aylık geliri 1000-2500 TL olan çocukların annelerinin aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan annelerden baskıcı/otoriter tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde aylık geliri 1000-2500 TL olan çocukların annelerinin koruyucu tutumlarının aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan çocuklardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu önceki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Tortumluoğlu (1999)'da yaptığı çalışmada, aylık geliri yüksek olan ve çalışan annelerin aşırı koruyucu tutum içinde olduklarını belirtmiştir. Demiriz ve Öğretir (2007)'de yaptığı araştırmasında, 10 yaş çocuğa sahip alt sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin daha koruyucu, annelik rolünü daha fazla reddeden, aile içinde daha geçimsiz ve daha sıkı disiplin uyguladıklarını, demokratik tutumun ise sosyo-ekonomik durumla ilgili olmadığını belirtmiştir. Ancak araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Ulu (2018), ailenin ekonomik durumu ile annenin demokratik davranma ve eşitlik alt boyutu puan ortalamaları açısından anlamlı bir fark olduğunu bildirmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin yaşına göre annelerinin koruyucu, ilgisiz / kaygısız, ve demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği saptanmıştır. Diğer bir anlatımla annesi 20-30 yaşında olan, 31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların annelerinin söz konusu tutumlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte çocukların annelerinin baskıcı/otoriter tutumlarının annelerinin yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, 20-30 yaşındaki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının 31-40 yaşındaki ve 41 yaş ve üzerindeki annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu önceki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Eroğlu (2014), annenin yaşının aşırı koruyucu tutuma etki etmediğini, Aktürk (2015) annelerin yaşlarına göre demokratik tutum alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığını, Ulu (2018), anne-babanın yaşları ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmadığını belirtmişlerdir. Ancak araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Ayyıldız (2005) 24 ve altı yaş grubundaki annelerin 35 yaş üstü annelere göre, Şanlı & Öztürk (2012) 23-33 yaş grubu annelerin 35-40 yaş grubu annelere göre daha koruyucu tutum ve sıkı disiplin sergilediklerini ortaya koymuşlardır. Garip (2010), Aktürk (2015) genç annelerin aşırı koruyucu tutum sergilediklerini belirtmişlerdir.

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin eğitim düzeyine göre annelerinin demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Başka bir anlatımla annesi ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu olanların demokratik tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumlarının anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Ortaokul ve altında eğitim düzeyindeki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde ortaokul ve altında eğitime sahip annelerin koruyucu tutumlarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Lise mezunu annelerin ilgisiz/kayıtsız tutumlarının da lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuk eğitimi konusunda daha bilinçli oldukları, bu durumun da çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu etki ettiği söylenebilir. Bu bulgu önceki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin,

Şanlı ve Öztürk (2007) annelerin eğitim durumlarına göre, demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik tutumlarında önemli bir fark olmadığını, Demiriz ve Öğretir (2007) 10 yaş çocuğuna sahip ilkököl mezunu annelerin orta ve yüksek okul mezunu olanlara göre daha fazla aşırı koruyucu, annelik rolünü reddedici, geçimsizlik ve sıkı disiplin boyutuna sahip olduklarını, Özyürek ve Tezel Şahin (2005), Ayyıldız Ocakçı & Ayoğlu (2006), üniversite mezunu annelerin aşırı koruyuculuk tutumlarının daha düşük olduğunu, Arı, Artan, Bayhan (1995) annelerin eğitim düzeyi arttıkça otoriter tutumun azaldığı, demokratik tutumun arttığını; Mızrakçı (1994), anne eğitim düzeyi arttıkça koruyucu tutumun azaldığını, bildirmişlerdir. Ancak araştırmanın bu bulgusu önceki literatürdeki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Karabulut Demir & Şendil (2008), annelerin demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu tutumlarının eğitim düzeyi ile birlikte arttığını bildirirken, Tortumluoğlu (1999) yüksek eğitimli annelerin çocuklarına karşı daha otoriter tutum içinde olduklarını, Ömeroğlu (1996), Durmuş (2006), Öztürk ve Şanlı (2007) üniversite mezunu annelerin aşırı koruyuculuk tutumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

5.4. Okul Öncesi Dönemdeki 5 Yaş Çocuklarının Baba Tutum Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının babalarının demokratik tutuma yüksek düzeyde sahip oldukları; koruyucu tutuma orta düzeyde sahip oldukları; baskıcı/otoriter tutumla ilgisiz/kaygısız tutuma ise düşük düzeyde sahip oldukları belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının ikâmet ettikleri ilçeye göre babalarının baskıcı/otoriter ve koruyucu tutumlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir deyişle Sincan ve Çankaya'da bulunan çocukların babalarının baskıcı/otoriter tutumları ile koruyucu tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Buna rağmen, okul öncesi dönem çocuklarının babalarının ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumlarının çocukların bulunduğu ilçeye göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde Sincan'da yaşayan çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutumlarının Çankaya'da ikâmet edenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çankaya'da yaşayan çocukların babalarının demokratik

tutumlarının Sincan'da yaşayanlardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun Çankaya İlçesi ile Sincan ilçelerinde oturan ailelerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yönden farklı olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde bu bulguyu destekler nitelikte araştırmaya rastlanılamamıştır.

Okul öncesi çocukların koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik baba tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla kız ve erkek çocuklarının babalarının tutumları benzerlik göstermektedir. Ancak, araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre babalarının baskıcı/otoriter tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde erkek çocukların babalarının kız çocuklarına göre baskıcı/otoriter tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgu önceki bazı araştırmaların sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Özyürek (2004), Poyraz (2007), Garip (2010), İnci ve Deniz (2015), yaptıkları çalışmalarında babaların 5-6 yaşlarındaki çocuklara yönelik tutumlarında cinsiyetten etkilenmediklerini bildirmişlerdir. Pekkardeş (2010), Ulu (2018) yaptığı araştırmasında, 3-6 yaş çocuğa sahip babaların geleneksel tutum ile modern tutum arasında önemli bir değişiklik olmadığını ortaya koymuştur. Aktürk (2015)'de okul öncesine devam eden 5 yaş çocukları üzerinde yapmış olduğu araştırmasında, çocuğun cinsiyeti ile anne babanın demokratik tutum, otoriter tutum aşırı koruyucu tutum ve izin verici alt boyutları puan ortalamalarının istatistiksel olarak farklılaşmadığını belirlemiştir.

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarına göre babalarının baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutum düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle tek çocuk olan, bir kardeşi bulunan, iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların babalarının tutumlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte; Atalay Yalçın (2010), Garip (2010), İnci & Deniz (2015), Aktürk (2015)'ün yaptıkları çalışmalarında, babaların çocuk yetiştirme tutumlarının sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı değişiklikler göstermediğini ortaya koymuşlardır. Bu bulgu, literatürdeki bazı araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Pekkardeş (2010) bir çocuklu babaların geleneksel tutumunun, üç çocuklu babaların geleneksel tutumundan daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Babaların tutumlarının çocuk sayısına göre değişmemesinin

nedeninin ailelerde çocukların sorumluluğunun daha çok anneler tarafından yürütülmesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının demokratik tutumlarının aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Ancak, araştırmaya katılan çocukların ailesinin gelir düzeyine göre babasının baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Aylık geliri 1000-2500 TL olan çocukların babalarının baskıcı/otoriter tutumlarının aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan babalardan daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aylık geliri 1000-2500 TL olan babaların koruyucu tutumlarının aylık geliri 2500 TL'nin üzerinde olan babalardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aylık geliri 1000-2500 TL olan babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının aylık geliri 10.000 TL ve üzeri olan babalardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ulu (2018) ailenin ekonomik durumu ile demokratik davranma ve eşitlik alt boyutu puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koyarak araştırma sonucunu desteklememiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının yaşına göre babalarının baskıcı/otoriter, koruyucu ve demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla babası 20-30 yaşında olan, 31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların babalarının söz konusu tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla beraber, çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutumlarının babalarının yaşına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. 31-40 yaşındaki babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının 41 yaş ve üzerindeki babalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumu, genç babaların gelecek kaygısı, iş yoğunluğu gibi nedenlerle çocuklarının sorumluluğunu daha çok anneye bırakabildikleri bu durumun da çocukları ile daha az ya da hiç vakit geçiremediklerinden kaynaklanmış olabileceği, daha ileri yaşta çocuk sahibi olan babaların ise daha az gelecek ve iş kaygısı yaşıyor olabileceği düşüncesinden hareketle çocuklarına karşı daha fazla vakit ayırıp onlarla daha çok ilgilenmelerinden kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte; Ulu (2018) anne ve babaların yaşı ile anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Aktürk (2015), Eroğlu (2014), Atalay Yalçın (2010), Durmuş (2006), Özyürek (2004), babaların yaşının çocuklarına karşın aşırı koruyucu

tutum, demokratik tutum, baskı ve otoriter tutumu etkilemediğini bildirmişlerdir. Bu bulgu, önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklememektedir. Örneğin, Garip (2010) 20-30 yaş grubundaki babaların 31-40 yaşındaki babalara göre, daha otoriter çocuk yetiştirme stili sergiledikleri ileri yaşta çocuk sahibi olan anne ve babalarının çocuklarına karşı daha koruyucu tutum içinde olduklarını belirtmiştir. Bu durum, geleneksel ailelerde görülen babanın otoriter tutumunun giderek azalmış olabileceğinden kaynaklanmış olacağı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre babaların demokratik tutumları anlamlı bir değişiklik göstermemektedir. Başka bir ifadeyle babası ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu çocukların babalarının demokratik tutumları benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre babalarının baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumunun anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Lisansüstü eğitime sahip babaların baskıcı/otoriter tutumlarının ortaokul ve altında ve lise eğitimine sahip babalardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Babaların eğitim düzeyleri arttıkça koruyucu tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde lisansüstü mezunu babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının lise ve altında eğitimi olan babalardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu bulgu önceki bazı araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Örneğin, Ulu (2018) babanın eğitim durumu ile anne-baba tutumları (PARI) arasında anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmiştir. Atalay Yalçın (2010), eğitim düzeyi arttıkça babaların daha sıkı ve disiplinli tutum, Eroğlu (2014) aşırı koruyucu tutum, Pekkarış (2010) geleneksel tutum, Tezel Şahin ve Özyürek (2008), Garip (2010) demokratik tutum gösterdiklerini belirtmişlerdir. Aktürk (2015) ilkokul mezunu anne ve babaların lise, ön lisans, lisans mezunu annelerin göre daha yüksek izin verici tutum sergiledikleri saptanırken, babaların izin verici tutumlarında önemli bir değişiklik olmadığını bildirmişlerdir. Eğitimli babaların daha az eğitimli babalara göre çocukları ile daha ilgili olmalarının nedenlerinden birinin de, günümüzde annelerinde iş hayatında olmasının çocuğun sorumluluğunun baba ile paylaşılması zorunluluğundan kaynaklandığı, babanın da çocuğu ile daha fazla zaman geçirme fırsatı yakaladığı ile açıklanabilir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuçlar

Bu çalışmada okul öncesine devam eden 5 yaş çocuklarının davranış problemleriyle anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiş ve araştırmada ortaya çıkan bulgular literatürde daha önceden çalışılmış araştırmalarla desteklenip desteklenmediği değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucuna göre;

Annelerin ve babaların ilgisiz/kaygısız ve baskıcı/otoriter tutumları arttıkça çocukların kavgacı/saldırgan davranışlarının da artma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Çocukların endişeli /ağlamaklı davranışları ile anne/babaların demokratik tutumları arasında hesaplanan negatif ilişki, anne/babaların demokratik tutumu artış gösterdikçe çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarının azalma eğilimi gösterdiğini belirtmektedir. Anne/babaların koruyucu tutumlarına ilişkin beta değerinin pozitif hesaplanması da, anne/babaların koruyucu tutumları artış gösterdikçe çocukların endişeli / ağlamaklı davranışlarının artma eğilimi gösterdiğini ifade etmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının sadece anne babaların baskıcı / otoriter tutumları ile açıklandığı belirlenmiştir. Anne/babaların baskıcı / otoriter tutumları artış gösterdikçe çocukların aşırı hareketlilik / dikkatsizlik davranışlarının da artış gösterme eğiliminde olduğunu belirtmektedir.

Çocukların davranış sorunları ile anne/babaların ilgisiz/kaygısız tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Anne/babaların ilgisiz/kayıtsız tutumları artış gösterdikçe okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının da artış gösterme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Çocukların anne/babalarının demokratik tutumları ile hesaplanan negatif ilişki ise; annelerin demokratik tutumları arttıkça çocukların davranış sorunlarının azalma gösterme eğiliminde olduğunu ifade etmektedir.

Bu araştırmada, araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı /saldırgan, endişeli /ağlamaklı, aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarını gösterme düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Çocukların yaşadıkları ilçeye göre kavgacı / saldırgan ve endişeli / ağlamaklı olma davranış sorunlarının anlamlı bir farklılık göstermediği; aşırı hareketli /dikkatsizlik ve genel olarak davranış sorunlarının anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir.

Çocukların endişeli / ağlamaklı davranış sorunlarını gösterme düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Bununla beraber erkek çocukların kız çocuklarına göre kavgacı /saldırgan, aşırı hareketli / dikkatsizlik ve genel davranış sorunları düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının kardeş sayılarına göre kavgacı / saldırgan, endişeli / ağlamaklı ve davranış sorunlarının anlamlı değişiklikler göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çocukların aşırı hareketli / dikkatsizlik davranışlarının kardeş sayılarına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği; iki ve daha fazla kardeşi olan çocuğun; bir kardeşi bulunan çocuklara göre daha aşırı hareketli / dikkatsiz olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının kavgacı / saldırgan, endişeli / ağlamaklı ve aşırı hareketli /dikkatsiz davranışını gösterme düzeylerinin ailelerinin aylık gelirine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin ve babalarının yaşına göre kavgacı / saldırgan olma, endişeli / ağlamaklı olma ve aşırı hareketli /dikkatsiz olma davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre aşırı hareketli / dikkatsiz davranışlarını gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan davranışı ve endişeli / ağlamaklı davranışını gösterme düzeyleri ile davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre aşırı hareketli /dikkatsiz olma davranışları anlamlı bir değişiklik göstermediği görülmektedir. Diğer bir anlatımla babası ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu çocukların aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışları gösterme düzeylerinin benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bununla beraber okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan olma davranışı ile endişeli / ağlamaklı olma davranışını gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Benzer şekilde çocukların babalarının eğitim düzeyine göre davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin demokratik tutuma yüksek düzeyde sahip oldukları; koruyucu tutuma orta düzeyde sahip oldukları; baskıcı/otoriter tutumla ilgisiz/kaygısız tutuma ise düşük düzeyde sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem çocuklarının babalarının demokratik tutuma yüksek düzeyde sahip oldukları; koruyucu tutuma orta düzeyde sahip oldukları; baskıcı/otoriter tutumla ilgisiz/kaygısız tutuma ise düşük düzeyde sahip oldukları belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarının ikâmet ettikleri ilçeye, göre annelerinin baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumları anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının ikâmet ettikleri ilçeye göre babalarının baskıcı/otoriter ve koruyucu tutumlarının anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir deyişle Sincan ve Çankaya'da bulunan çocukların babalarının baskıcı/otoriter tutumları ile koruyucu tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Buna rağmen, okul öncesi dönem çocuklarının babalarının ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumlarının çocukların bulunduğu ilçeye göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ortalama puanlar incelendiğinde Sincan'da yaşayan çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutumlarının Çankaya'da ikâmet edenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Çankaya'da yaşayan çocukların babalarının demokratik

tutumlarının Sincan'da yaşayanlardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarının, cinsiyete, göre annelerinin baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Başka bir anlatımla kız ve erkek çocuklarının annelerinin kendilerine olan tutumları benzerlik göstermektedir.

Okul öncesi çocukların koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik baba tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla kız ve erkek çocuklarının babalarının tutumları benzerlik göstermektedir. Ancak, araştırmaya katılan çocukların cinsiyetlerine göre babalarının baskıcı/otoriter tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde erkek çocukların babalarının kız çocuklarına göre baskıcı/otoriter tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarına göre annelerinin baskıcı/otoriter koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutum düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği görülmektedir. Başka bir anlatımla tek çocuk olan, bir kardeşi bulunan, iki ve daha fazla kardeşi bulunan çocukların annelerinin kendilerine olan tutumları benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayılarına göre babalarının baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutum düzeylerinin anlamlı değişiklikler göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle tek çocuk olan, bir kardeşi bulunan, iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların babalarının tutumlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının ailesinin gelir durumuna göre annesinin ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, çocukların ailesinin gelir düzeyine göre annesinin baskıcı/otoriter ve koruyucu tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının demokratik tutumlarının aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Ancak,

araştırmaya katılan çocukların ailesinin gelir düzeyine göre babasının baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Aylık geliri 1000-2500 TL olan çocukların babalarının baskıcı/otoriter tutumlarının aylık geliri 5000 TL ve üzerinde olan babalardan daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aylık geliri 1000-2500 TL olan babaların koruyucu tutumlarının aylık geliri 2500 TL'nin üzerinde olan babalardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aylık geliri 1000-2500 TL olan babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının aylık geliri 10.000 TL ve üzeri olan babalardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin yaşına göre annelerinin koruyucu, ilgisiz / kaygısız, ve demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği saptanmıştır. Diğer bir anlatımla annesi 20-30 yaşında olan, 31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların annelerinin söz konusu tutumlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte çocukların annelerinin baskıcı/otoriter tutumlarının annelerinin yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, 20-30 yaşındaki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının 31-40 yaşındaki ve 41 yaş ve üzerindeki annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının babalarının yaşına göre babalarının baskıcı/otoriter, koruyucu ve demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla babası 20-30 yaşında olan, 31-40 yaşında olan, 41 yaş ve üzerinde olan çocukların babalarının söz konusu tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla beraber, çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutumlarının babalarının yaşına göre anlamlı bir değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. 31-40 yaşındaki babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının 41 yaş ve üzerindeki babalardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin eğitim düzeyine göre annelerinin demokratik tutumlarının anlamlı bir değişiklik göstermediği belirlenmiştir. Başka bir anlatımla annesi ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu olanların demokratik tutumlarının benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocukların annelerinin eğitim düzeyine göre baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumlarının anlamlı bir değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Ortaokul ve altında

eğitim düzeyindeki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde ortaokul ve altında eğitime sahip annelerin koruyucu tutumlarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Lise mezunu annelerin ilgisiz/kayıtsız tutumlarının da lisans ve lisansüstü mezunu olan annelerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların babalarının eğitim düzeyine göre babaların demokratik tutumları anlamlı bir değişiklik göstermemektedir. Başka bir ifadeyle babası ortaokul ve altında, lise, lisans, lisansüstü mezunu çocukların babalarının demokratik tutumları benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte okul öncesi dönem çocuklarının babalarının eğitim düzeyine göre babalarının baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumunun anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Lisansüstü eğitime sahip babaların baskıcı/otoriter tutumlarının ortaokul ve altında ve lise eğitimine sahip babalardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Babaların eğitim düzeyleri arttıkça koruyucu tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde lisansüstü mezunu babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının lise ve altında eğitimi olan babalardan anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu saptanmıştır.

6.2.Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

*Annelerin ve babaların ilgisiz/kaygısız ve baskıcı/otoriter tutumları arttıkça çocukların kavgacı/saldırgan davranışlarının da artma eğiliminde olduğu bulgusundan hareketle; okul rehberlik psikolojik danışmanları tarafından, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların davranış sorunları incelenirken, anne baba tutumları ile bir bütün olarak ele alınmalıdır.

* Anne ve babaların demokratik tutumu arttıkça çocukların endişeli/ağlamaklı olma ve genel davranış sorunlarında azalma eğiliminde olduğu bulgusundan hareketle, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan rehberlik ve psikolojik danışmanlar tarafından anne ve babalara yönelik, “Demokratik Tutum Sergilemenin Çocuğun Davranışları Üzerindeki Önemi” konusunda eğitimler verilmeli ve uygulamalı örneklerle desteklenmelidir.

*Anne babanın koruyucu tutum artış gösterdikçe çocuklarda endişeli/ağlamaklı olma davranışlarında artış olduğu; anne babanın baskıcı/otoriter tutum arttıkça, çocuklarda aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranışlarında artış olduğu; anne babanın ilgisiz kaygısız tutumları artış gösterdikçe okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarında da artış gösterme eğiliminde olduğu bulgularından hareketle; okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan rehberlik ve psikolojik danışmanlar tarafından anne ve babalara yönelik; “Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Davranışları Üzerindeki Etkisi” “Çocukla İletişim Kurma Yolları”, “Çocuklarla Kaliteli Zaman Geçirme” “Problemlili Çocuğa Yaklaşım” v.b. konularında eğitimler verilmeli ve eğitimler uygulamalı örneklerle desteklenmelidir.

*Çocukların anne ve babaların eğitim düzeyine göre kavgacı / saldırgan olma davranışı ve endişeli / ağlamaklı davranışını gösterme düzeyleri ile davranış sorunları gösterme düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği; çocukların anne ve babaların eğitim düzeyine göre baskıcı/otoriter, koruyucu ve ilgisiz/kaygısız tutumlarının anlamlı bir değişiklik gösterdiği; 20-30 yaşındaki annelerin baskıcı/otoriter tutumlarınının 31-40

yaşındaki ve 41 yaş ve üzerindeki annelerden daha yüksek olduğu bulgusu ile 31-40 yaşındaki babaların ilgisiz/kaygısız tutumlarının 41 yaş ve üzerindeki babalardan daha yüksek olduğu bulguları doğrultusunda; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı İşbirliği ile evlenmeye karar vermiş olan çiftlere çocuk sahibi olmaya karar vermeden önce, “Anne- Baba Olmanın Sorumlulukları”, “Ailenin Çocuğun Sosyal Ve Duygusal Gelişimi Üzerindeki Etkileri”, “Çocuk Yetiştirme Konusunda Temel Bilgiler” , “Anne Baba Tutumları”, Anne ve Baba Olmanın konularında eğitimler verilmeli ve anne ve baba adaylarının bu konuda bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

*Okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarının ikâmet ettikleri ilçeye, göre annelerinin baskıcı/otoriter, koruyucu, ilgisiz/kaygısız ve demokratik tutumları anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusundan hareketle; bu çalışma, Ankara'nın Sincan ve Çankaya ilçelerinde yürütüldüğünden; karşılaştırmalar da bu iki ilçe ile sınırlı kalmıştır. Benzer çalışmalar Ankara'nın diğer ilçelerinde de yapılabilir.

*Sincan'da yaşayan çocukların babalarının ilgisiz/kaygısız tutumlarının Çankaya'da ikâmet edenlerden daha yüksek olduğu ve Çankaya'da yaşayan çocukların babalarının demokratik tutumlarının Sincan'da yaşayanlardan anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulgusundan hareketle; sosyo-kültürel düzeyi daha düşük olan ilçelerde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan rehberlik ve psikolojik danışmanlar tarafından özellikle babalara yönelik olarak, “Demokratik Baba Tutumunun Önemi”, “Demokratik Olarak Çocuğa Nasıl Davranmalı”, “İlgili Baba Olmak” konularında eğitimler verilmeli ve eğitimler örnek uygulamalarla desteklenmelidir.

*Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların davranış sorunlarını tespit etmek, çocuğa ve aileye destek olmak amacıyla; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, her okul öncesi eğitim kurumuna rehberlik ve psikolojik danışman görevlendirilmesi yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akduman, G.G. ve Türkoğlu, D. (2013). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rollerini Algılamaları İle Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk Ve Eğitim Dergisi*, 1(1), (1-17)
- Adler, A. (1998). *İnsanı Tanıma Sanatı*. İstanbul: Say Yayınları
- Akman, B., Baydemir, G., Akyol, T., Arslan, Ç.A. ve Kükütçü, K.S. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları Sorun Davranışlara İlişkin Düşünceleri. *E-Journal Of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6 (2), 1715-1731.
- Aktürk, F. M., (2015). Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5 Yaş Çocukları Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 19-25.
- Alisinanoğlu, F. ; Ulutaş, İ. (2003). Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler. *Eğitim Ve Bilim Dergisi*, Cilt,28 Sayı,128 (65-71).
- Alisinanoğlu, F., Kesicioğlu, O. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3 (1),
- Alpan, Y. (2006). Ankara Örnekleminde 12-36 Aylık Bebek ve Çocuklar için Sosyal ve Duygusal Değerlendirme Aracının Türk Çocuklarına Uyarlanması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ankay, A. (1992). *Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları*. Ankara: Turhan Kitabevi. (83).
- Aral, N., Baran, G., Bulut, S. ve Çimen, S. (2001). *Çocuk Gelişimi 2*. İstanbul: YA-PA Yayınları, (13)

- Arı, R. ve Şahin-Seçer, Z. (2003). Farklı Anne Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(45), 1-463.
- Arı, M., Bayhan, P. ve Artan İ. (1995). Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4–11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması. *10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 23-38.
- Arabacı, N. Ve Ömeroğlu E., (2013). 48-72 Ay Çocuğa Sahip Olan Anne Babaların Çocukları İle İletişimlerinin Bazı Değişkeler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 30, 41-53.
- Arslan, G., Kabasakal Z. (2013). Ergenlerin Problem Çözme Becerileri ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, 33-42, Ankara.
- Atalay Yalçın F., (2010), Genç Yetişkinlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Algıladıkları Anne Baba Davranışları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aunola K. & Nurmi J.E. (2005). The Role of Parenting Styles in Children's Problem Behavior. *Child Development*, 76 (6)1144-1159
- Ay, H. (2017). Okul Öncesi Dönemi Çocuklarının Saldırganlık Davranışlarının Anne Ve Öğretmen Görüşüne Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. <http://tezyok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ayyıldız, T. (2005). Zonguldak İl Merkezde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Ayyıldız Ocakçı & Ayoğlu (2006). Zonguldak İl Merkezde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. *50. Pediatri Milli Kongresi*, Antalya.
- Aydın, A. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, Ankara: Tekağaç Eylül Yayıncılık.

- Aydın, N.H.B. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı*, İstanbul: Morpa
- Bacanlı, H. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Baker, B. L., Blacher, J., & Olsson, M. B. (2005). Preschool Children With and Without Developmental Delay. Behavior Problems, Parents Optimism and Well-Being. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49, 575-590.
- Barrigo, A.Q., Doran, J.W., Newell, S.R. Morrison, E.M., Barbetti, V. & Robbins B.D. (2002). Relationship Between Problem Behaviors And Academic Achievement İn Adolescents: The Unique Role Of Attention Problems. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 10, 233-240
- Baumrind, D. (1999). The İnfluence Of Parenting Style On Adolescent Competence And Substance Use. *Journal Of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Baumrind, D., & Black, A. E. (1967). Socialization Practices Associated With Dimensions Of Competence İn Preschool Boys And Girls. *Child Development*, 38(2), 291-327.
- Bal, Ö. (2013). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Çocuklarının Kişilerarası Problem Çözme Becerileri Ve Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi) <http://tezyok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Bayhan, S.P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları, (213-215-217-226-228-230-237-)
- Bayhan, S.P. ve Artan., İ. (2007). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Balat, G.U., Şimşek, Z. ve Akman, B. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirilmesi Açısından Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*
- Başal, H.A. (1997). *Okulöncesi Eğitim*, İstanbul: Kültür Yayınları
- Başal, H.A. Derman Taner, M. (2014). Okul Öncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailenin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 2 Sayı:1 (115-144).

- Basaran, İ. E. (2005). *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, (181,245)
- Beautrais AL, Fergusson DM, Shannon FT. (1982). Childhood Accidents In a New Zealand Birth Cohort. *Aust Paediatr J. Dec*;18(4):238–242.
- Bilal, G. (1989). Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Ankara, 58.
- Bilir, Ş., Arı, M., Baykoç-Dönmez, N., Atik, B. ve San, P., (1990). Çanakkale, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ İl Merkezlerinde 4-12 Yaşları Arasındaki 10.201 Çocuğa Fiziksel Ceza Uygulama Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi. *Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Dergisi*. Cilt: 1, Sayı: 4, (1-12).
- Binbaşıoğlu, C. (1990). *Gelişim Psikolojisi - Gelişim Süreçleri ve Eğitim İlkeleri*, Beşinci Basım, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Birkan, B. (2002). Çocuklarda Davranış Sorunları Ve Başa Çıkma Yolları. *Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimi Dergisi*, 17, 18-20.
- Boxer, P. Ve Tisak, M. S. (2005). Children' S Beliefs About The Continuity Of Aggression. *Aggressive Behavior*. Vol.00, 1-17.
- Bornstein, L.&Bornstein, M.H. (2007). Parenting Styles and Child Social Development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-4
- Bronstein, M.H. & Zlotnik, D. (2008). *Parenting Styles and Their Effects*. M. M. Haith ve J.B.Benson (Ed.), *Infant and Early Childhood Development* ,496-509. Elsevier Inc.
- Brown, B. B., Mounts, N., Lamborn, S. D. ve Steinberg, L. (1993). Parenting Practices and Peer Group Affiliation in Adolescence. *Child Development*, 63, 391-400.
- Buri, J. R., Louiselle, P. A., Misukanis, T. M. ve Mueller, R. A. (1988). Effects Of Parental Authoritarianism And Authoritativeness On Self-Esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14(2), 271-282
- Büyüköztürk Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., Kılıç Çakmak E. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi

- Brendgen, M., Vitaro, F., Boivin, M., Dionne, G., & Pérusse, D. (2006). Examining Genetic And Environmental Effects On Reactive Versus Proactive Aggression. *Developmental Psychology*, 42(6), 1299-1312.
- Campbell, S.B., Pierce, E. Moore, G., Marakovitz, S. & Newby, K. (1996). Boy's Eksternalizing Problems At Elementary School Age: Patways From Eraly Behavior Problems, Maternal, Control And Family Stress. *Development and Psychopathology*, 8, 701-719.
- Chapman, M., & Zahn-Waxler, C. (1982). Young Children's Compliance and Noncompliance to Parental Discipline in a Natural Setting. *International Journal of Behavioral Development*, 5(1), 81-94.
- Chiu, L.H. (1987). Child-rearing attitudes of Chinese, Chinese-American, and Anglo- American mothers. *International Journal of Psychology*, 22: 409-419.
- Crijine, A, Achenbach TM, Verhulst FC, (1997). Comparisons Of Problems Reported By Parents Of Children İn 12 Cultures: Total Problems, Externaizing An İnternalizing. *Jam Acad Child Adolesc Phisichiatry*, 36:1269-1277.
- Cirhinlioğlu, F.G. (2010). *Çocuk Gelişimi ve Ruh Sağlığı*. 2. Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Başarıya Götüren Aile*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2008). *Anne-Baba-Çocuk Gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. Ş. (2005). *Anne Baba Eğitimi*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. Ş. (2011). *Anne Baba Eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağlar, D., (1981). *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi*. (2. Baskı). (20-41). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Çetinkaya, N. (2016). Öğretim Programları ve Eğitim Bilim Dalı 4-5 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Sosyal Duygusal Uyumu İle Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki (Kars İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

- Çıkrıkçı, S. (1999). Ankara İl Merkezindeki Resmi Banka Okullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu İle Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çiçekci, A., (2000). 10–15 Yaş Grubundaki Engelli Bireyler İle Engelli Olmayan Bireylerin Davranış Problemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çimen, S. (2000). Ankara’da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Bes-Altı Yas Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelisimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Deader-Deckart K., Dodge, K.A., Bates, J.E. & Pettit, G.S. (1998). Multiple Risk Factors in The Development of Externalizing Behavior Problems: Group And Individual Differens. *Development & Psicopathology*, 10 (3), 469-463
- Demiriz, S., ve Öğretir, A. D., (2007). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 105-122.
- Denham, S. A., Zoller, D., & Couchoud, E. A. (1994). Socialization Of Preschoolers' Emotion Understanding. *Developmental Psychology*, 30(6), 928-936.
- Denham, S., Blair, K., Demhilder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach, S. and Queenan, P. (2003). Preschool Emotional Competence : Pathway to Social Competence. *Child Development*, January / February, 74(1), 238-256.
- Dinçer, D. (1993). Anaokuluna Devam Eden Beş Yaş Grubu Çocukların Anne-Baba Tutumları İle Yaratıcı Düşünceleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Drossos, N.T. (2004). Execute Function And Externalizing Behavior Preschool Children Doctoral Dissertation. *The Graduate College Of The Illinois Institute Of Technology*, (5).

- Dursun, A. (2010). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Durmuş, R. (2006). 3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ekici, F. Y. (2014). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Becerileri İle Aile Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2(2) 70-108, dergipark.gov.tr sayfasında erişilmiştir.
- Ekşi, A. (1999). *Ben Hasta Değilim*, Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri, (25).
- Eroğlu, M., (2014). 0-6 Yaş Çocuğa Sahip Anne Babaların Sosyo Ekonomik Durumlarını ve Benlik Özsaygılarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Fagot, B. I., & Hagan, R. (1991). Observations of parent reactions to sex-stereotyped behaviors: Age and sex effects. *Child Development*, 62(3), 617-628.
- Fordham, M. (1996). *Analyst-Patient in Teraction*: New York: Routledge.
- Fraenkel, J.R & Wallen, N.E (2009). *How to Design and Evaluate Research in Education* (7th ed). New York. McGraw-hill
- Freedmann, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. (1998). *Sosyal Psikoloji*. (Çev:A. Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev.A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur) (4. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gander, J.M. & Gardiner, H.W. (2004). *Çocuk Ve Ergen Gelişimi*. 5.Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi, (297).

- Garip, S. (2010). 5-6 Yaş Döneminde Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Eşlerin Çocuk Yetiştirme Stilleri İle Evlilik Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gimpel, G. A., & Holland, M. L. (2003). The Guilford Practical Intervention In The Schools Series. Emotional and Behavioral Problems of Young Children: *Effective Interventions In The Preschool And Kindergarten Years*, New York: The Guilford Press.
- Grusec, J.E. (2002). Parental Socialization and Children's Acquisition of Values. M.H. Bornstein (Ed.), *Handbook of Parenting: Practical Issues in Parenting*, 143-168. New Jersey Lawrence Erlbaum Associates, (147).
- Gülay, H. (2010). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Güneş, G. (2008). 4-6 Yaş Zihin Engelli Çocukların Davranış Sorunlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Günel, A. (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Günindi, Y. (2010). Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarına Uygulanan Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programının Çocuklarının Sosyal Uyum Becerilerinin Gelişimine Etkisi". Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Gürşimşek, I., Girgin, G., Harmanlı, Z. Ekin, D., (2002) Çocuğun Eğitiminde Aile Katılımının Önemi (Bir Pilot Çalışma). *Erken Çocukluk Gelişimi Ve Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Gürşimşek, I. (2003). Okul Öncesi Eğitime Aile Katılımı Ve Psikososyal Gelişim. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(1), 125-144.
- Güven, E. (2013). Çocuğun Davranış Sorunları İle Algıladığı Anne Baba Çatışması Arasındaki İlişkiler: Duygu Sosyalleştirmenin Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Grusec, J. E., & Kuczynski, L. (1980). Direction of Effect in Socialization: A Comparison of the Parent's Versus the Child's Behavior As Determinants of Disciplinary Techniques. *Developmental Psychology*, 16(1), 1-9.
- Grusec, J. E. (2002). Parental Socialization and Childrens Acquisition of Values. In: M. H. Bornstein (ed). *Handbook Of Parenting: Practical Issues In Parenting*, 143-168. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates., 34 (4) 687-697.
- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2007). Socialization in the Family: The Roles of Parents. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 284-308). New York, NY, US: Guilford Press.
- Hatunoğlu, A. (1994). Anne Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Hale, R. (2008). Baumrind Parenting Styles and Their Relationship to the Parent Developmental Theory. *Doctoral Dissertation, Pace University*, (9-17-23,25).
- Hendrix, H. & Hunt, H. (2001). *Ailede İyileştirici Sevgi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları. (55),
- Hyde J. S., Else Quest, N. M., Goldsmith, H. H. and Biesanz, J. C. (2004). Children's Temperament and Behavior Problems Predict Their Employed Mothers' Work Functioning. *Child Development*, Volume 75, Number 2, Pages 580 – 594
- Işık, M. (2007). Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum Ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması Ve Uygulanması. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, (20-24)
- İnci, M. A., Deniz, A., (2015). Baba Tutumları İle Çocuğun Yaşı Cinsiyeti, Doğum Sırası ve Kardeş Sayısı Değişkenlerinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 57-69.
- Kadan, G. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarında (4-6 yaş) Saldırganlık Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Kandır, A. (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Duygusal Gelişime Anne Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, Sayı:4 (33-38).
- Kartal, G.K. (2014). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Davranış Sorunları İle Annelerin Evlilik Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, <http://tezyok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karabulut, D., Evren Şendil, G. (2008). “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)”. *Türk Psikolojisi Yazıları*, 11(21), 15-25
- Karacan, N.H., Gündüz, A., Aral, N., (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışlarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 4 (2) 55-76. <http://www.keg.aku.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Karasar, N. (2008), *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, M. (1997), Ailede Anne ve Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişiminde Rolü. *19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 193-2014.
- Kaya, A. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kişilik Özelliklerine Göre Değişkenliğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, <http://tezyok.gov.tr> Sayfasından Erişilmiştir.
- Kılıç, Z. E. (2013). *Çocuk Ve Ergenlerde Ruhsal Sorunlar*, H. Yavuzer (Ed.), İstanbul: Remzi Kitabevi, (256-260-264-283).
- Kırkıncıoğlu, M. (2003). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: YA-PA Yayınları, (105).
- Koptagel, G. (1981). Ruhsal Etkileşim Açısından Çocuk ve Aile. *Aile Çocuk Dergisi* Sayı:1 (37-44).
- Kulaksızoğlu, A. (1989), Çocuk Yetiştirme ve Aile. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Sayı: 1 (35-42)

- Kuzgun, Y. (1972). Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun, (1990), Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Aile Yazıları 3, *Birey Kişilik ve Toplum*, Ankara, 73
- Kuzgun, Y. (1991). Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. (B. Dikeçligil, A. Çiğdem, Der.) *Aile Yazıları*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Yayınları.
- Lavigne, S., Saucier, J.F. & Tremblay, R.E. (1995). "Interactional Processes in Families with Disruptive Boys: Patterns of Direct and Indirect Influence". *Journal of Abnormal Child Psychology*, 23 (3), 41-359-378.
- Livanage, K.C., Prince, M.J. & Scott,S. (2003). Mother-child Joint Activity and Behavior Problems of Preschool Children. *Journal of Child Psychology Psychiatry*, 44 (7), 1037-1048.
- Lonigan , J.C. & Bloomfield, B.G., Anthony, J.L., Bacon,D.K., Phillips, B.M. ve Samwel, C.S. (1999). Relations Among Emergent Literacy Skills, Behavior Problems and Social Competence in Preschool Children Low and Middle income Backgrounds. *Topics in Early Childhood Special Education*. 19,1,40.
- Maccoby, E. ve Martin, J. (1983). Socialization in the contex of the family: parent-child interaction. In E. M. Hetherington (ED.), P. H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of Child Psychology: Vol 4. Socialization, Personality, and Social Development* (1-10). New York: Wiley
- Mattison, R. E., Humprey, F. J., Kales S. N. ve Walance, D.J., (1986). An Objective Evaluation Of Special Class Placement Of Elementry School Boys With Behaviour Problems. *Journal Of Abnormal Child Psikology*. 14, 251-262.
- McBrien, R. J. (2004). Expanding Social Interest Through Forgiveness. *Journal Of Individuall Psychology*, 60(4). 408-419.

- Mızrakçı, Ş. (1994). Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Neslitürk, S. (2013). Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Konya.
- Ogelman, H.G., Topaloğlu, Z.Ç, (2012). 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri İle Anne Babanın Ebeveyn Özyeterliliği Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, <http://tezyok.gov.tr> Sayfasından Erişilmiştir.
- Oğuzkan, Ş. Oral, G. (1987). *Okul Öncesi Eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Oğuzkan, Ş. Oral, G. (1992). *Okul Öncesi Eğitim*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Olçay, O. (2008). Bazı Kişisel ve Ailesel Değişkenlere Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Orçan, M. (2008). *Sosyal Gelişim-Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, (Edt: M. Engin DENİZ), Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım.
- Ömeroğlu, F.(1996). Okulöncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Önder, A. (2003). *Ailede İletişim-Konuşarak ve Dinleyerek Anlaşalım*, İstanbul: Morpa Yayınları. (115)
- Öner, N. (1984). Does Education Make A Difference İn The Child Rearing Attitudes Of Parents İn Turkey?. *Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 43-52.

- Özben, Ş.ve Argun, Y. (2002). Okul Öncesi Çocuklarının Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Değişkenlerin İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 18-28.
- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Özdoğan,B., (1982). Dokuz Yaş Çocuklarında Davranış Bozukluklarının Çevresel Nedenleri. *Psikoloji Dergisi*, 14(15), 39-44.
- Özkardeş, O. G. (2012). *Baba Olmak*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Özyürek, A. (2004). Kırsal Bölge Ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne- Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Özyürek, A. ve Şahin T., F. (2005). 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 19-34.
- Özyürek, A. ve Şahin T., F. (2010). *Anne-Baba Olmak ve Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları*. Ankara, Pegem Akademi.
- Pekkardeş, E. (2010). 3-6 Yaş Çocuklarının Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Eğitime Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Pekşen Akça, R. (2012). Ana-Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13.
- Poyraz, H. (2003). *Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Poyraz, M. (2007). Babaların Babalık Rolünü Algulamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Prior, M., White, J., Merrigan C. ve Adler, A. (1988). Preshool Behaviour Problem İn A Multicultural Australian Urban Area. *J. Pediatr. Child Health.* 34.169. 164-169, Victoria, Avustralia.
- Raver, C. (1997). Poor Children Gain Social Competence From Sensitive İnteraction With Parent., *Brown University Child&Adolescent Behavior Letter*, July, 13 (7), 1-2.
- Richman, J. (1977). The Foolishness And Wisdom Of Age: Attitudes Toward The Elderly As Reflected İn Jokes. *The Gerontologist*, 17(3), s. 210-219.
- Rothbaum ve Weisz (1994), *Department of Child Study*, Tufts University, Medford, Massachusetts. 116(1):55-74.
- Rubin, K.,Coplan,R.,Fox, N. and Calkins, S. (1995). Emotionalitiy, Emotion Regulation and Preschoolers Social Adaptation. *Development and Psychopathology*, ABD: Cambridge University Press, (7), 49-62.
- Saarni, C. (2001). Cognition, Context and Goals : *Significant Components in Social-Emotional Effectiveness*. *Social Development*, 10 (1), 125- 127.
- Bayhan, P. Ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Santrock, J. W. (2016). *Yaşam Boyu Gelişim, Gelişim Psikolojisi*. (G. Yüskel, Çev.) İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Sarı, E. (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum Ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schore AN. Affect Regulation and the Origin of the Self. Çeviren: Batan N. (2013). *Duygulanımın Düzenlenmesi ve Kendiliğin Kökeni*. 1. Baskı. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları;
- Selçuk, Z. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* Ankara: Pegem Akaedemi (60).

- Sertelin, Ç (2003). Ebeveyn tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Seven, S. (2007). 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlnama Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sübaşı, G. ve Şehirli, N. (2010). Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 789-804.
- Shaw, D.S., Winslow,E.B., Owens,E.B., Vondre,H.I.,Cohn,J.F. & Bell, R.Q. (1998). The Development of Early Externalizing Problems Among Children From Low-income Families. *A Tran Child Psychology*, 26,95-107.
- Singh, S. & Deman, A. (1991) Maternal Attitudes of Indian Women: A study, of Gender Differences. *Social Behavior and Personality: AnInternational Journal* 19, 297-304.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve Öfke Yönetimi. *Kriz Dergisi*. 11(2), 19-27
- Spera, C. (2005). A Review Of The Relationship Among Parenting Practices, Parenting Styles, And Adolescent School Achievement. *Educational Psychology Review*, 17, 125- 146.
- Stern D. The Interpersonal World of The Infant. Çeviren: Karakaş Ö. (2012). *Bebeğin Kişilerarası Dünyası*. 1. Baskı. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Şahin, H.(2004). Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şanlı, D., Öztürk, C., (2007). Annelerin Eğitim Durumlarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Ege Pediatri Bülteni*, 14 (3), 145-151
- Şehirli, N. (2007). Çocuk Davranışları Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, Ergen ve Anne Baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.

- Şendoğdu, M. C. (2000). Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Anne Babalarına Algılamaları ile Anne- Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tabak, N. (2007). İlköğretim 1. Kademedede Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne- Baba Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Taner Derman M., Başal A. (2013). Okul Öncesi Çocuklarında Görülen Davranış Problemleri İle Ailelerin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı (2) 115-144
- Terzi, E. (2009). Anasınıfına Devam Eden Çocuklarda Görülen Davranış Sorunlarının Öğretmen Sonuçlarına Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, <http://tezyok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Tezel Şahin F., Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Yapılarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Göre İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414
- Tortumluoğlu, G. (1999). Annelerin Aile Kavramını Algılaması Ve Bunun Çocuk Yetiştirme Davranışına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Turan, Z. (2004). *Ailede Ruh Sağlığı*. Y. Uzuner (Ed.), *Çocukta Ruh Sağlığı, Uyum Bozukluğu*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, (52-53).
- Turner, P.H & Haris, M.B (1984). Parental Attitudes and Preschool Childrens Social Competence. *The Journal of Genetic Psychology*. 144, 105-113
- Ulu, Y., (2018). Okul Öncesi 3-6 Yaş Grubu Çocuklarının Davranış Problemleri Ve Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

- Watts, R. E. (Ed.). (2003). *Adlerian, Cognitive And Constructivist Therapies: An Integrative Dialogue*. New York: Springer.
- Worsley, P., (1980). *Introducing Sociology*. New York: Penguin Books, (168).
- Jeffries, J., Whirter, Mc., Volkan Acar, N. (1985). *Çocukla İletişim*. Ankara: 101
- Yaban, H. ve Yükselen., A. (2007). Korunmaya Muhtaç Yedi-On Bir Yaş Grubundaki Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Toplumsal Ve Sosyal Hizmet*, Cilt 18, Sayı 1.
- Yaşar, V. (2009). *Bu Çocuk Neden Böyle?* İstanbul: Türdav Yayıncılık, (113)
- Yaşar, V. (2017). Çocuklarda Davranış Problemleri ve Çözüm Yolları. Ankara: Hayat Yayıncılık, (40-43-48) Yüksek Lisans Tezi, <http://tezyok.gov.tr> Sayfasından Erişilmiştir.
- Yavuz Gümüş, S. (2011). Saldırganlık ile Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuz, Ş. (2007). Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Benlik Saygısı Ve Bazı Değişiklikler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, <http://tezyok.gov.tr> Sayfasından Erişilmiştir.
- Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, (141).
- Yavuzer, H. (2006). *Ana -Baba Okulu*, İstanbul: Remzi Kitapevi, (127).
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitapevi, (126-133-136)
- Yavuzer, H. (2013). *Çocuğu Tanımak Ve Anlamak*, (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014). *Ana-Baba Ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitapevi (13-27-41-43-94-106-107-132-133-136-

- Yazgan İnanç, B. Ve Yerlikaya E. (2013). *Kişilik Kuramları*, Ankara: Pegem Akademi (167, 168).
- Yazgan, Y. (2010). *Hiperaktif Çocuk ve Ergen Okulda*, İstanbul: Evrim Yayınevi, (18).
- Yeter Taşın, S. (2010). 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Karşılaşılan Davranış Problemlerinin ve Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bolu.
- Yılmaz, Y. (2007). Anne Baba Tutumları ile İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoglu, A. (1978). *Çocuk Ruh Sağlığı*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Yörükoglu, A. (1990). *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, Ankara.
- Yörükoglu, A. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Yumuş, M. (2013). Okul Öncesi Eğitimcilerin 36-72 Ay Aralığındaki Çocukların Davranış Problemleri İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi Ve Başa Çıkma Stratejilerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın anne babalar; yapılan bir araştırma gereğince; aşağıda bulunan soruları doğru olarak doldurmanıza ihtiyaç duyulmuştur. Desteginiz için teşekkür ederim.

1. Ölçeği dolduran kişi kimdir? Anne ( ) Baba ( )
2. Çocuğun cinsiyeti nedir? Kız ( ) Erkek ( )
3. Çocuğun yaşı nedir? 4 ( ) 5 ( )
4. Kaç çocuğunuz var ? 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5 ( )
5. Aylık kazancınız nedir?
1000-2500 TL ( ) 2500TL-5000 TL ( ) 5000- 10000 TL ( ) 10000 TL ve üstü ( )
6. Annenin yaşı nedir?
20-30 ( )
31-40 ( )
41-50 ( )
51 üstü ( )
7. Babanın yaşı nedir?
20-30 ( )
31-40 ( )
41-50 ( )
51 üstü ( )
8. Annenin eğitim durumu nedir?
İlkokul ( )
Ortaokul ( )
Lise ( )
Üniversite ( )
Yüksek Lisans ( )
Doktora ( )
9. Babanın eğitim durumu nedir?
İlkokul ( )
Ortaokul ( )
Lise ( )
Üniversite ( )
Yüksek Lisans ( )
Doktora ( )

EK 2**ANA BABA TUTUMLARINI BELİRLEME ÖLÇEĞİ**

		KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	KATILMIYORUM
1	Çocuğumun yeteneklerini sergilemesinden gurur duyarım.			
2	Çocuğum hata yaptığında, çok tedirgin olur.			
3	Çocuğum söylemese de ihtiyaçlarımı anlar ve gideririm.			
4	Bazen anne babalarda çocuklarına karşı hata yapabilirler.			
5	Çocuğumu akranlarıyla kıyaslar, en iyisi olmasını beklerim.			
6	Çocuğumun her işinde bana ihtiyaç duyacağını düşünüyorum.			
7	Ben anneyim- babayım benim istediğim olur.			
8	Çocuğuma kendisini ifade etme fırsatı tanırım.			
9	Eğer çocuğum bir şeyi benim istediğim gibi yapmazsa çok sinirlenirim.			
10	Çocuğum ev içinde ve dışında benim koyduğum kurallara uymak zorundadır.			
11	Çocuğumun sık sık ağlamasını umursamam.			
12	Çocuğum hata yapabilir, yaptığı hataları umursamam.			
13	Çocuğuma kızdığımında rahatlıkla öfkemi yansıtırım.			
14	Çocuğumun isteklerine hayır diyemiyorum.			
15	Çocuğuma yaşamda karşılaşılabileceği zorluklarla mücadele etme fırsatı tanırım.			
16	Çocuğumun okuldaki durumuyla ilgili bilgileri her gün öğretmeninden öğrenirim.			
17	Çocuğumun hangi alanda yetenekli olduğunu bilmiyorum.			

EK 3. OKULÖNCESİ DAVRANIŞ SORUNLARI TARAMA ÖLÇEĞİ

	Herzaman	Bazen	Hiçbirzama
1.Sakince durmaz koşturur veya zıplar.			
2. Kıpır kıpırdır.			
3.Kendisinin ve başkasının eşyasına zarar verir.			
4.Diğer çocuklarla kavga eder.			
5.Diğer çocuklar tarafından sevilmez.			
6.Endişelidir.			
7.İşlerini kendi başına yapmaya meyillidir. Yalnızlığı sever.			
8.Çabuk sinirlenebilir.			
9. Sürekli ağlamaklı ve üzüntülüdür.			
10.Vücudunda seyirme ve tik gibi özellikler vardır.			
11.Parmaklarını ve tırnaklarını yer			
12.Söz dinlemez			
13.Konsantrasyonu iyi değildir. Dikkat süresi azdır.			
14.Yeni durumlar karşısında korkmaya meyillidir.			
15.Huysuz veya aşırı titizdir.			
16.Yalan söyler.			
17. Bu okul yılında kakasını veya çişini kaçırdı.			

Ek 4.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Kamer ÖZDEMİR

Doğum Yeri ve Tarihi: KOZAN-26/12/1973

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında Öğrenci

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri:

- 1.Ahmet KASAPÇOPUR,Öner ÇALIŞKAN,Davut OLGUN,Gülten KILIÇ,NihalCOŞKUN, **KamerAKGÜL**,İbrahimÜZKURT,Mehmet SENLİGİL “**Bilişim Araçları ile Performans Ölçme Değerlendirme**” konulu bildiri Çanakkale 18 Mart Üniversitesi TÜRKİYE, 2007.
- 2.AhmetKASAPÇOPUR, Davut OLGUN,Nihal COŞKUN,**Kamer AKGÜL**,İbrahim ÜZKURT,Mehmet SENLİGİL “ **Denetimde e-performans** ” konulu bildiri, İzmir Ege Üniversitesi TÜRKİYE, 2008.
- 3.AhmetKASAPÇOPUR,Davut OLGUN,Nihal COŞKUN,**Kamer AKGÜL**,İbrahim ÜZKURT,Mehmet ŞENLİGİL “ **Denetimde e-performans** ” konulu bildiri, ”Yozgat Bozok Üniversitesi, TÜRKİYE, 2008.
- 4.WCES-2009 Dünya Eğitim Bilimleri Kongresinde ” **Denetimde e- performans**” konulu bildiri sunma ve Procedia Social Behavioral Sciences 1(2009)- 2642-2647 numaralı “**Elsevier**” dergisinde yayın, KIBRIS,2008

- 5.Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğünün Hazırladığı “**Kurumsal ve Bireysel Performans**” Hazırlama Çalıştayında görev alma, TÜRKİYE, 2008-2009
- 6.Temel Eğitim Genel Müdürlüğü’nün Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında; “**Okul Öncesi Eğitimde Kalite Standartları, Denetim Sistemi ve Kurum Açma Mevzuatının Güncellenmesi**” Çalıştayında görev alma. ANTALYA, 2013
- 7.16. Eğitimde İyi Örnekler Projesinde; “**Okulöncesinde Sürdürülebilir Yaşam İçin Ekolojik Okur Yazarım**” konulu sunum yapma, İSTANBUL, 13 Nisan 2019
- 8.”Oyun Terapisi”, “Masal Terapisi”, “Aile Danışmanlığı”, “Cinsel Terapi” sertifika programlarına sahip olma. ANKARA, 2018,
- 9.Özlem OKYAY, Zeliha Güneş DEMİR, Ayfer SAYIN, Kamer ÖZDEMİR ”Ekolojik Okuryazar Eğitiminin Çocukların Çevreye Yönelik Farkındalık ve Tutumlarının Etkisi” konulu bildiri, 6. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi, Ankara Üniversitesi, 2019,
10. Özlem OKYAY, Zeliha Güneş DEMİR, Ayfer SAYIN, Kamer ÖZDEMİR ”Ekolojik Okuryazar Eğitiminin Öğretmenlerin Çevreye Yönelik Farkındalık ve Tutumlarının Etkisi” konulu bildiri, 6. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi, Ankara Üniversitesi, 2019

Projeler:

- 1.Avrupa Birliği Leonardo da Vinci Değişim Projeleri çerçevesinde “**Okulöncesinde Drama Uygulamaları**” konulu Proje çalışmasına katılma, ALMANYA, 2006
- 2.Avrupa Birliği Leonardo da Vinci projeleri kapsamında Bulgaristan Teftiş Kurulu Heyetine “**Ülkemizde Özel Eğitime İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Okulları İnceleme**” konulu projelerinde ev sahipliği yapma, TÜRKİYE, 2007
- 3.E-denetim projesini hazırlama ve uygulama, TÜRKİYE,2007
- 4.TUBİTAK kapsamında “Okulöncesinde Sürdürülebilir Yaşam İçin Ekolojik Okur Yazarım” projesinde uzman olarak görev alma, ANKARA,2018

İş Deneyimi ve Çalıştığı Kurumlar:

(1994-1996) Bitlis Ahlat Ergezen İlköğretim Okulunda Okulöncesi Öğretmeni

(1996-2000) Bolu-Gerede Halil Nom İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmenliği

(2000-2006) Bolu-Gerede Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde Öğretmenlik ve Yöneticilik

(2006-2014) Milli Eğitim Bakanlığı Bakanlık Müfettişi

(2014-2017) Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Maarif Müfettişi

(2017-....) Milli Eğitim Bakanlığı Maarif Müfettişi (halen görevde)

İletişim Bilgileri: 5053943442

E-Posta Adresi: kamer.ozdemir@meb.gov.tr

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Karar Tarihi : 20.03.2017
Toplantı Sayısı : 2017/1
Karar Sayısı : 2017/3

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 140790032 numaralı öğrencisi Kamer ÖZDEMİR'in Yrd.Doç.Dr.Zeliha Gülden BİLAL'in tez danışmanlığında yürüttüğü "Okul Öncesi Dönemindeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne- Baba Tutumları Arasındaki İlişki" başlıklı tez çalışmasına ilişkin başvurusu görüşüldü.

Yapılan incelemeler sonucunda hazırlanan tez çalışmasının bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından uygun olduğuna karar verildi.

ETİK KURUL ÜYELERİ	İMZA
Prof.Dr.Semih BÜKER	
Prof.Dr.Oya AKGÖNENÇ MUĞİSUDDİN	
Prof.Dr.Emel ÜLTANIR	
Prof.Dr.Halil CİN	
Prof.Dr.Orhan AYDIN	
Prof.Dr.Mehmet TOMANBAY	
Prof. Dr. Türkmen DERDİYOK	

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.2231077

21.02.2017

Konu : Araştırma İzni

UFUK ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 01/12/2016 tarihli ve 412 sayılı yazınız.

Enstitünüz Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kamer ÖZDEMİR'in "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Sorunlarıyla Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (6 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (İ) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

UFUK ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
GELEN EVRAK	
GELİŞ TARİHİ	SIRA NO
1.2.2017	168
EKİ	—

21 02 17
Mehmet ÖZDEMİR